

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA ŠPORT

DIPLOMSKO DELO

HINKO STRMŠEK

Ljubljana, 2008

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA ŠPORT

Specialna športna vzgoja
Elementarna športna vzgoja

**PRIMERJAVA MED GIBALNIMI DEJAVNOSTMI V
KLASIČNEM VRTCU IN VRTCU MARIJE MONTESSORI**

DIPLOMSKO DELO

Mentor: izr. prof. dr. Mateja Videmšek
Recezent: izr. prof. dr. Jože Štihec
Konzultant: izr. prof. dr. Damir Karpljuk

Avtor dela: Hinko Strmšek

Ljubljana, 2008

Zahvala

Zahvaljujem se mentorici izr. prof. dr. Mateji Videmšek za strokovno pomoč in nasvete pri večmesečni izdelavi diplomskega dela. Zlasti sem jih hvaležen, ker je napisano besedilo kljub obilici dela hitro pregledala in podala ustrezno mnenje. Zahvaljujem se tudi recenzentu izr. prof. dr. Jožetu Štihcu za pregled diplomskega dela.

Zahvaljujem se tudi v. d. ravnateljici Montessori vrtca v Mariboru, gospe Romani Bezjak, ki mi je omogočila vpogled v Montessori vrtec, mi posodila vso potrebno literaturo ter mi pomagala s svojimi nasveti.

Obenem bi se rad zahvalil prof. slovenskega jezika Barbari Radek, ki mi je lektorsko pregledala in popravila diplomsko delo.

PRIMERJAVA MED GIBALNIMI DEJAVNOSTMI V KLASIČNEM VRTCU IN VRTCU MARIJE MONTESSORI

Hinko Strmšek

Univerza v Ljubljani, Fakulteta za šport, september 2008

Specialna športna vzgoja, Elementarna športna vzgoja

Število strani: 110

Literatura: 33

Tabele: 2

Slike: 15

IZVLEČEK

Predšolsko obdobje otroka je obdobje intenzivnega razvoja, kjer se med seboj prepletajo obdobja čustvenega, socialnega, gibalnega in spoznavnega razvoja. Pri tem sta pomembna tudi dednost in okolje. Veliko avtorjev se je v preteklosti ukvarjalo z vprašanjem otrokovega razvoja in pri tem so nastale razne teorije in koncepti vzgoje, ki poskušajo opisati celostni pristop k otrokovi vzgoji. Tako je pedagoški koncept vzgoje v vrtcu nacionalni kurikulum, ki ga je izdelala skupina strokovnjakov in praktikov, medtem ko je pedagoški koncept Marije Montessori projekt posameznika, ki je vodila in ustanovila svoj vrtec, ki se je razširil v vrtee različnih držav. Namen diplomskega dela je bil primerjati koncept javnega vrtca z Montessori konceptom na področju gibanja in gibalnih aktivnosti – igrar in tako z novimi prijemi popestriti gibalne aktivnosti v javnem ali zasebnem vrtcu.

V prvem delu diplomskega dela smo predstavili kurikulum, Montessori pedagogiko, razvoj otroka (čustveni, gibalni, telesni in kognitivni), vlogo odraslih in staršev na področju gibalnih dejavnosti, vzgojne dejavnosti v Montessori vrtcu in vzgojne koncepte. V drugem delu smo predstavili pomen otroške igre in vrste otroških iger, pomen gibalne igre ter nekatere značilnosti elementarnih iger. V javnem vrtcu smo razdelili igre na tri starostna obdobja, in sicer od treh do šestih let, za vsako starostno obdobje pa predstavili po osem iger s cilji, ki jih želimo doseči. V Montessri vrtcu smo igre prav tako razdelili na tri starostna obdobja, za vsako obdobje pa predstavili po štiri primere iz vsakdanjega življenja.

Public kindergarten – Montessori kindergarten – movement activities – games – comparison

COMPARISON BETWEEN MOVEMENT ACTIVITIES IN PUBLIC KINDERGARTEN AND IN THE KINDERGARTEN OF MARIA MONTESSORI

Hinko Strmšek

University in Ljubljana, Faculty for sport, september 2008

Special sport education, Elementary sport education

Number of pages: 110

Literature: 33

Table: 2

Pictures: 15

Summary

Time before children go to the primary school is the age of intensive development, where are periods of emotional, social, movable and recognizable development closely linked with each other. Environment and heredity are also important. Many writers had been occupied with the development of the child in the past, and so arised many theories and rough drafts of education, which tried to describe the complete approach to child education. Pedagogical concept of education in kindergarten is the national curriculum, which has been made by group of experts and practitioners, while pedagogical concept of Maria Montessori is the project of one people, who had been guided and established her own kindergarten, which rised in kindergartens of many countries. The purpose of these dissertation was to compare concept of public kindergarten with the concept of Montessori kindergarten on the field of movement and movement activities – games and so with the new approach improve movement activities in public or private kindergarten.

In the first part of dissertation we represented curriculum, Montessori pedagogics, development od child (emotional, movable, social...), role of adults and parents on the field od movement acivities, educational activities in Montessori kindergarten and educational rough drafts. In the second part we represented the meaning of child games and the ranks of them and also some characteristics of elementary games. In public and Montessori kindergarten we distributed games on the three age periods from three to six years. For each age period we presented eight games with goals, which we want to achieve, while in Montessori kindargarten we distributed four cases from everyday life.

KAZALO

1 UVOD	1
2 PREDMET IN PROBLEM	4
2.1 JAVNI VRTEC	5
2.1.1 Kurikulum za vrtce	5
2.1.2 Vzgoja v vrtcu	7
2.1.2.1 Vloga odraslih	10
2.1.2.2 Vloga staršev v vzgojno izobraževalnem sistemu predšolskih otrok	11
2.1.2.3 Organiziranost vrtca	12
2.1.2.4 Področja dejavnosti v vrtcu	13
2.1.2.4.1 Gibanje	13
2.1.3 Razvoj otroka do 6. leta starosti	17
2.1.3.1 Gibalni razvoj	18
2.1.3.1.1 Otrokove gibalne dejavnosti do 3. leta	21
2.1.3.1.2 Otrokove gibalne dejavnosti do 6. leta	23
2.1.3.2 Telesni razvoj	27
2.1.3.3 Kognitivni razvoj	30
2.1.3.4 Čustveno socialni razvoj	31
2.2 VRTEC MARIJE MONTESSORI	33
2.2.1 Kratek življenjepis Marije Montessori	33
2.2.2 Montessori pedagogika	34
2.2.2.1 Organiziranost vrtca Montessori	37
2.2.2.2 Vzgojne dejavnosti v Montessori vrtcu	38
2.2.2.2.1 Pomen gibanja v Montessori vrtcih	51
2.2.2.3 Vloga vzgojitelja	53
2.2.2.4 Vloga staršev pri vzgajanju	56
2.2.2.5 Razvoj otroka kot osnova nastanka Montessori vrtcev	57
2.2.2.6 Svobodna izbira in individualno delo kot temelj vzgojnega pristopa	60
2.3 Primerjava javnega vrtca in vrtca Montessori	62
3 CILJI	63

4 METODE DELA	64
5 PRIMERJAVA MED GIBALNIMI DEJAVNOSTMI V JAVNEM VRTCU IN VRTCU MARIJE MONTESSORI.....	65
5.2 Igre v javnem vrtcu	66
5.2.1 Otroška igra	66
5.2.2 Vrste otroške igre.....	68
5.2.3 Naravne oblike gibanja – elementarne gibalne igre.....	69
5.2.3.1 Elementarne igre v različnih starostnih obdobjih	71
5.2.3.1.1 Primeri elementarnih iger za otroke od 3–4 leta starosti	71
5.2.3.1.2 Primeri elementarnih iger od četrtega leta starosti naprej.....	74
5.2.3.1.3 Primeri elementarnih iger od petega leta starosti naprej	76
5.3 Igre v Montessori vrtcih – dejavnosti iz vsakdanjega življenja	79
5.3.1 Pomen gibalne igre za otroke	79
5.3.1.1 Primeri dejavnosti od 3. do 4. leta starosti	82
5.3.1.2 Primeri dejavnosti od 4. do 5. leta starosti	86
5.3.1.3 Primeri dejavnosti od 5. do 6. leta starosti	92
5.3.1.4 Gibanje po črti	99
5.4 Primerjava obeh oblik iger.....	103
6 SKLEP	104
7 LITERATURA	108

1 UVOD

Predšolska vzgoja je zelo pomembna komponenta vzgojnega procesa, saj določa, kako se bo otrok nadalje razvijal. V tem času odrasli zelo globoko vplivamo na otrokovo doživljanje sveta, njega samega in na njegov osebni razvoj. Vedno bolj se zavedamo, da ni vseeno, kako otroka vzgajamo, kdo ga vzgaja in v kakšnem okolju raste. Vzgoja predšolskih otrok poteka tako v družini, v instituciji (vrtcu) in prek drugih dejavnikov okolja, v katerem otrok živi. Splošno znano je, da se predšolski otrok uči s pomočjo izkušenj, ki so spontane, konkretne in predvsem individualne. »Da bi se otrok nekaj naučil, mora imeti možnost raziskovanja, poizvedovanja in nenehnega preizkušanja naučenega« (Lepičnik Vodopivec, 2003, str. 11).

Tako vrtec za otroka ne more biti le varstvena institucija, pa tudi le pripravljalna za šolo ne. Vrtec mora pomeniti otroku predvsem prostor, kjer bo v polni meri živel svoje življenje, kjer se bo ob igri učil in naučil osnovnih znanj ter ob tem pridobil socialne izkušnje in pozitivno čustveno naravnost do učenja. »Občutek zaupanja v lastne sposobnosti, možnost za uporabo govora v najrazličnejših situacijah, aktivno vključevanje v delo in igro z vrstniki, pa predstavljajo tudi osnovne pogoje za otrokovo intelektualno rast« (Eržečnik Pačnik, 2003, str. 200). Kar zamudimo v otroštvu, je kasneje zelo težko nadoknaditi. V tem primeru so vrteci zelo dobrodošle ustanove, saj vplivajo na otrokov celostni razvoj in tako skupaj s starši in okoljem sooblikujejo otrokovo osebnost.

Telesni razvoj pri otrocih vpliva tudi na druga področja razvoja. Če otrok ni dovolj telesno razvit in močan, ne more izvajati ustreznih in najobičajnejših nalog, kot je npr. sedenje na stolu ali stoja. Brez ustrezne telesne moči otrok ne more uporabljati prstov in rok ter biti ustrezno aktiven pri različnih dejavnostih. Telesna razvitost je osnovni pogoj za razvoj učnih sposobnosti, v katere se vključuje (Bizjak, 2001). Za telesni razvoj najmlajših otrok je potreben določen čas, v katerem se razvijejo ustrezne spretnosti in sposobnosti. V elementarnih gibalnih igrah, ki predstavljajo osnovo športnih iger, otroci postopoma spoznavajo smisel in pomen upoštevanja pravil igre in se socializacijsko krepijo. Igra in gibanje imata pomembno vlogo pri socialnem in emocionalnem razvoju.

Tako v javnem vrtcu kot tudi v vrtcu Marije Montessori so cilji usmerjeni na celosten razvoj otroka. Vendar se koncepta vzgoje med seboj razlikujeta. V Montessori konceptu so bolj poudarjena področja zaznavanja, gibanja in mišljenja kot pa npr. socialni odnosi, zlasti pa sta odsotni domišljija in ustvarjalnost (Batistič Zorec, 2003). V ospredju ni prenašanje določenih vsebin, ampak svoboda pri izbiri aktivnosti, ki omogoča otrokom, da se razvijejo skladno s svojimi sposobnostmi.

Marija Montessori je bila ena prvih, ki je govorila o občutljivih obdobjih (Montessori, 2006) v razvoju otroka. Občutljiva obdobja so genetsko programirana in povezana s časom, ko je otrok posebno dovzeten in zmožen za opravljanje določenih nalog. Občutljivost pomeni veliko notranjo pripravljenost in motivacijo za to, s čimer se otrok ukvarja. Med ta občutljiva obdobja spadajo tudi občutljivost za hojo, za rabo rok in občutljivost za socialne vidike življenja (sem spadajo tudi različne igre).

Montessori svojih didaktičnih pripomočkov ne imenuje igrače, ampak materiali (to ime se je ohranilo še danes). Material je materinski, obrnjen k človeku, obogati življenje, je vreden ljubezni, ima lastno nežnost in je jasen in enoznačen. Material v tem primeru pomeni snov. Vsak material otrok lahko zaznava po več čutnih kanalih: s sluhom, vidom, tipom, gibanjem... Vsak material je namenjen za doseg enega cilja (izolacija težavnosti), ima vgrajeno kontrolo napake (otrok sam ugotovi, če je ravnal pravilno), povezan je z dejavnostjo in je pregleden.

Pri oblikovanju otroka ima največji pomen individualno delo. Učenje v skupini je možno samo za določeno število otrok in je največkrat omejeno na kratko predstavitev o uporabi orodja (na primer, kako se uporabljajo škarje) ali materiale (kako se postavi barvna lestvica), pa tudi v teh primerih, če je le možno – medtem ko so ostali otroci zaposleni s svojimi aktivnostmi – naj bo zaradi jasnosti predstavitev individualna.

Pri izbiri aktivnosti v okolju, ki je vedno skrbno pripravljeno, so otroci svobodni, vendar se učijo prevzemati nase odgovornost pri pospravljanju uporabljenih predmetov in spoštovati delo vrstnikov. Otroci se pri Montessori vzgoji že zelo hitro naučijo upoštevanja drugega in njegove zasebnosti, zato vsak otrok ustvarja sam zase, na svojem prostoru in s svojim materialom, brez druženja in brez pogovarjanja, saj pogovor ruši notranji mir in je zato moteč dejavnik.

Montessorijevski vzgojitelj je pasiven; otroka osvobaja zaprek, ki se pojavljajo pri njegovi aktivnosti, in hkrati avtoritativne prisotnosti odraslega. Vzgojiteljeva funkcija je, da omogoča odnos med otrokom in razporeditvijo v okolju, da pospešuje interakcijo med otrokom in materialom. Delo vzgojitelja je le posredna vloga.

2 PREDMET IN PROBLEM

V Sloveniji se v zadnjem času vedno več ustanavljajo zasebni vrtci, ki se od javnih (državnih) razlikujejo tako po vsebini dela in metodičnih postopkih kot tudi po svoji ideologiji. Med seboj bomo primerjali na področju gibanja in gibalnih dejavnosti javni vrtec in vrtec Marije Montessori.

V Kurikulumu za javni vrtec je gibalna vzgoja sestavni del predšolske vzgoje in je vpeta v program dela praktično skozi ves dan: jutranja telovadba, gibalna minuta, vadbena ura, sprehodi, izleti ... Prav tako se gibalna vzgoja povezuje tudi z drugimi dejavnostmi, ki se prav tako izvajajo v vrtcu in so zapisane v Kurikulumu za vrtce (1999), to so: jezik, narava, družba, umetnost, matematika. S temi dejavnostmi celovito vplivamo na otrokov razvoj ter celostno oblikujemo njegovo osebnost (vplivamo na njegov biopsihosocialni razvoj).

Tudi pedagogika Marije Montessori je usmerjena k otroku in njegovim potrebam po spontani aktivnosti, samoodločanju in neodvisnosti. Njen pedagoški koncept obsega celoten otrokov razvoj od spočetja do odrasle osebe. Za naš predmet obravnavanja so pomembna predvsem tri njena dognanja:

- otroci potrebujejo starosti in razvoju primerna sredstva za popolno zaposlitev;
- za otrokov duševni razvoj so potrebne miselne izkušnje;
- otroci se morajo gibati.

Če je v javnih vrtcih enoten koncept vzgoje, ki je opisan v Kurikulumu za vrtec (1999), pa so v vrtcih Marije Montessori podane samo smernice, medtem ko si mora vsaka vzgojiteljica sama zase pripraviti načrt in pripravo dela (načrt si pripravlja že tekom študija ter kasneje na hospitacijah v otroških domovih Marije Montessori).

2.1 JAVNI VRTEC

2.1.1 Kurikulum za vrtce

Nacionalni dokument, ki predstavlja strokovno podlago za delo v vrtcih v naši državi, je Kurikulum za vrtce. Čeprav je oblikovan predvsem za tako imenovane dnevne programe, je hkrati ustrezna strokovna podlaga za izpeljave v različnih drugih, z zakonom določenih programih. Svojo osnovo ima v analizah, predlogih in rešitvah, ki so uokvirile koncept in sistem predšolske vzgoje v vrtcih. Je dokument, ki na eni strani spoštuje tradicijo slovenskih vrtcev, na drugi pa z novejšimi teoretskimi pogledi na zgodnje otroštvo in iz njih izpeljanimi drugačnimi rešitvami in pristopi dopolnjuje, spreminja in nadgrajuje dosedanje delo v vrtcih. Vsebuje organizacijo otrok in odraslih v vrtcu. Vključuje prostor, ljudi in stvari v otrokovem okolju, ter obsega vzgojo, nego, varstvo, načrtovanje in spontane dejavnosti, ter vključuje prikriti kurikulum (interakcija odrasli – otrok in zavzema elemente vzgojnega vplivanja na otroka, ki niso opredeljeni).

Dejavnosti otrok razvršča v naslednja področja: gibanje, jezik, umetnost, družba, narava in matematika. Za vsako od naštetih področij so navedeni: cilji, primeri dejavnosti, ki so ločeni le na dve starostni obdobji (od 1. do 3. leta in od 3. do 6. leta starosti), ter vloga odraslih.

Kurikulum za vrtce temelji na razvojno-procesnem pristopu in načelu aktivnega učenja (Batistič Zorec, 2003). Cilj učenja v predšolski dobi je sam proces učenja, katerega cilji niso pravilni in nepravilni odgovori, temveč spodbujanje otrokovih lastnih (simbolnih, fantazijskih in domišljjskih) strategij dojetanja, izražanja, razmišljanja ..., ki so zanj značilne v posameznem starostnem obdobju. Otroci se učijo pojmov, tvorijo zamisli in ustvarjajo svoje lastne simbole ali abstrakcije prek dejavnosti, ki jo sami spodbudijo – gibanja, poslušanja, iskanja, občutenja, razpolaganja in rokovanja. Taka dejavnost, ki se odvija v socialnem okvirju, v katerem pozoren in občutljiv odrasli sodeluje, omogoča otroku, da se vključuje v resnično zanimive izkušnje, ki bodo morda vodile v protislovne sklepe in posledično reorganizacijo otrokovega razumevanja sveta (Hohman in Weikart, 2005).

V Kurikulumu so predstavljeni cilji Kurikuluma za vrtce in iz njih izpeljana načela, globalni cilji in iz njih izpeljani cilji za posamezna področja, predlagani primeri vsebin in dejavnosti na posameznih področjih. Sami cilji zajemajo tudi medpodročne povezave, kot so moralni razvoj, skrb za zdravje, varnost, prometna vzgoja, in se kot rdeča nit prepletajo skozi vsa področja in so del načina življenja in dela v vrtcu. Kurikulum se lahko oblikuje (Urbas, 2005) na:

- ❖ ravni države (nacionalni kurikulum);
- ❖ na ravni šole/vrtca (izvedbeni kurikulum, letni delovni načrt);
- ❖ na ravni vzgojiteljice (letni načrt za posamezno skupino oz. neposredne učne priprave).

V Kurikulumu za vrtce so prepoznavna tako temeljna načela in cilji predšolske vzgoje kot tudi spoznanja, da otrok dojema in razume svet celostno, da se razvija in uči v aktivni povezavi s svojim socialnim in fizičnim okoljem, da v vrtcu v interakciji z vrstniki in odraslimi razvija lastno družbenost in individualnost. Uresničevanje načela enakih možnosti in upoštevanja različnosti med otroki se uresničuje preko zagotavljanja enakovrednih pogojev za optimalni razvoj vsakega otroka in ob upoštevanju individualnih razlik v razvoju in učenju.

»Na zasnovo Kurikuluma je pomembno vplivala tudi odločitev za kombinacijo učno-ciljnega in procesno-razvojnega sistema« (Kroflič, 2001, str. 15). Učno-ciljno načrtovanje predstavlja sistematično predstavitev temeljnih vzgojno-izobraževalnih ciljev kurikula po posameznih področjih. Procesno-razvojni sistem ima naslednjo vlogo:

- pri načrtovanju kurikula poudari temeljna načela vzgojno-izobraževalnega procesa in ne končnih ciljev;
- poudari pomen reflektiranja kontekstualnih dejavnikov razvoja otroka (prikriti kurikulum), ki so za doseganje vzgojno-izobraževalnih ciljev vsaj tako pomembni kot osvojeno znanje, navade, spretnosti;
- zaradi usmerjanja pozornosti v procesu učenja poudari zahtevo po sprotnem evalviranju pedagoškega procesa in fleksibilnem načrtovanju;
- je mogoč le v obliki manj strukturiranega in bolj odprtega kurikula, zato poudari zahtevo po aktivnem razmerju med nacionalnim in izvedbenim kurikulumom.

Cilji Kurikuluma (1999) so tako:

- ✓ bolj odprt in fleksibilen kurikulum v različnih programih za predšolske otroke;
- ✓ pestrejša in raznovrstnejša ponudba na vseh področjih dejavnosti predšolske vzgoje v vrtcih;
- ✓ bolj uravnotežena ponudba različnih področij in dejavnosti predšolske vzgoje v vrtcih, ki hkrati ne onemogoča poglobljenosti na določenih področjih;
- ✓ večje omogočanje individualnosti, drugačnosti in izbire v nasprotju s skupinsko rutino;
- ✓ oblikovanje pogojev za večje izražanje in ozaveščanje skupinskih razlik;
- ✓ večje upoštevanje in spoštovanje zasebnosti ter intimnosti otrok;
- ✓ dvig kakovosti medosebnih interakcij med otroki ter med otroki in odraslimi v vrtcu;
- ✓ rekonceptualizacija in reorganizacija prostora in opreme v vrtcu;
- ✓ večja avtonomnost in strokovna odgovornost vrtcev in njihovih strokovnih delavcev;
- ✓ povečanje vloge evalvacije pri načrtovanju življenja in dela v vrtcu;
- ✓ izboljšanje informiranja in sodelovanja s starši.

Vrtec mora upoštevati:

- otrokove pravice;
- nacionalne značilnosti;
- druge kulturne značilnosti;
- značilnosti otrok;
- pedagoška načela principa dela s predšolskim otrokom.

2.1.2 Vzgoja v vrtcu

Vzgojo v vrtcih bi lahko razdelili na naslednje elemente oziroma sestavine (Bahovec in Kodelja, 1996):

a) VSEBINA:

- določajo jo vzgojni smotri;
- je vsota predmetno opredeljenega učinkovanja na otroka ali odraslega;
- spreminja se v revolucionarnih obdobjih;
- vir vsebine je kultura.

b) POLOŽAJ OTROKA

Glede na to, v katerem položaju se nahaja otrok v procesu vzgoje, razlikujemo dve obliki vpliva vzgoja:

⇒ »objekt vzgoje«:

- nanj vplivajo drugi;
- sam je pasiven;
- vzgojitelj je aktivnejši;

⇒ »subjekt vzgoje«:

- otrok je aktiven, sam vpliva na svoj razvoj;
- vzgojitelj skrbi za ustrezno okolje;
- otrok je deležen vzpodbude;
- izhajajo iz individuuma.

V vrtcu je mnogo situacij, v katerih je otrok v položaju OBJEKTA in SUBJEKTA. Navedimo npr. branje knjige malčku:

- vzgojitelj bere – objekt,
- otrok lista – subjekt.

Mlajši kot je otrok, bolj je v položaju objekta, ker nima razvitih sposobnosti, ki bi mu omogočale samostojnost.

c) STILI VZGOJNEGA PROCESA (kadar govorimo o odnosu med vzgojiteljem in gojencem):

⇒ Avtoritativni vzgojni stil

Tukaj je značilno, da vzgojitelj uporablja prisilne ukrepe in metode (fizične – zapiranje, psihične – grožnje, pogosto je kaznovanje). Vzgojitelj je absolutna avtoriteta, otrok pa je objekt vzgoje. Prevladuje storilnostno vzdušje (rezultati, ki so obvezni), zunanja motivacija (grožnja, nagrada) in distanca med vzgojiteljem in otrokom.

⇒ Anarhični vzgojni stil

Tukaj je polno neodgovornosti, nobenih omejitev, ovir, kazni, popolna svoboda. V praksi se izmenjujeta anarhična in avtoritativna vzgoja. Ko otroku preveč popuščamo in dajemo preveč svobode, kasneje ugotovimo, da to ne gre, zato omejimo svobodo na minimum in tako nastane avtoritativna vzgoja.

⇒ Permisivni vzgojni stil

Je med anarhičnim in demokratičnim vzgojnim ciljem.

⇒ Demokratični vzgojni stil

Tukaj obstajajo enakopravni medsebojni odnosi, obstaja obojestranska zavestna disciplina in odgovornost. Prevladuje metoda spodbujanja, vzgojitelj spodbuja otrokovo osebnost, je strog, zahteven do sebe in do drugih, hkrati pa je odkrit, veder in prijateljski. Kazen je prisotna le kot vzgojno sredstvo in v skrajnem primeru ter nikoli ne ponižuje otroka.

d) USMERJENOST UČINKOVANJA:

⇒ Glavno vzgojno sredstvo je beseda, ki vpliva na zavest – posredni vzgojni proces (prepričevanje, razgovor, pohvala, graja ...).

⇒ Veliko učinkovitejši je neposredni vzgojni proces, ki govori o tem, da se je človek sam z lastno aktivnostjo spreminjal. Na otroka vplivamo z vzgledom in z organizacijo njegovega načina življenja, ki bi ga vodila do razvoja njegovih sposobnosti, lastnosti.

⇒ Če želimo uspešno vplivati na zavest otroka, je potrebno doseči skladnost posrednega in neposrednega poučevanja.

e) NAMERNOST UČINKOVANJA

Vzgojni proces se deli na :

⇒ Namerno učinkovanje – če je nameren, je intencionalna vzgoja. V njej uresničujemo v naprej določene vzgojne smotre.

⇒ Nenamerno učinkovanje – če je nenameren, je vzgoja funkcionalna. V njej vplivajo objektivni družbeni pogoji. Ne vplivajo zavestno, temveč slučajno.

⇒ Da je vzgoja učinkovita, se morata namerni in nenamerni način med seboj skladati.

2.1.2.1 Vloga odraslih

Kurikulum govori o vlogi odraslih, pri čimer so mišljeni vzgojitelji, njihovi pomočniki pa tudi svetovalni in vodilni delavci.

Vzgojiteljevo delo je usmerjeno v spremljavo, analizo in usmerjanje procesov otrokovega učenja skozi igro. V interakciji z otroci je nedirektiven usmerjevalec, ki predstavlja zgled za prijetno in prijazno komunikacijo. Otrokom nudi čim več pozitivnih besednih in nebesednih interakcij, se odziva na njihova vprašanja in prošnje, jih spodbuja k zastavljanju vprašanj, pogovoru, udeležnosti in delitvi izkušenj.

Odrasli naj otroka spodbujajo, da v čim več stvareh in situacijah opazi ponavljajoči vzorec (Kurikulum za vrtce, 1999). Ob tem tudi opazujejo posameznega otroka, da prepoznajo, kako zahtevno grupiranje, klasificiranje in razvrščanje otrok sam od sebe že uporablja v igri, in prilagodijo zahtevnost dejavnosti posameznemu otroku. Opazovati morajo otroka in se odločati o zahtevnosti dejavnosti, ki jih ponujajo posameznemu otroku. Med drugim je tudi zapisano, da naj bo način komunikacije odrasle osebe zgled prijetne in vljudne, prevladuje naj delo z otroki in med otroki, naj jim prisluhne, omogoča in spodbuja njihovo sodelovanje ter dopušča njihovo izvirnost.

Naloga vzgojitelja je tudi, da sam načrtuje vzgojni proces (ustrezne vsebinske, metodične in kontekstualne rešitve) ob upoštevanju temeljnih načel in vsebinskih ciljev Kurikuluma. Njegova odgovornost se torej nanaša na (Kroflič, 2001):

- razumevanje strokovne podlage kurikularnih načel;
- upoštevanje temeljnih pravic otroka in njegovih staršev, da so ustrezno seznanjeni in vključeni v dejavnosti vrtca;
- sposobnost samostojnega operativnega načrtovanja vzgojne dejavnosti;
- sposobnost oblikovanja kakovostne vzgojne komunikacije ob ustrezni strokovni izbiri vsebin in metod dejavnosti ter ob upoštevanju kontekstualnih in naključnih vzgojnih dejavnikov (prostora, časa, socialne interakcije);
- sposobnost kritičnega vrednotenja (evalviranja) lastne dejavnosti.

Vzgojitelj je na eni strani odvisen od družinskega okolja – pričakovanja staršev, kako bo ravnal z njihovim otrokom, po drugi strani pa na njegovo delo vplivata tudi kultura, tradicija, utečena, razvidna in tudi manj razvidna pravila vrtca, ki izhajajo iz predpisov ter dokumentov.

Prav usmerjenost vzgojiteljice v spremljavo, analizo in usmerjanje procesov otrokovega učenja skozi igro predstavlja tisto načelo procesnosti, ki tvori bolj strokovno usposobljene in ustvarjalne pedagoške delavce v vrtcu.

Pri svojem delu mora biti seznanjen tudi s kulturnimi značilnostmi okolja, iz katerega prihaja posamezen otrok.

2.1.2.2 Vloga staršev v vzgojno izobraževalnem sistemu predšolskih otrok

Starši imajo pomembno vlogo pri izobraževanju svojih otrok, saj samo institucionalna vzgoja ni dovolj. Vzgoja in rast osebnosti se namreč najprej začneta v družini.

Tudi v Kurikulumu za vrtce (1999) najdemo priporočila, da imajo starši pravico sodelovati pri načrtovanju življenja in dela v vrtcu, do postopnega uvajanja otroka v vrtec ter tudi dostop do publikacij o vrtcu, ki vključujejo vse informacije v skladu z zakonom in ustreznimi pravilniki.

Po dogovoru z vzgojiteljico lahko tudi aktivno sodelujejo v delu vrtca, vendar morajo upoštevati strokovno avtonomnost vrtca. Tako lahko npr. starši obiščejo otroke v vrtcu, lahko se z njimi igrajo ali pa samo spoznavajo in spremljajo delo vzgojitelja.

Na voljo imajo tudi možnost vsakodnevnih pogovorov z vzgojiteljem, lahko pa vzgojitelj tudi razpiše govorilne ure, na katere se starši prijavijo.

Vzgojitelj se mora zavedati zaskrbljenosti staršev za otroke in biti pozoren na njihova pričakovanja ter vedenje. Ob prvem obisku staršev v vrtec si mora vzeti dovolj časa, da staršem razkaže vrtec, jim pojasni, kako je poskrbljeno za varnost, zdravje, čistočo, kako poteka delo v vrtcu ...

Starši lahko sodelujejo z vrtcem oziroma vzgojiteljem (Stokes Szanton, 2001) preko:

- pisne komunikacije;
- oglasne deske;
- video posnetkov;
- novic;
- obiskov na domu.

Zelo pomembno je, da starši s svojimi otroki tudi doma izvajajo dejavnosti, katere se otroci učijo v vrtcu (npr. ob učenju jezika jim doma preberejo kakšno pravljico ali pa z njimi izvajajo miselne igre).

2.1.2.3 Organiziranost vrtca

Glede na trajanje programa ločimo:

- celodnevni program,
- poldnevni program,
- občasni program.

Javni vrtec je organiziran tako, da je vrtec razdeljen na oddelke in skupine, glede na starostno stopnjo. Tako so otroci razdeljeni na skupine:

- najmlajši otroci (od rojstva do osemnajst mesecev);
- mlajši otroci (od osemnajst mesecev do treh let);
- starejši otroci (od treh let do vstopa v šolo).

Za vstop v vrtec mora otrok dopolniti dvanajst mesecev starosti. Otroci so nato razdeljeni v homogene skupine, glede na starost.

2.1.2.4 Področja dejavnosti v vrtcu

V Kurikulumu (1999) zasledimo naslednja področja dejavnosti:

- gibanje,
- jezik,
- umetnost,
- družba,
- narava,
- matematika.

Ta področja dejavnosti se med seboj povezujejo, kar imenujemo tudi medpodročne povezave.

2.1.2.4.1 Gibanje

Potreba po gibanju je človekova primarna potreba. Preko gibanja razvijamo svoj intelektualni, telesni, čustveni in socialni razvoj. Ko otrok shodi, prične raziskovati svojo okolico, svet okrog sebe. Preko gibanja otrok spoznava svoje telo, doživlja veselje in ponos, je vir njegovega dobrega počutja. Pri otroku je gibalni razvoj še posebej pomemben, saj ima tako možnost, da razvija svoje telo in spoznava stvari okrog sebe.

Cilje za področje dejavnosti gibanje, ki so opredeljeni v Kurikulumu za vrtce (1999), razdelimo v naslednja področja:

- Cilji z vidika razvoja gibalnih sposobnosti:
  - razvijanje koordinacije oziroma skladnosti gibanja (koordinacija gibanja celega telesa, rok in nog), ravnotežja;
  - povezovanje gibanja z elementi časa, ritma in prostora;
  - razvijanje prstnih spretnosti oziroma fine motorike;
  - razvijanje moči, natančnosti, hitrosti, gibljivosti.
- Cilji z vidika usvajanja različnih znanj:
  - sproščeno izvajanje naravnih oblik gibanja (hoja, tek, skoki, poskoki, valjanje, plezanje, plazenje);

- usvajanje osnovnih gibalnih konceptov: zavedanje prostora (kje se telo nahaja), načina (kako se telo giblje), spoznavanje različnih položajev in odnosov med deli lastnega telesa, med predmeti in ljudmi, med ljudmi;
- spoznavanje in izvajanje različnih elementarnih gibalnih iger;
- usvajanje osnovnih načinov gibanja z žogo;
- iskanje lastne poti pri reševanju gibalnih problemov;
- sproščeno gibanje v vodi in usvajanje osnovnih elementov plavanja;
- pridobivanje spretnosti vožnje s kolesom, spretnosti kotalkanja;
- spoznavanje zimskih dejavnosti;
- usvajanje osnovnih prvin ljudskih, rajalnih in drugih plesnih iger.

➤ Cilji z vidika čustveno-socialnih odnosov:

- uvajanje otrok v igre, kjer je treba upoštevati pravila;
- spoznavanje pomena sodelovanja v igralni skupini, medsebojne pomoči in športnega obnašanja;
- spoznavanje različnih športnih orodij in pripomočkov, njihovo poimenovanje in uporabo;
- spoznavanja oblačil in obutev, primernih za gibalne dejavnosti;
- spoznavanje osnovnih načel osebne higiene;
- spoznavanje elementarnih iger ter športnih zvrsti, značilnih za naša in druga kulturna okolja v sedanosti in preteklosti;
- spoznavanje vloge narave in čistega okolja v povezavi z gibanjem v naravi;
- spoznavanje osnovnih varnostnih ukrepov, ki so potrebni pri izvajanju gibalnih dejavnosti, ter ozaveščanje skrbi za lastno varnost in varnost drugih.

Primeri dejavnosti za otroke od 1 od 3 let:

- ⇒ izvaja naravne oblike gibanja: hoja, korakanje, plezanje, valjanje;
- ⇒ se vključuje v dejavnosti, kjer se igra oziroma upravlja z različnimi predmeti in snovmi, ki omogočajo gibanje z rokami, dlanmi, prsti, nogami in stopali: igranje s kockami, risanje, prijemanje z nožnimi prsti, oblikovanje z glino;
- ⇒ vzpostavlja ozirom vzdržuje ravnotežje na mestu in v gibanju: stoja na eni nogi, hoja po črti, guganje, zibanje, vzpostavljanje ravnotežja na deski na vzmeteh ali veliki žogi;
- ⇒ se igra različne elementarne igre brez in z rekviziti: lovljenje, skrivanje, rajanje;

- ⇒ ponazarja predmete, živali in pojme, izvaja preproste plesne igre: posnemanje živali;
- ⇒ izvaja dejavnosti v ritmu z rokami, nogami: ustvarjalno gibanje brez in z glasbeno spremljavo, identifikacija različnih delov telesa;
- ⇒ se igra igre, ki vsebujejo osnovne načine gibanj z žogo: kotaljenje žoge z roko in nogo, podajanje, lovljenje;
- ⇒ se vozi z različnimi otroškimi vozili;
- ⇒ se igra ob vodi in z vodo;
- ⇒ se igra in giba na snegu;
- ⇒ hodi v naravi in se vključuje v sprostitvene dejavnosti (masaža, dihanje, spodbujanje čutil...).

Primeri dejavnosti za otroke od 3. do 6. leta:

- ⇒ izvaja naravne oblike gibanja: hoja, različne tekalne igre, lazenje, plazenje, plezanje, skoki;
- ⇒ se igra oziroma upravlja z različnimi predmeti in snovmi: različne sestavljanke, risanje, pisanje, hoja z bosimi nogami po različnih talnih površinah;
- ⇒ se vključuje v dejavnosti, s katerimi razvijamo ravnotežje na mestu in v gibanju: stoja na eni nogi, hoja po črti, guganje, valjanje, hoja po klopi, plezanje po drevju, vzpostavljanje ravnotežja na ravnotežnem trikotniku, na hoduljah;
- ⇒ premaguje ovire s podplazenjem, preplezanjem, preskakovanjem, nošenjem različnih predmetov: različni poligoni;
- ⇒ izvaja različne komplekse gimnastičnih vaj: brez in z rekviziti, brez in ob štetju, samostojno ali v parih;
- ⇒ sodeluje v različnih elementarnih in drugih igrah brez in z rekviziti: štafetne igre, igre za razvoj ravnotežja, preciznosti, odzivnosti, spoznavanje osnovnih pojmov, izrazov in pravil pri izvajanju različnih elementarnih igrar;
- ⇒ ponazarja predmete, živali in pojme, izvaja družabne plesne igre, se giba ob glasbeni spremljavi;
- ⇒ izvaja različne dejavnosti v ritmu z rokami, nogami;
- ⇒ izvaja različne igre, ki vsebujejo osnovne načine gibanj z žogo in baloni: poigravanje z različnim žogami, nošenje ene ali več žog na različne načine, metanje žoge v daljino, zadevanje cilja, podajanje in lovljenje;
- ⇒ se igra ob in v vodi, ki mu sega do prsi: različne elementarne, vaje za prilagajanje na odpor vode, gledanje pod vodo, izdihovanje v vodo;

- ⇒ se vozi z različnimi otroškimi vozili: vožnja med ovirami;
- ⇒ sodeluje v različnih igrah na asfaltni površini, ledu: rolanje, kotalkanje in drsanje;
- ⇒ se igra in giblje na snegu: igre na snegu in spoznavanje s tehnikami in oblikami smučanje;
- ⇒ hodi v naravi (tek v naravi, izleti ...) in se vključuje v sprostitvene dejavnosti.

Otrok lahko vse te oblike gibanj izvaja preko različnih organizacijskih oblik, kot so:

- ✓ jutranja gimnastika pred zajtrkom, običajno traja 10 minut;
- ✓ gibalni odmor; kadar so otroci nemirni, da se sprostijo, izvaja se lahko na prostem ali v igralnici in traja od 10 – 15 minut;
- ✓ vadbeni ura; temeljna oblika športne vzgoje v vrtcu in traja od 20 do 45 minut;
- ✓ gibalna minuta; nekajminutna vadba, da se otroci sprostijo in umirijo, traja od 3 do 5 minut;
- ✓ sprehod; v lepem vremenu nekajkrat na teden, dolžina sprehoda je odvisna od starosti otrok, vremena;
- ✓ izlet; lahko je planinski ali pa z ogledom okolice, kraja, jezera;
- ✓ orientacijski izlet; lahko je le dopolnjena različica sprehoda ali pa ima tekmovalni značaj;
- ✓ trim steza; po ogledu skic gibalnih nalog otroci skušajo izvesti nekatere naloge;
- ✓ aktivnosti po želji otrok; otroka v neko dejavnost, ki se lahko izvaja zunaj ali v igralnici vodijo notranji nagibi, želja, privlačnost;
- ✓ športno dopoldne, popoldne; lahko je organizirano samo za otroke, lahko pa za otroke in njihove starše;
- ✓ tečaji; namenjeni za spoznavanje in utrjevanje določene športne zvrsti;
- ✓ bivanje v naravi; otroci odidejo brez spremstva staršev za nekaj dni v kak kraj, kjer se seznanijo z različnimi športnimi aktivnostmi (smučarski in plavalni tečaj, zimovanje, letovanje);
- ✓ javni nastop; oblika prikaza športnih dejavnosti in dosežkov na športnem področju;
- ✓ športni program Zlati sonček; namenjen otrokom starim od 5 do 9 let, katerega osnovni namen je najmlajše motivirati za gibalno dejavnost.

Dejavnosti se med seboj razlikujejo glede na (Videmšek in Kovač, 2001):

- cilj,
- vsebino,
- trajanje,
- prostor (notranji ali zunanji),
- vlogo otroka (spontane ali vodene dejavnosti).

Čas izvajanja gibalnih nalog je lahko vnaprej določen (ob določenih dnevih, urah, letnem času) ali pa priložnosten (glede na počutje otrok, vremenskih razmer ali drugih okoliščin).

2.1.3 Razvoj otroka do 6. leta starosti

Razvoj otroka poteka na različnih stopnjah, ki so med seboj povezana in prepletena. Če vplivamo na eno stopnjo, se to lahko odraža tudi na drugih stopnjah otrokovega razvoja. Otrokov razvoj predstavlja spremembo različnih človekovih sposobnosti, spretnosti in značilnosti, ki so trajne v odnosu na nižjo razvojno stopnjo in so odvisne od dednostnih dejavnikov, okolja in otrokove lastne aktivnosti. Dejavniki kot so rast in razvoj, zorenje in izkušnje, katere otrok pridobiva z lastno aktivnostjo in adaptacijo v okolje, odločilno vplivajo na dogajanje in spremembe v otroku.

Stopnje otrokovega razvoja lahko razdelimo na (Videmšek in Pišot, 2007):

- gibalni razvoj,
- telesni razvoj,
- kognitivni razvoj,
- čustveno-socialni razvoj.

Razvojna obdobja lahko razdelimo tudi glede na starost:

- prednatalno obdobje: od spočetja do rojstva;
- obdobje dojenčka: od rojstva do enega leta;
- obdobje malčka: od enega do treh let;
- zgodnje otroštvo: od treh do šest let;
- srednje in pozno otroštvo: od šestega leta do začetka pubertete.

2.1.3.1 Gibalni razvoj

Gibalni razvoj je najbolj izrazita oblika in funkcija psihofizičnega razvoja, ki se prične že v predporodni dobi in se stalno izpopolnjuje. Posebno močan je še posebej v prvih letih otrokovega življenja. Otroško telo namreč neprestano raste in se razvija, na rast pa v veliki meri vpliva ravno gibanje. Gibanje lahko ovrednotimo kot aktivno razmerje med otrokom in okoljem, ki je povezano z opazovanjem in mišljenjem.

Pojavljanje posameznih oblik gibanja je tesno povezano s telesnim razvojem otroka, predvsem z razvojem gibalnega (lokomotornega) in živčnega sistema. Gibalni razvoj je odraz zorenja, ki določa univerzalno sosledje pojavljanja posameznih gibalnih sposobnosti v času otrokovega razvoja, ter njegovih izkušenj, ki vplivajo na hitrost osvajanja gibalnih vzorcev. Rečemo lahko, da je gibalni razvoj otroka rezultat zorenja in učenja. Vsi otroci ne rastejo in se ne razvijajo enako, zato se pri njihovem gibalnem razvoju pojavljajo razlike. Te razlike so odvisne od hitrosti razvoja živčnega sistema, zdravstvenega stanja otroka in vadbe

Za novorojenčka so značilna določena gibanja, vodena iz subkortikalnih centrov (gibanja se izvajajo refleksno). Na določeni stopnji razvoja pa preide na aktivnosti z lastnim odločanjem in načrtovanjem, kar je povezano s stopnjo razvitosti. Otrokovo gibanje namreč vedno manifestira dogajanje v otroku. Tako se pojavljajo določene oblike gibanja, ki se pojavljajo in izginjajo v določenem obdobju.

Gibalni vzorec je sestavljen iz posameznih gibov, ki jih izvajamo v vnaprej znanem vrstnem redu, in tvorijo neko celoto. Zaradi urjenja, učenja v specifičnih situacijah, se izoblikujejo nove gibalne celote, za katere je značilen visok spretnostni nivo. Pri tem je pomemben tudi prostor (čist, raven in trd), pozitiven odnos, spontanost, sproščenost ...

Ko se otroški organizem razvije do določene stopnje, zorenje vpliva na gibalno dejavnost na dva načina (Videmšek in Pišot, 2007):

- Potreben je le dražljaj, da se pojavi določeno gibalno vedenje – otrok začne reagirati po programu. Sem uvrščamo enostavne reflekse kot so:
  - ontogenetično pogojeni refleksi (prijemalni, sesalni...);
  - filogenetsko pogojeni refleksi (refleksno plazenje: tjulensko, enostransko, križno; plavanje, stopanje, vzpenjanje).

➤ Nastanejo strukture, ki z učenjem omogočajo razne oblike dejavnosti. To so ontogenetsko sestavljena gibanja, ki se jih mora človek naučiti na delno ali popolno avtomatizirano verigo gibalnih akcij oziroma tehnik gibanj, pri katerih izvedbo določa cilj in namen.

Glede na telo poteka gibalni razvoj v (Videmšek in Pišot, 2007):

- Cefalokavdalni smeri, ki poteka do zgoraj navzdol. Otrok je najprej sposoben nadzirati gibanje glave, nato trupa in rok, šele nato pa noge. Najprej torej dviga in obrača glavo, nato glavo in ramena, zatem sedi, se plazi, stoji in hodi.
- Proksimodistalni smeri, ki poteka od znotraj navzven. Otrok naprej nadzira gibanje tistih delov telesa, ki so bližje hrbtenici, kasneje pa tudi vse bolj oddaljenih. Otrok obvlada najprej gibe trupa, nato rok in na koncu zapestja in prstov.

Razvoj gibalnih faz poteka skozi različna obdobja, ki jih imenujemo razvojne stopnje, v katerih lahko opazimo oblike značilnega vedenja. Razvojne faze in stopnje si sledijo v naslednjem zaporedju:

FAZE MOTORIČNEGA RAZVOJA	OKVIRNO STAROSTNO OBDOBJE	STOPNJE MOTORIČNEGA RAZVOJA
REFLEKSNA GIBALNA FAZA	prenatalno obdobje do 4. meseca od 4. meseca do 1. leta	stopnja vkodiranja (zbiranja) informacij stopnja dekodiranja informacij
RUDIMENTALNA GIBALNA FAZA	od rojstva do 1. leta od 1. do 2. leta	stopnja inhibicije refleksov predkontrolna stopnja
TEMELJNA GIBALNA FAZA	od 2. do 3. leta od 4. do 5. leta od 6. do 7. leta	začetna stopnja osnovna stopnja zrela stopnja

Tabela 1: Razvojne faze in stopnje ter oblike vedenja pri otroku (Videmšek in Pišot, 2007).

REFLEKSNA GIBALNA FAZA predstavlja prvo fazo v motoričnem razvoju ter se pojavi že pri fetusu. Refleksna gibanja so nadzorovana subkortikalno. Na določene dražljaje (svetloba, dotik, premiki telesa), se fetus in novorojenček odzoveta z nehotenim gibanjem. Namen najzgodnejših refleksov je zaščititi novorojenčka pred škodljivimi dražljaji. Tokom razvoja številni refleksi izginejo, nekateri pa se še ohranijo (npr. razširitev zenic v temi, zehanje za pridobitev večje količine kisika ...). Refleksi predstavljajo do 4. meseca primarno sredstvo za zbiranje informacij.

V obdobju do 1. leta pa prehaja nadzor nad skeletnimi mišicami postopno na zavestno raven. Senzomotorično dejavnost, za katero sta značilna sprejemanje dražljajev in stereotipno reagiranje nanje, se na tej stopnji postopoma nadomešča s tako imenovanim perceptivno – motoričnim vedenjem (Cemič, 1997).

RUDIMENTARNA GIBALNA FAZA je faza, v kateri se pojavljajo prva namerna gibanja, katerih pojav je odvisen od zorenja organizma in se zvrstijo v določenem vrstnem redu. Ta gibanja so prva in osnovna zavestna gibanja. Vključujejo razvoj:

- stabilnostnih gibov: postopen nadzor mišic glave, vratu in trupa (drža dvignjene glave, sedenje, pokončna drža);
- manipulativnih gibov: spretnostne dejavnosti (grabljenje, prijemanje, spuščanje predmetov);
- lokomotornih gibov: gibalne dejavnosti (plazenje, hoja po štirih, vzravnana hoja).

Fazo delimo na dve stopnji: stopnja inhibicije refleksov (od rojstva do 1 leta) in predkontrolna stopnja (od 1 do 2 let). Gibi so vedno bolj pod nadzorom razvijajočega se korteksa.

TEMELJNA GIBALNA FAZA traja do drugega do sedmega leta starosti. Otroci pričnejo aktivno preskušati in raziskovati svoje gibalne sposobnosti in zmogljivosti. Pridobivajo spretnosti gibanja po prostoru z različnimi gibalnimi vzorci, sposobnost vzdrževanja ravnotežja v različnih položajih ter ravnanja z objekti, naučijo pa se tudi kako sprejeti in oddati silo objektu (lovljenje, metanje). Gibanja postajajo vedno bolj prilagojena. Zraven zorenja pomembno vpliva na razvoj tudi okolje; ustrezne razmere, spodbude, učenje. Otrokom, ki ne dosežejo zrele stopnje temeljne faze, je naslednja stopnja zelo otežkočena, kajti temeljna gibanja so osnova za sestavljena gibanja, ki so kombinacija različnih temeljnih gibanj.

2.1.3.1.1 Otrokove gibalne dejavnosti do 3. leta

Gibalne sposobnosti so v osnovi odgovorne za učinkovitost človekovih akcij in reakcij. Predstavljajo skupek notranjih dejavnikov, odgovornih za razlike v gibalni učinkovitosti. V določeni meri so prirojene (človeku je že z rojstvom dana stopnja, do katere se mu bodo sposobnosti razvile v času njegove normalne rasti in zorenje), z ustrezno vadbo pa jih lahko še nadgradimo in izboljšamo. Gibalne sposobnosti pa niso enako odvisne od dednosti. Visoka stopnja prirojenosti se pripisuje hitrosti in ravnotežju, preciznosti, nizki moči in gibljivosti. Uporaba naravnih oblik gibanja in elementarnih iger omogoča razvoj večine gibalnih sposobnosti.

Otrokovo gibalni razvoj se prične z gibi glave in poteka preko rok, zgornjega dela trupa do nog in stopal. Po prvih štirih mesecih življenja ima glava tako močan položaj, da lahko otrok že sedi v naročju. V legi na trebuhu pa se otrok že poskuša plaziti. Gibalni razvoj otroka se nadaljuje preko glave in zatilja do mišic trupa. Z razvojem hrbtnih mišic se otrok že dvigne v napol sedečo držo (Videmšek, Berdajs in Karpljuk, 2003).

Hoja in tek

Večina otrok shodi v obdobju od 12. do 18. meseca. Prvi koraki so kratki, med stopali je velik razmak, otrok stopa na celo stopalo, ravnotežje ohranja z mahanjem rok. Do konca drugega leta večin otrok že dokaj usklajeno teče. Stoja je že avtomatizirana, otrok lahko s pomočjo odraslega stoji na eni nogi, lahko se skloni iz stoječega položaja. Korak pri hoji je dolg 20 cm, med hojo otrok že obrača glavo, lahko hodi vstran in nazaj, brca žogo.

Ko otrok osvoji hojo, prične tudi tekati v okolju. Tako že večina malčkov v drugem letu usklajeno teče. Koraki so ob teku še različno dolgi, otroci pa imajo težave z ohranjanjem ravnotežja. Zmožni so odskočiti od tal z obema nogama. Hoji se pridružijo plezanje, potiskanje, vlečenje, dviganje in metanje.

Skoki, poskoki

Otrokovi prvi skoki so zelo podobni daljšim korakom. Razvijejo se pozneje kot hoja. Po drugem letu se razdalja in višina, ki ju malček lahko preskoči povečujeta. Sonožno skakanje ne povzroča večjih težav, skok v višino pa povzroča največ težav.

Lazenje, plazenje

Otrok se prične po 6. mesecu starosti premikati v želeni smeri s pomočjo lazenja in plazenja. Plazi se po trebuhu, hrbtu in boku, lazi po kolenih in rokah, po vseh štirih. Lazenje in plazenje otrok uporablja predvsem za premagovanje ovir.

Plezanje

Plezanje se pojavi že zelo zgodaj. Še preden otrok shodi želi splezati na kakšen višji predmet. Do tretjega leta je plezanje otroka še nezanesljivo.

Metanje, lovljenje, zadevanje

Razvoj metanja stvari in predmetov se pri otroku začne v šestem mesecu starosti, ko dojenčki iz sedečega položaja enostavno spuščajo predmete na tla. Malčki pri dveh letih mečejo z nenatančnimi gibi, z obrazom so obrnjeni v smer metanja, telo se zelo premika, obe nogi pa sta trdno na tleh. Predmeti, ki jih malčki mečejo v zrak, pogosto padejo na tla blizu njegovih nog.

Vese

Otroci že pred tretjim letom starosti zelo radi visijo z nizkih vej ali drogov ter pri tem preizkušajo svojo moč.

Fina motorika

Razvoj drobnih gibov se kaže v nadzoru in natančnosti gibov dlani in prstov, ter usklajenosti gibov oko – roka. Enoletni malčki zgradijo stolp iz dveh kock, malčki v drugem letu starosti pa zmorejo zgraditi stolp iz osmih kock. Malčki, stari od dvanajst do petnajst mesecev, zelo radi in pogosto rišejo.

Do tretjega leta starosti otroci osvojijo tudi vsa druga naravna gibanja: dviganje, spuščanje, kotaljenje, potiskanje, vlečenje, ujemanje.

2.1.3.1.2 Otrokove gibalne dejavnosti do 6. leta

Do šestega leta starosti naredi otrokov gibalni razvoj velik napredek. Razvoj gibalnih sposobnosti se kaže v vse večji moči, hitrosti in ravnotežju, gibi so vse bolj usklajeni in povezani. V tem obdobju gibalne dejavnosti vplivajo tudi na otrokov telesni razvoj ter spoznavne, čustvene in socialne lastnosti. Gibanje otroku daje občutek ugodja, varnosti, veselja ter dobrega počutja.

Hoja in tek

Pri triletнем otroku je hoja še vedno vijugasta in nezanesljiva, pogosto so prisotni padci. Hojo otrok večkrat prekinja s čepenjem, skakanjem, plezanjem ...

V tretjem letu so otrokovi koraki med tekom vedno daljši in enakomernejši, še vedno pa ima težave s hitrim zaustavljanjem in spremembo smeri teka. V prvi polovici četrtega leta se večina otrok lahko zaustavi v razdalji štirih metrov, v petem letu pa se otroci že brez težav zaustavijo ali spreminjajo smer. Otrokova sposobnost teka se v obdobju celotnega otroštva razvija v skladu z njegovimi gibalnimi sposobnostmi (močjo, hitrostjo in koordinacijo gibanja).

Skoki, poskoki

Triletni otroci že skačejo enonožno, skoku v daljino in globino pa se pridruži tudi skok v višino, ki ga že poskuša izvajati v teku. Pri tem se pred oviro pogosto še vedno ustavi in jo prestopi. Tri in štiriletni otroci skočijo v višino od 30 do 60 centimetrov (Videmšek in Pišot, 2007) ; nato se njihova sposobnost skakanja vedno bolj izboljšuje. Po petem letu otrok že skače enonožno in sonožno, na mestu ali v gibanju. Pri prehodu iz teka v skok se pred oviro ne ustavi več, ampak gibanje poveže v celoto. Z različnimi skoki in poskoki razvija odzivno moč, še posebej krepi trebušne, prsne in hrbtne mišice in mišice ramenskega obroča. Razvija tudi sposobnost ravnotežja, koordinacije gibanja in samozavest.

Lazenje, plazenje

Otroci se pri treh letih plazijo po trebuhu, hrbtu, po kolenih in rokah ter na tak način premaguje različne ovire. Po četrtem letu takšna gibanja ne predstavljajo več težav. Ko se otrok plazijo ali lazi, s tem pozitivno vpliva na razvoj hrbtenice. S temi gibanji otrok razvija predvsem sposobnost koordinacije gibanja, ravnotežja in moči. Krepijo se otrokove hrbtne, ramenske mišice in mišice lahti, kadar te vlečejo telo za seboj. Mišice spodnjega dela trupa, nog in stopal pa otrok krepi, kadar te potiskajo telo pred seboj.

Plezanje

Triletni otrok pleza še nezanesljivo, težave se pojavijo pri spustu. Od četrtega leta dalje ponavadi vse te težave izginejo. Plezanje postane bolj zanesljivo in pogumno. Otrok prične premagovati tudi navpična plezala (letvenike, zvirala, plezala). Pri plezanju otrok razvija moč, koordinacijo gibanja in ravnotežja.

Metanje, lovljenje, zadevanje

Pri starosti tri leta otroku metanje in lovljenje še vedno povzročata težave. Pri lovljenju mu žoga velikokrat pade na tla. Tudi pri metu zaradi slabe sposobnosti ocenjevanja razdalje in moči meta pogosto ne zadane cilja. Kljub nerodnosti je sposoben s kotaljenjem podati žogo z levo in desno roko.

Pri štirih letih je pri lovljenju skoraj vedno uspešen, z razdalje do treh metrov pogosto zadane različne cilje, predmet je sposoben vreči dlje. Povečana sposobnost nadzora mišic otroku omogoča, da pred metom trup obrne v eno stran, nato pa v nasprotno stran, ko iztegne roko v met. Žogo poskuša potiskati ob tla, pri čemer je s pogledom v celoti usmerjen na žogo.

Pri tem letu starosti zmore že uskladiti hojo in tek z metanjem, lovljenjem, vodenjem, odbijanjem. Meti so daljši in natančnejši. Pri igrah z žogo je spretnejši, ujemanje žoge ni več naključno.

Dvigovanje, nošenje, vlečenje, potiskanje

Te dejavnosti so zaradi krepilnega učinka za otroke zelo koristna gibanja. Potrebno je paziti, da teža predmeta, ki ga otrok nosi ni prevelika (maksimalno do 2 kg.). S temi dejavnostmi navajamo otroka na pomoč pri pospravljanju in pripravljanju različnih igral oziroma pripomočkov.

Vese

Do tretjega leta otrok izvaja vese na nizkih vejah ali igralih, po četrtem letu pa že koleba z držanjem v nadprijemu in v mešani vesi. V petem letu pa že koleba z držanjem v podprijemu.

Spretnosti na tleh

Triletni otroci že izvajajo kompleksnejše gibalne strukture ob pomoči odrasle osebe (stoja na lopaticah, valjanje prek prečne osi, premet v stran, razovka, stoja na rokah). Petletni otroci ta gibanja izvajajo samostojno ali z delno pomočjo odrasle osebe. Po šestem letu pa otroci postanejo zelo urni in spretni pri izvajanju naštetih nalog.

S številnimi enostavnimi in sestavljenimi elementi akrobatike se otroci učijo obvladati svoje telo v prostoru, razvijajo pa tudi koordinacijo gibanja vsega telesa, moč, ravnotežje in gibljivost.

Elementarne igre

Sem štejemo predvsem skupinske igre, v katerih se otrok premika z naravnimi oblikami gibanja (hoja, tek, lazenje, plazenje, skoki ...). Pri triletnih otrocih so skupinske igre preproste z malo zapletenimi pravili. Aktivnosti ne smejo biti monotone, saj drugače hitro pade koncentracija in zanimanje za igro.

Od petega leta dalje želijo otroci v skupini prevzeti samostojno vlogo. Ni več potrebno, da odrasla oseba vodi igro, ampak lahko prevzame vlogo koordinatorja in opazovalca.

Rolanje (kotalkanje) in drsanje

Z rolanjem, kotalkanjem ali drsanjem otrok začne okoli petega leta starosti.

Kolesarjenje

Triletni otroci se že vozijo s triciklom, zatem s kolesom s pomožnimi kolesi, od petega leta pa obvladujejo tudi spretnostno vožnjo na malem kolesu.

Sankanje

Pri starosti treh let je otrok sposoben potiskati in vleči sani na vzpetino ter se spuščati navzdol ob navzočnosti odraslega. Po četrtem letu se otroci sankajo že bolj samostojno in brez strahu, po petem pa so na sankah že pravi akrobati.

Smučanje

Ko otrok dopolni tri leta, se je sposoben s smučmi spustiti po blagi strmini. Štiriletni otrok že poizkuša izpeljati tudi preproste zavoje. Otroci stari od štiri do pet let se lahko vključijo v smučarski tečaj, kjer se vsebine posredujejo skozi različne igre. V zimovanje, brez prisotnosti staršev, ponavadi vključimo otroke od petega leta starosti.

Igre v vodi, plavanje

Otroci se v vodi gibajo na različne načine: čofotanje, igranje v vodi, hoja v vodi ... Ko je otrok star štiri leta, se že do pasu sproščeno giblje v vodi tako, da teka, se potaplja, skače v vodo ... V tem času se začne tudi vključevati v plavalne tečaje in se preko igre uči plavati.

2.1.3.2 Telesni razvoj

Telesni razvoj zajema anatomske in fiziološke procese oziroma celo vrsto sprememb v razmerjih, strukturi in obliki, do katerih pride v posameznikovem razvoju. Na telesno rast vplivajo genski in okoljski dejavniki. Telesni razvoj tako predstavlja spremembe v kompleksnosti strukture in oblike. Spremembo v kompleksnosti strukture imenujemo rast, v spremembi oblike pa diferenciacijo.

Rast se nanaša na povečanje števila in velikosti celic v telesu in predstavlja kvantitativne spremembe. Rast predstavlja spremembe v različnih razsežnostih vsega telesa in njegovih posameznih delov ter razmerij med njimi. Razsežnosti obravnavamo v štirih skupinah: dolžinske mere ali longitudinalna dimenzija skeleta (telesna višina, dolžina okončin), prečne mere ali transverzalna dimenzija (premer zapestja, kolena), obsegi ali cirkularne mere telesa (obseg okončin, trupa) in kožne gube ali voluminoznost telesa (količina podkožnega maščevja na posameznih delih telesa).

Razvoj je kontinuiran, sestavljen integrativen proces, ki poteka vse življenje, njegova intenzivnost pa je različna. Pri otroku razvoj pomeni kvalitativne spremembe na individualni ravni delovanja. Je pojavljanje in razvijanje otrokovih sposobnosti delovanja na višji ravni otrokovega vedenja na gibalnem, intelektualnem, emocionalno-socialnem področju. Hkrati predstavlja integracijo motoričnega, kognitivnega in konativno-socialnega odnosa.

Telesna teža in višina

Porodna teža otrok je med 2700 in 4500 g, v dolžino pa merijo v povprečju 50 cm. Obseg glave je ob rojstvu 33–35 cm. Do 5. meseca se porodna teža podvoji, medtem ko se do 1. leta starosti potroji, do konca drugega leta pa početveri. V tem času otroku do 1. leta zraste od 20 do 30 cm. Tudi obseg glave se poveča: do 6 meseca zraste z 10 cm, do 1. leta pa zraste še z 3 cm. Tako ima enoleten otrok ob koncu 1. leta velikost možganov za 2/3 odrasle osebe.

V drugem letu se rast močno upočasni. V vsem letu otrok pridobi 2–2,5 kg teže, 10–12 cm v višino, ter 2 cm pri obsegu glave. Do petega leta starosti je rast precej enakomerna. Letno pridobi otrok 2 kg teže, v višino pa zraste 6 do 8 cm. Od 5. do 7. leta starosti pridobi otrok nekaj več kot 3,5 kg telesne teže, v višino pa zraste približno 6 cm letno (Cemič, 1997). Možgani pri šestletnem otroku že obsegajo 9/10 teže možganov odrasle osebe. V tem obdobju se tudi opazno razvijejo povezave med malimi možgani in korteksom, konča pa se tudi diferenciacija perifernih in kortikalnih nevronov in mielinizacija aferentnih in eferentnih živčnih vlaken.

Kosti

Kosti so pri otrocih zelo mehke, pa tudi kite niso posebno čvrste, zato je otrok zelo gibčen. Ob rojstvu so kosti še iz hrustanca in pričnejo kosteneti ob prvem letu rojstva. Same kosti se pri otrocih različno razvijajo. Razlike so opazne tudi med dečki in deklicami. V drugem letu starosti se poveča dolžina rok za približno 60 %, dolžina nog pa za 40 % (Cemič, 1997). V prvih dveh letih hitreje rastejo dlani in stopala. Primerna gibalna dejavnost ima tako vpliv na mineralizacijo kosti in njihovo širino, kosti postanejo tako trdnejše in manj krhke, na rast kosti v dolžin pa ne vpliva.

Otrok se rodi z ravno hrbtenico in z ravnimi stopali. Hrbtenične krivine in stopalni loki se razvijajo in oblikujejo med razvojem, hrbtenične krivine zlasti okrog šestega leta. Takrat se pričnejo krepiti tudi okončine, glava izgubi svojo nesimetričnost v primerjavi z ostalimi deli telesa.

Mišice

Pri dojenčku predstavlja delež mišične mase 20% telesne teže. Ob rojstvu otroka je od 15 do 20 % mišičnih vlaken še nedifenciranih (Videmšek in Pišot, 2007). V prvem letu se poveča delež počasnih mišičnih vlaken. Velja, da značilnost živčnih dražljajev določa tip mišičnih vlaken, zato lahko z vadbo vplivamo na strukturo mišičnih vlaken. Otroci imajo relativno majhen mišični tonus, kar dovoljuje večje amplitude gibanja, neugoden pa je za moč in precizno premikanje. Dečki imajo nekaj več mišične mase kot dekleta. Mali možgani uravnavajo mišični tonus, ki je pri otrocih še relativno majhen.

Srčna mišica – srce

Novorojenčki imajo v mirovanju povprečen srčni utrip do 130 udarcev na minuto, ki pa s starostjo upada, tako da je pri otroku med drugim in šestim letom starosti 110-90 udarcev na minuto (Cemič, 1997). V prvih dveh letih srce podvoji svojo težo. Ker se srce v obdobju rasti še razvija, je obremenitev srca med gibanjem relativno velika. Tako se lahko minutni volumen srca med naporom poveča od 4 do 5 krat, zlasti zaradi povečane frekvence srca (medtem ko se pri odraslih poveča do 8 krat). Vendar se frekvenca srca spreminja tudi pod vplivom različnih drugih dejavnikov (vplivov iz okolja, čustev ...).

Dihala

Pri otrocih so dihalna slabo razvita in zavirajo intenzivnejše in dalj časa trajajoče gibanje vse do pubertete. V obdobju dojenčka znaša frekvenca dihanja do 40 vdihov na minuto, pri predšolskem otroku pa okrog 20 vdihov na minuto (Videmšek in Pišot, 2007). Mlajši otroci najpogosteje dihajo trebušno, med 3. in 7. letom starosti pa se razvije kombinirani prsni in trebušni način dihanja. Pri otrocih je poraba kisika v mirovanju večja.

2.1.3.3 Kognitivni razvoj

Sem prištevamo razvoj intelektualnih procesov kot so zaznavanje, predstavljanje, presojanje, sklepanje, spomin, govor in reševanje problemov. Otrok ne sprejema sporočil samo iz zunanjega okolja, temveč tudi iz lastnega organizma, v katerem potekajo fiziološki procesi (notranje okolje). Zaznavanje je prva stopnja spoznavanja okolja in pomeni sprejemanje in razlaganje sporočil, ki prihajajo iz njega. Učenje je druga stopnja in pomeni shranjevanje in ohranjanje sporočil. Mišljenje je tretja stopnja in pomeni predelavo sporočil. Vse tri stopnje se med seboj prepletajo in vplivajo druga na drugo (Marjanovič Umek in Fekonja Peklaj, 2008). Otrok iz okolice prek čutnih organov (čutne celice ali čutnice) iz okolja sprejema dražljaje, ki imajo dve funkciji: spoznavanje in vznburjenje oziroma aktiviranje organizma.

Pozornost malčka je v obdobju zgodnjega otroštva sorazmerno kratka in nenadzorovana, ter manj usmerjena. Sčasoma se ta pozornost povečuje. Pri dojenčkih in malčkih so spominske strategije vezane na preproste in zanje zanimive naloge. Ta obseg delovnega spomina se povečuje vse do približno enajstega leta starosti, ko doseže raven odraslih. Otroci urijo svoj spomin predvsem s ponavljanjem.

Obstaja mnogo teorij, ki se ukvarjajo s kognitivnim razvojem, najbolj znana pa je Piagetova teorija kognitivnega razvoja (Videmšek in Pišot, 2007), ki je razvoj razdelil na štiri stopnje:

- ⇒ Senzomotorična stopnja: traja do drugega leta, otrok v njej spoznava in razumeva svet prek gibalnih in zaznavnih dejavnosti.
- ⇒ Predoperativna stopnja: deli se na obdobje simboličnega in intuitivnega mišljenja (od 2. do 7. leta starosti). V tem času otroci pričnejo uporabljati simbole, predstave in pojme. Mišljenje postaja vse bolj ponotranjeno.
- ⇒ Konkretnooperativna stopnja: traja od 12. leta do starosti. Otrok je v tej fazi že sposoben logičnega mišljenja, vendar le na konkretni ravni.
- ⇒ Formalnooperativna stopnja: med 12. in 15. letom starosti. Razvije se abstraktno in hipotetično mišljenje.

V razvoju otroka se spreminjajo miselne strukture, ki se iz motoričnih akcij postopno spremenijo v mentalne operacije. Vzrok za to je adaptacija, ki poteka v interakciji z okoljem in katero sestavljata asimilacija (proces predelave novih informacij in njihovo vključevanje v že obstoječe strukture) in akomodacija (prilagoditev že obstoječih struktur novim informacijam).

2.1.3.4 Čustveno socialni razvoj

Otrokova čustva se razlikujejo od čustev odraslih. Razlike so v načinu, izražanju, v njihovi pogostosti in dolžini trajanja. Večinoma so površinska po načinu izražanja, nenadzorovana, kratkotrajna, se pojavijo nepričakovano in se hitro spremenijo. Tako se otroci pogosto jezijo, jokajo, smejejo ...

»Čustveni razvoj pri posamezniku poteka postopno: iz prvotnega, nediferenciranega čustvenega vzbujenja naj bi se postopoma razvijala najprej enostavna, nato kompleksnejša čustva« (Musek in Pečjak, 1996, str. 115). Čustva samozavedanja, ki se nanašajo na ugodno ali neugodno doživljanje ter vrednotenje sebe, se razvijejo okrog drugega leta starosti. Najpogostejše čustvo v obdobju otroštva je jeza. Tudi strah je zelo prisoten. Otrok se boji vsega, kar se pojavi iznenada (zvok, prižiganje in ugašanje luči ...). Ljubosumnost je prav tako močno čustvo in se pri otroku lahko kaže odkrito (neposreden fizičen ali verbalen napad na drugega otroka) ali prikrito (otrok se ne vede običajno, noče jesti). Do drugega leta starosti so otroci bolj naklonjeni materi, kateri tudi izkazujejo nežnost in ljubezen, nato pa na naslednji stopnji razvoja postanejo objekt naklonjenosti pretežno otroci iste starosti ali istega spola.

Najpomembnejši vidik čustvenega področja pri otrocih je pojmovanje samega sebe. Pri tem je eden izmed dejavnikov, ki prispeva k boljši samopodobi otroka prav gibanje. Otroci so namreč pri izvajanju gibalnih dejavnosti zelo močno čustveno angažirani. Če otrok zna obvladovati svoje telo in gibanje, se bo okrepilo njegovo pozitivno pojmovanje samega sebe, v nasprotnem primeru, pa imajo otroci, ki so neuspešni v gibalnih dejavnostih, negativno podobo o sebi. Pri otroški igri, ki poteka v skupini lahko opazimo tudi druga, pozitivna (sočutje, naklonjenost ...) in negativna (ljubosumnost, jeza ...) čustva, ki se pojavljajo.

Otrok se rodi kot socialno bitje in že v obdobju dojenčka lahko beležimo nekatere pomembne mejnike v socialnem razvoju. Otroci si zelo želijo odziva drugih, zato je pomembno, da se nanje tudi odzovemo. Pri tem je zelo pomemben odnos z materjo, ki je hkrati model za vse nadaljnje odnose. Ker so ob rojstvu otroci kakor nepopisan list, na začetku posnemajo odrasle (starše), njihove kretnje, gibanje in vedenje. Tako od staršev sprejemajo osnove za družbene odnose.

Med tretjim in četrtem letom starosti otrok vse več časa preživi z drugimi otroki. Tako se oblikujejo nove oblike socialnih interakcij, predvsem v komuniciranju in skupnem reševanju problemov. Pri gibalnih igrah, ki se odvijajo znotraj skupine otrok otroci spoznajo in sprejemajo pomembne socialne pojme: spoštovanje pravil, poštenost, zmaga in poraz ... »Socialni razvoj je voden in usmerjen proces s pomočjo katerega otrok razvije svoje obnašanje, ki naj bi bilo sprejeto s strani skupine, ki ji pripada« (Doupona in Petrovič, 2000, str. 66). V igri, ki poteka v skupini otrok lahko zasledimo tako negativne (agresivnost, rivalstvo, prepiri ...) kot tudi pozitivne (sodelovanje, prijateljstvo, simpatija, sočutje ...) oblike vedenja oziroma obnašanja.

2.2 VRTEC MARIJE MONTESSORI

2.2.1 Kratek življenjepis Marije Montessori

Idejni vodja in ustanoviteljica pedagoškega koncepta Montessorijevih otroških domov je bila Marija Montessori. Živela je od leta 1870 do 1952 in je v svojem odigrala nekaj uspešnih vlog kot izreden pedagog, znanstvenik, zdravnik, humanist in filozof.

Leta 1896 je diplomirala na Medicinski fakulteti Univerze v Rimu in postala prva ženska v Italiji, ki se je uspešno posvetila zdravniškemu poklicu. Pri delu se je tako odlikovala, da je leta 1897 postala asistentka na Psihiatrični kliniki Univerze v Rimu. Pri tem je za mlajše otroke v bližnji psihiatrični kliniki organizirala življenje izven te ustanove in dve leti delala vsak dan z njimi ter pri tem dosegala izredne uspehe, kar jo je tudi pritegnilo k razmišljanju o vzgoji normalnih otrok, o čemer pa ni vedela veliko, zato se je vrnila na univerzo v Rimu in študirala filozofijo, psihologijo in antropologijo.

Leta 1897 se je udeležila Narodnega kongresa medicine, ki je bil v Torinu: ob tej priložnosti je poudarila veliko odgovornosti, ki jo imata družba nasploh in še posebej zdravniški stan v boju proti prestopništvu. Trdila je, da je eden od vzrokov tega pojava v pomanjkanju primerne nege in pomoči psihično retardiranim in zaostalim otrokom, ki so pogosto potencialni prestopniki.

Življenje se ji je povsem spremenilo leta 1907, ko se ji je ponudila priložnost ukvarjati se z normalnimi otroki. V obnovljeni najeti hiši v San Lorenzu, siromašni rimski četrti, so odprli otroški vrtec in iskali ravnatelja, nekoga, ki bi skrbel za okoli 50 zelo revnih 3-6 letnih otrok, v glavnem za varovanje otrok. V vrtcu je Montessorijeva začela z uporabo nekaterih učnih metod, ki jih je uvedla pri delu z razvojno motenimi otroki (Montessori, 2006). Ugotovila je, da otroci uživajo v nalogah in da želijo delati samostojno, brez njene pomoči. Uvajala je vedno nove materiale, katere so otroci sprejeli ali pa ne. Otroke ni v nič silila, ampak je nove možnosti aktivnosti le ponudila in nato otroke opazovala, kako so se na nova sredstva ali materiale odzvali. Če so se otroci spontano in večkrat odločili za aktivnosti s temi materiali, jih je obdržala, drugače pa jih je umaknila in nikoli več ponudila.

Pri svojem delu je prišla do novih spoznanj in njej doslej neznanih dejstev o vedenju otrok. Istega leta je odprla še drug vrtec v San Lorenzu in tretjega v Milanu, četrtega pa leta 1908 v Rimu (ta je bil za premožne starše). Leta 1909 je ves del italijanske Švice pričel uporabljati metodo Marije Montessori v sirotišnicah in domovih za otroke. O delu Marije se je v svetu hitro razvedelo. Pričela je tudi potovati po svetu in ustanavljala vrtce in centre za usposabljanje vzgojiteljic, predavala in pisala. Njena prva knjiga Metoda Montessori je izšla leta 1909.

Pri svojem delu se je opirala predvsem na dela francoskih zdravnikov Itarda in Seguina, ki sta se tako kot ona ukvarjala s proučevanjem duševno prizadetih otrok. Na njunih izhodiščih je začela razvijati svoj vzgojni koncept, ki pa je hkrati temeljil tudi na idejah Friedricha Frobla, da danes velja za utemeljitelja didaktičnih igrac. Opirala se je tudi na Kanta in Rousseauja. Osnovni moto njene pedagogike je bil, da je izobraževanje naravno dogajanje, ki ga človeška bitja spontano izvajajo in se ne uresničuje s poslušanjem besed, ampak z izkušnjami v človekovem okolju (Štihec, Videmšek, Karpljuk in Kondrič, 2002).

Leta 1922 je bila imenovana za zvezno inšpektorico šol v Italiji. Med drugo svetovno vojno je živela v Indiji, umrla pa leta 1952 na Nizozemskem, kjer ima sedež Mednarodno združenje Montessori (Amsterdam) ter kjer deluje tovarna Nienhuis Montessori (Zelhem), ki izdeluje materiale in sredstva za večino aktivnosti v Montessorijevih vrtcih in šolah (www.avevita.si).

2.2.2 Montessori pedagogika

Njena teorija je nastajala po induktivni poti. Temelji na opazovanju otrok in razvojnih zakonitosti, ki jih je prek tega spoznala. »Vzgojni cilj Marije Montessori je svobodni človek, svoboda pa je temelj, pogoj in cilj njene pedagogike« (Batistič Zorec, 2003, str. 126). Imperativ njene šole je, da dopusti, da se otrokove aktivnosti svobodno razvijajo.

Montessori metoda je hkrati filozofija otrokovega razvoja in razlog za njegovo usmerjanje. Temelji na otrokovih razvojnih potrebah in sicer svobodi v okvirju postavljenih meja, kot tudi skrbno pripravljenem okolju, preko katerega se otrok srečuje z materiali in pridobiva izkušnje. S tem otrok razvija sposobnosti in spretnosti. Metoda je zasnovana tako, da izkoristi otrokovo naravno željo po učenju in njegovo edinstveno sposobnost razvoja zmogljivosti. Metoda

zastopa stališče, da otrok potrebuje odrasle, da mu prikažejo možnosti v življenju, medtem ko mora otrok sam sprejeti odločitve glede uporabe teh možnosti. Bistvo je, da metoda predstavlja predvsem učenje za življenje, saj ustvarja okolje, ki spodbuja izpolnitev najvišjega potenciala otroka, tako čustvenega, fizičnega in intelektualnega.

Metoda v polnosti vključuje notranjo motivacijo, samodisciplino, samopoznavanje – izjemno sposobnost otrok, da sami razvijajo svoje lastne zmožnosti, samostojnost, sistematičen pristop do reševanja težav, pridobivanja znanja in veščin ter omogoča veselje do učenja. Na prvi pogled Montessori metodo ob umirjenosti otrok in individualnemu pristopu prepoznamo tudi po tem, da se otroci sami od sebe s pomočjo ponujenega materiala naučijo pisanja, branja in računanja že v predšolskem obdobju.

Z opazovanjem otrok je Montessorijeva ugotovila, da imajo otroci zelo močno notranjo motivacijo za samooblikovanje. Za uspešen razvoj je v začetku pomembno značilno podzavestno vsrkavanje vtisov iz okolja v katerem živi. Je specifična sposobnost učenja pri otroku, ki traja po Montessorijevi oceni nekako do šestega leta starosti. Učenje je le povezava in združitev vseh prejšnjih pridobitev (izkušenj, vtisov, informacij, spretnosti, sposobnosti) v širši sistem pojmov in uporabe. Učimo se torej s povezovanjem vsega, kar je bilo prej »vsrkanega«.

Glavne značilnosti Montessori pedagogike so (povzeto po: www.avevita.si):

- Celovit pristop k otroku – primarni cilj Montessori programa je pomagati otroku, da doseže svoj potencial n vseh področjih življenja. Aktivnosti v okvirju Montessori metode spodbujajo razvoj socialnih veščin, čustveno rast in fizično koordinacijo, predstavljajo pa tudi kognitivno pripravo za prihodnje intelektualne podvige. Celovit pristop omogoča otroku, da uživa v učenju in krepi samozavest.
- Pripravljeno okolje – da bi se otrok učil z notranjo motivacijo, mu mora biti vse učno okolje (prostor, material in socialno okolje) v podporo. Vzgojitelj zagotovi vse potrebno, vključno z varnim in pozitivnimi okoljem, saj je ena temeljnih ugotovitev, da otroci v skrbno pripravljenem okolju delajo z vedno večjo zbranostjo in notranjim nadzorom. Takšno okolje otroku omogoča, da z veseljem posluša nove stvari in da razvija občutek za druge na naraven in neprisiljen način.
- Montessori materiali – didaktične pripomočke je oblikovala Marja Montessori sama in sicer na podlagi opazovanja otrok, ki so se stalno vračali k stvarim v katerih so uživali.

Materiali so multisenzorni (omogočajo razvoj vseh čutov: vida, tipa, sluha, gibanja ...) omogočajo postopno učenje in dovoljujejo otroku, da sam preveri in popravi napake. Tako razvijajo mišljenje, pozornost, koordinacijo, samostojnost, občutek za red, socializacijo ... Vsak material je namenjen za doseg enega cilja (izolacija težavnosti), ima vgrajeno kontrolo napake (otrok sam ugotovi, če je ravnal pravilno na osnovi vida in tipa), povezan je z dejavnostjo in je pregleden. Materiali so položeni na police, vsak ima svoje stalno mesto. Obstaja samo en primerek vsakega materiala. Otroci se lahko igrajo samo s tistimi materiali, ki jih lahko dosežejo (tako so materiali prilagojeni stopnji razvoja).

Cilji Montessori pedagogike so:

- spodbujanje samodiscipline, samopoznavanje in samostojnost;
- spodbujanje navdušenja za učenje;
- sistematični pristop k reševanju težav in pridobivanju akademskih spretnosti.

Montessori metoda temelji na naslednjih ugotovitvah (Štradjot, 1996):

- Otroke moramo spoštovati kot drugačne od odraslih in kot posameznike, ki se med seboj razlikujejo. Otrok ima nenavadno občutljivost in duševne zmožnosti za učenje iz okolice, ki so drugačne od odraslega tako po kakovosti kakor kapaciteti.
- Prvih šest let otrokovega življenja je najbolj pomembnih za razvoj. Nezavedno učenje se postopoma spreminja v zavedno.
- Otrok ima globoko ljubezen in potrebo po smiselnem delu. Vendar otroci ne delajo tako kot odrasli: zato da bi delo zaključili ali zaradi dobička, marveč zaradi dejavnosti same. In ta dejavnost je tista, s katero doseže zanj najbolj pomemben cilj: razviti samega sebe – svoje duševne, telesne in duhovne zmožnosti.

Ključni elementi Montessori pedagogike so (povzeto po: www.montessori.si):

- Svoboda; svoboda v Montessori okolju pomeni biti sposoben kontrolirati samega sebe in delati, kar si izbral – ne glede na to, kar ti diktirajo notranje misli in občutki določenega trenutka.
- Občutljiva obdobja; občutljiva obdobja in njegove občutljivosti so prisotna samo v otroštvu in jih v enaki moči in obliki ne najdemo po otrokovem šestem letu starosti. Občutljivo obdobje se pojavi v določenem obdobju človekovega življenja, traja omejen čas in ne moremo predvideti kdaj bo nastopilo.

- Srkajoči um; otrok deluje s srkajočim umom. Vtisi ne samo da stopajo v njegov um, ampak ga tudi oblikujejo. Otrok ustvari lastne umske mišice, uporablja vse kar najde v svoji okolici.
- Normalizacija; normalizacija, ki pokaže praktično enotno vrsto otroka, se ne pojavi postopoma, ampak naenkrat. Pri vsakem otroku gotovo izhaja iz obdobja velike zbranosti v določeni aktivnosti. Normalizacija je najpomembnejši rezultat Montessori okolja. Normaliziran otrok preide k spontani disciplini in praktičnemu delu rok, ki ga spremlja umska koncentracija.
- Montessori pripravljeno okolje; okolje je tisti element vzgoje, ki otroku omogoča da postane aktiven učenec, vzgojitelj pa postane dinamični vezni člen med otrokom in okoljem. Otrokovo okolje postane sredstvo za njegovo samovzgojo in samoizgradnjo, saj mu pomaga, da osvoji svojo lastno samostojnost in se vključi v svobodno izbrano dejavnost, ki pospešuje njegov razvoj. Okolje je sestavljeno iz prostora, pohištva in materialov v okolju.
- Opazovanje; ena izmed vzgojiteljevih nalog je opazovanje, ki mu pomaga, da ugotovi, če je in kdaj je pravi čas za uvajanje novih aktivnosti. Konstantno mora opazovati vse aktivnosti, ki jih otrok izbere vsak dan, da vidi, kaj otroka najbolj zanima. Na ta način otrok usmerja vzgojitelja pri ponudbi aktivnosti. Vplivanje je torej obojestransko.

2.2.2.1 Organiziranost vrtca Montessori

Vrtec Marie Montessori ni razdeljen na oddelke po starostnih ali zmožnostnih stopnjah. Otroci od treh do šestih let – včasih tudi mlajši ali starejši – živijo skupaj kot v družini; tako se obojestransko spodbujajo na naraven način. Heterogena sestava otrok v skupini je pomemben vidik vzgoje, saj otroka postavlja v naravnejše odnose z vrstniki. V vrtcu tako otroci:

- prvo leto pridobijo izkušnje najmlajšega, ki se zgleduje po starejših, si pusti pomagati;
- drugo leto doživijo svoj razcvet, ko se posvetijo sebi, svojim sposobnostim, iščejo lasten prostor;
- v tretjem letu pa poznajo stvari že tako dobro, da lahko pomagajo mlajšim.

Individualno delo je središče vzgoje Montessori in ima pri oblikovanju otroka največji pomen. Učenje v skupini je možno samo za določeno število otrok in je največkrat omejeno na kratko predstavitev o uporabi orodja ali materiale, pa tudi v teh primerih, če je le možno – medtem ko so ostali otroci zaposleni s svojimi aktivnostmi – naj bo zaradi jasnosti predstavitev individualna. Montessorijeva je namreč povečevala otrokovo individualnost, ki bi naj prerasla v samostojnost. Otroci se pri njeni vzgoji že zelo hitro naučijo upoštevanja drugega in njegove zasebnosti, zato vsak otrok ustvarja sam zase, na svojem prostoru in s svojim materialom, brez druženja in brez pogovarjanja, saj pogovor ruši notranji mir in je zato moteč dejavnik.

V vrtcu obstajajo določena pravila, ki pomagajo otrokom k večji samostojnosti, in pomagajo razvijati odgovornost. Nanašajo se na samokontrolo impulzov, upoštevanja ostalih, čut odgovornosti zase in za dobrobit skupine.

V organiziranost vrtca spada tudi področje samoevalvacije vrtca Montessori (Kordeš Demšar, 2004):

- glede pripravljenega okolja,
- glede dela vzgojiteljev,
- glede obnašanja in dela otrok,
- glede načrtovanja.

2.2.2.2 Vzgojne dejavnosti v Montessori vrtcu

Osrednji namen vzgojnega programa v vrtcu Montessori je pomagati vsakemu otroku, da polno razvije svoje sposobnosti, talente na vseh področjih življenja. Bolj specifični nameni so (Kordeš Demšar, 2004):

- razvijanje pozitivne drže do vrtca,
- pomoč vsakemu otroku pri razvoju samozaupanja,
- pomoč otroku pri razvijanju koncentracije,
- skrb z ohranjanje radovednosti otroka,
- razvijanje in navajanje otroka v vztrajnosti in pobudništvu,
- skrb za otrokovo notranjo varnost in otrokov čut za red.

Področja dela (Kordeš Demšar, 2004):

- vsakdanje življenje,
- zaznavanje,
- jezik,
- matematika,
- gibanje,
- umetnost,
- znanost.

⇒ Vsakdanje življenje

Z materiali vsakdanjega življenja si bo otrok pridobival koordinacijo oko – roka, samostojnost, koncentracijo in zbranost ter red. Ker so dejavnosti vsakdanjega življenja zelo realne dejavnosti, postane vsak otrok ukoreninjen v realnost.

Dejavnosti in materiali, med katerimi lahko izbira otrok starosti od 1 do 3 let:

- skrb zase: slačenje, umivanje rok, uporaba stranišča, česanje;
- skrb za okolje: brisanje prahu, pometanje, pomivanje, zalivanje rož,
- praktične dejavnosti: prelaganje semen iz ene posode v drugo, delo s pinceto, prelaganje z žlico, pretakanje tekočin;
- učenje vljudnosti in spoštovanja: pozdravljanje, skupni obedi, tiho govorjenje;

Slika 1: Materiali za vsakdanje življenje.

Dejavnosti in materiali, med katerimi lahko izbira otrok starosti od 3 do 6 let:

- priprava hrane,
- pranje perila,
- pomivanje posode,
- sajenje rož,
- čiščenje snega,
- drobljenje zrn.

Slika 2: Materiali za vsakdanje življenje.

⇒ **Zaznavanje**

Preko materialov bo otrok vstopil v svet čutov in skušal bolj prebujati. Materiali mu bodo pomagali, da bo lažje zaznaval svet okrog sebe in vtise, ki jih bo dobil v njem. Materiali so posebej oblikovani.

Dejavnosti in materiali, med katerimi lahko izbira otrok starosti od 1 do 3 let, so razdeljene v skupine glede na čutilo, katero skušajo razvijati:

- Vid:
  - dimenzija: valji, rjave stopnice, rdeče palice, leseni obroči, roza kocke;
  - oblika: zaboj z oblikami, tabla z elastikami, razvrščanje predmetov, geometrijski predal;
  - barva: razvrščanje barvnih gumbov.

- Tip:
  - dimenzija: identifikacija s pomočjo stopnic, valjev, obročev, razvrščanje predmetov;
  - strukture: hrapave in gladke ploščice, kamen, les, kovina;
  - indentifikacija: zvoki predmetov, okolice;
  - ujemanje; zvočni valji.
- Voh in okus: poskušanje različnih vrst sadja in zelenjave.

Za starost od 3–6 let pa v naslednje skupine:

- Vid:
  - dimenzije: lesene klade, barvni valji, binomna kocka, trinomna kocka, zaporedje potenc števila dva;
  - oblika: konstrukcijski trikotniki (trikotni zaboj, pravokotni zaboj, veliki in mali šesterokotni zaboj), predstavitev geometrijskih likov;
  - barva: zaboji z barvami, barvne palice z zrcni, pitagorova sestavljanika.

Slika 3: Materiali za vid.

- Čut za vid in tip:
  - geometrijska telesa, razvrščanje predmetov, skrivnostna vreča.
- Čut za tip:
  - hrapava in gladka tabla, peščena tabla, zaboj s tkaninami, termične plošče, ročna tehtnica.
- Čut za okus:
  - steklenice za okus.
- Čut za vonj:
  - dišeči vrči.
- Čut za sluh:
  - zvočni valji, zvonci.

Slika 4: Materiali za sluh.

⇒ Jezik

Materiali za jezik pomagajo otroku zavestno stopiti v svet jezika, širiti besedišče ter mu pomagati pri artikulaciji glasov. Razvija tudi koordinacijo roka – oko, ki sta mu potrebni za pisanje.

Dejavnosti na področju jezika lahko razvrstimo v naslednje kategorije in sicer od 1–3 leta so te naslednje:

- Bogatenje besednega zaklada:
  - igra prepoznavanja predmetov,
  - poimenovaje predmetov v okolju,
  - poseben material za bogatenje besednega zaklada (materiali zaznavanja: abstraktne besede dimenzij, barv, oblik; kmetij (igre slovnice); karte za ravzrščanje; knjige ...).
- Simbolna predstavitev jezika:
  - peščene številke in črke,
  - vaje ujemanja predmetov iz okolja in slik predmetov.

Slika 5: Materiali za jezik.

Od 3–6 leta starosti pa naslednje:

- Razvoj ustnega govora, dejavnosti govora:
  - niz predmetov in niz slik za ujemanje,
  - dejavnosti na črti,
  - knjiga z eno besedo na vsaki strani,
  - predstavitev predmetov in ujemajočih se slikovnih kart,
  - niz predmetov in niz ujemajočih se kart z besedo.

Slika 6: Materiali za jezik.

- Razvoj poslušanja, vaje v poslušanju:
  - igra »zvoki iz okolice«,
  - zvočni valji,
  - predstavitev raznolikih zvoncev,
  - gibanje ob glasbi,
  - pesmi za petje.

- Ustni in pisni razvoj jezika:
  - predstavitev peščenih črk,
  - predstavitev začetnih glasov (s predmeti in slikami),
  - razvoj jezika v branju in pisanje,
- Razvoj pisnega jezika, dejavnosti pred pisanjem:
  - Pikanje,
  - luknjanje z luknjačem,
  - rezanje s škarjami.

Slika 7: Materiali za jezik.

- Razvoj pisnega jezika:
  - predstavitev table s kredo,
  - predstavitev kovinskih likov.

⇒ Matematika

Z materiali za matematiko otrok pridobiva številske predstave o količini in šteje. Pridobiva osnove desetiškega sistema in spozna osnovne matematične operacije seštevanja, odštevanja, množenja in deljenja. Preko konkretnih materialov prehaja k simbolom, kasneje pa abstrakcija. Materiali so tesno povezani s področjem zaznavanja. Material otroku jasno pokaže na povezavo med geometrijo, algebro in aritmetiko.

Materiali, ki se uporabljajo pri matematiki, so enaki za otroke od 2–6 leta starosti:

- rdeče modre palice,
- peščene številke,
- bančna igra (seštevanja, množenja, deljenja, odštevanja),
- predstavitev števil 1, 10, 100, 1000,
- številke in kamenčki.

Slika 8: Materiali za matematiko.

⇒ Umetnost

• Likovna umetnost: otrok lahko izbira med materiali slikanja, risanja, oblikovanja iz gline ali plastelina. Materiali in načini dela:

- lepljenje,
- prepogibanje,
- slikanje z žlicami,
- risanje z voščenkami in barvo.

Slika 9: Materiali za umetnost.

• Glasbena umetnosti: otrok ima možnost poslušati različne zvrsti glasbe, ob njej razvijati ritem in glasbeni posluh. Materiali in načini dela:

- petje otroških pesmi,
- glasbeni zvonci,
- spoznavanje note,
- mali inštrumenti.

⇒ Znanost

Otrok spoznava materiale iz geografije, biologije, zgodovine in fizike. Spoznava zakonitosti živega in neživega sveta, razvršča predmete v določene skupine in si sam izdeluje svoje plakate po določenih kriterijih.

- Geografija:
  - steklenice s konkretnimi materiali (zemlja, zrak, voda),
  - slike z besednjakom (zemlja, zrak, voda),
  - globus,
  - zemljevid (sestavljanka s kontinenti),
  - zastave evropskih držav,
  - posode (oblik zemlje in vode).

Slika 10: Materiali za geografijo.

- Biologija:
  - slike in predmeti rastlin, živali in mineralov,
  - sestavljanke, predmeti in realne stvari vretenčarjev – nevretenčarjev,
  - deli cveta (sestavljanke, tridelne karte, definicijska knjiga),
  - deli rastline (sestavljanke, tridelne karte, definicijska knjiga).

Slika 11: Materiali za biologijo.

- Zgodovina:
  - linearni koledar,
  - letni časi,
  - poimenovanje časa,
  - drevesno deblo naše družine,
  - časovni trak enega leta.

⇒ **Gibanje**

Gibanje je nujno potrebno za otrokov neprestani razvoj možganov. Montessori je uporabila termin sintetično gibanje (sestavljeno gibanje) za opis gibanja, ki združi telo in duha za izpolnitev nekega cilja.

Materiali za otroke od 1–3 leta:

- stopnice,
- žoga,
- težki predmeti za nošenje,
- nizki drog za ravnotežje.

Materiali za otroke od 3–6 leta:

- ravnotežni pripomočki (balance beams),
- tricikli, drče,
- plezalniki,
- gibanje po črti: preko različnih gibanj otrok pridobiva čut za ritem, orientacijo v prostoru, koordinacijo, samokontrolo gibanja. Z igro tišine (otroci se po gibanju usedejo na črto) se umirja v sebi, kontrolira svoje telo, spoznava sebe, različne predmete in zaznava dogajanje v svoji okolici.

⇒ Zraven teh dejavnosti so v delo vključene tudi dodatne dejavnosti:

- tuj jezik,
- športna vzgoja,
- Kateheza Dobrega Pastirja.

2.2.2.2.1 Pomen gibanja v Montessori vrtcih

Gibanje je pri Montessori pedagogiki zelo pomembno. Preko gibanja namreč pomagamo razvoju uma – um in telo sta namreč povezana v celoto. Tako pri gibanju ne gre le za telesno zdravje, temveč tudi za zdravje duha. Če namreč opazujemo otroka vidimo, da se njegov um razvija s pomočjo gibanja.

Mišice so le meso našega telesa in sestavljajo njegov pretežni del. Vsakdo ima velik nabor mišičnih sposobnosti, med katerimi lahko izbira in jih potem uri. Z umom se lahko odloči za določeno vrsto mišic in usmerja njihov razvoj.

Razvoj gibanja je odvisen od bioloških zakonov narave, delno pa od notranjega življenja.

Slika 12: Otroci med igro.

Naravo našega dela usmerjajo naši gibi. Človekovo delovanje je izraz njegovega uma, njegovega duhovnega življenja, ki ima dostop do bogastva gibov, ki se razvijajo skladno z osrednjim in vodilnim delom notranjega bitja. Če ne bi razvijali vseh mišic ali pa le nekatere, bi naš um ostal na nižji ravni. Zato gibanje in igre preprečujejo, da bi prevelik del mišičnega sistema prišel iz rabe.

Vpetost učenja mišičnega dela v življenje otrok, ki se navezuje na vsakodnevne praktične dejavnosti, predstavlja eno izmed glavnih praktičnih nalog. Naloge praktičnega življenja

predstavljajo gimnastiko, katerih trening izpopolnjuje vse gibe. Tako so npr. zviti tepih, očistiti čevlje, okna, vrata, vaje preko katerih se celotno telo giblje in izpopolnjuje gibe v tem času. Praktične dejavnosti podobno kot šport prinašajo določene spretnosti in veščine: preciznost v rabi predmetov, disciplino pozornosti in popolnost, ki se kaže v gibu. »Vendar te ne prinašajo tekmovalnega duha, temveč ljubezen otrok do sredine, ki jih obkroža« (Montessori, 2001, str. 166). Takšna gimnastika prinaša prave socialne občutke; glede na to, da otroci delajo v sredini v kateri živijo skupaj z drugimi, ne da bi se obremenjevali ali delajo za sebe ali za druge.

Cilji na področju gibanja (Kordeš Demšar, 2004):

- omogočati zdrav telesni razvoj z učenjem skrbi zase (higiena, zdravje);
- spodbujati in omogočati gibanje otrok;
- pogosto gibanje na zraku;
- razvijati moč, hitrost, spretnost, samokontrolo gibanja;
- spodbujati zavedanje lastnega telesa in nadzora nad gibi telesa;
- omogočati razvoj samozaupanja, samozavesti na gibalnem področju;
- uvajati v svet iger in športa: spoštovanje pravil (spoštovanje drugih, okolja), učenje sodelovanja, sprejemanja zmag in porazov.

2.2.2.3 Vloga vzgojitelja

Vzgojitelj usmerja in organizira aktivnosti v vrtcu. Ne posreduje znanja. Pazljivo planira okolje na podlagi interesov otrok in otrokom pomaga, da napredujejo od ene aktivnosti k drugi. Vsakemu otroku pomaga individualno. Otrok lahko izbira med vsemi aktivnostmi, ki jih je sposoben opraviti. Vzgojitelj se medtem, ko otroci delajo umakne in jim dovoli lastna raziskovanja.

Vzgojiteljeva vloga je:

- Skrbno opazuje otroka (njegov razvoj, vedenje), da mu lahko pomaga, ga osvobaja zaprek in hkrati deluje kot avtoritativna prisotnost odraslega. Konstantno opazuje vse aktivnosti, ki jih otrok izbere vsak dan, da vidi, kaj otroka najbolj zanima. Svoja opazovanja sprti zapisuje.
- Je skrbnik prostorov, opreme in sredstev.

- Omogoča odnos med otrokom in razporeditvijo v okolju, interakcijo med otrokom in materialom.
- Je zgled otrokom in hkrati vir znanja. Učiteljeva skrb zase mora biti del otrokovega okolja, saj je njegova osebnost najpomembnejši del otrokovega šolskega sveta.
- Je demonstrator. Otrokom predstavi določene aktivnosti in sicer le eno aktivnost, običajno le enemu otroku. Pri tem pazi na troje:
  - da vsako aktivnosti predstavi v pravem trenutku otrokovega razvoja, brezhibno, spretno in privlačno;
  - da potem prepusti otroku, da bo to aktivnost izvajal ali ne;
  - da otroku omogoči, da lahko pokaže, kaj je že obvladal.
- S svojo duševno, znanstveno in tehnično pripravljenostjo ima nalogo, da pomaga pri razvojnem projektu vsakega otroka in da spodbuja njegovo nagnjenost k neodvisnosti.

Slika 13: Učilnica.

Vzgojitelj je na eni strani pasiven, saj otrok sam izbira material, ki ga uporablja, kolikor časa hoče, sam gradi svoje znanje in pripomore k svoji rasti, na drugi strani pa je njegova vloga aktivna, saj otroka osvobaja zaprek, ki se pojavljajo pri njegovi aktivnosti, in hkrati avtoritativne pristnosti odraslega.

Besede pri podajanju novih materialov niso vedno potrebne. Zelo pogosto je vse, kar je potrebno otroku pokazati, kako se material uporablja. Če pa vključimo besede za prikaz uporabe materialov, morajo biti kratke. Najboljši prikaz je tisti, kjer se uporabi čim manj besed. Besede se morajo nanašati na konkretne stvari in predstavljajo resnične stvari .

Vzgojitelj ne sme dominirati nad otrokom ali ga učiti, ampak le poskrbeti za okolje. Ne kriči in ne kliče vedno znova vseh otrok skupaj. Posega čim manj, ravno zato, da bi lahko vsak otrok preizkušal neodvisnost, ki mu jo včasih krati družina in odkril, da zna delati in sam najti morebitne napake. Vzgojitelj ne poudarja napak in jih ne popravlja, hkrati pa ne muči otroka z neproduktivnimi primerjavami, ne z odvečno hvalo.

Splošen nadzor in posamezno natančno podano učenje sta dva načina, kako lahko učitelj pomaga otrokovemu razvoju.

Najpomembnejše preverjanje, ki ga mora opraviti vzgojitelj, ne zadeva otroka, ampak njegove sposobnosti opazovanja in vzpostavljanja odnosov. Vsak otrok v sebi nosi svoj vzgojni koncept: sam načrtuje svoje vsakodnevno delo. Delo vzgojitelja je le posredna vzgoja.

Vzgojitelj skrbi za pripravljeno okolje, ki ima naslednje značilnosti:

- njem je vzgojitelj z Montessori izobrazbo in občutkom za delo z otroci,
- ustvarjalno sodelovanje z družino, ki je del celovitega razvoja otroka,
- v njem so heterogene skupine otrok,
- raznolikost zanimivih Montessori materialov, ki so pripravljene za zadovoljitev razvojnih potreb in občutljivih obdobj otroka,
- fleksibilno zaporedje rutin in dejavnosti, ki podkrepijo ritmične vzorce dejavnosti otrok,
- brezpogojno ljubezen in sprejemanje otrok.

2.2.2.4 Vloga staršev pri vzgajanju

Pomembno je, da starši sodelujejo v življenju vrtca. Če starši zaupajo v delo vrtca, s tem omogočijo, da se tudi otrok v vrtcu počuti varnega in lahko sproščeno živi, razvija svoje potenciale in je ustvarjalen.

Starši imajo na voljo različne oblike sodelovanja (Kordeš Demšar, 2004):

- Pogovor z vzgojiteljico: najpogosteje dvakrat letno, takrat se naredi pregled otrokovega dela, razvoja na različnih področjih.
- Strokovni sestanek s starši, kjer se predstavi določen vidik metode Montessori, eno izmed področij dela v vrtcu. Tako starši v obdobju bivanja otrok v vrtcu spoznajo vsa področja v učilnici za starost od 3 do 6 let.
- Večer z očetmi: enkrat letno.
- Večer z mamami: prav tako enkrat letno.
- Opazovanje otroškega dela pred vpisom: starši lahko že pred vpisom otroka v vrtec preživijo kakšno uro kot opazovalci v vrtcu.
- Opazovanje otroka v vrtcu: starši lahko svojega otroka opazujejo tudi pri delu v vrtcu, po dogovoru v vzgojiteljico lahko izberejo tudi poseben vidik opazovanja.
- Šola za starše: poteka enkrat mesečno in sicer starši preko srečanje z zunanjim strokovnjakom iščejo odgovore na svoja vprašanja.
- Program za otroke in starše: namenjen je otrokom mlajšim od treh let in njihovim staršem, ki so v čakalni vrsti za vstop v vrtec. Starši enkrat tedensko preživijo uro in pol v vrtcu skupaj z otrokom, kjer se učijo opazovanja in razumevanj potreb svojih otrok.
- Skupna praznovanja.
- Prostovoljno delo: pred podpisom pogodbe za vstop otroka v vrtec, si starši izberejo način sodelovanja z vrtcem. Možnosti prostovoljstva:
  - enkrat tedensko eno uro v vrtcu skupaj z otroci delajo s posebnim materialom;
  - izdelovanje materialov doma ali v manjših skupinah v vrtcu;
  - predstavitev svojega dela, potovanja, konjičkov; branje zgodb z otroki; umetniška delavnica;
  - spremstvo na izletih, obiskih galerije, predstav;
  - pomoč pri obdelovanju vrta.

2.2.2.5 Razvoj otroka kot osnova nastanka Montessori vrtcev

Montessori (2006) je obdobje rasti otroka do odraslosti razdelila na 4 stopnje:

- zgodnje otroštvo: od 0 do 6 let;
- otroštvo: od 6 do 12 let;
- adolescenca : od 12 do 18 let;
- zrelost: od 18 do 24 let.

Vsak otrok ima lastni genetsko določen program razvoja. Otrok je že pred rojstvom ne le biološki organizem, ampak predvsem duševni organizem. Vzgajati ga je možno že v prenatalnem obdobju.

Namesto dednih modelov obnašanja ima človek ustvarjalne občutljivosti.

Z vsrkavanjem iz okolice otrok izgrajuje svojo osebnost. Tako postane samoizgradnja glavna poteza njegovega prvega obdobja.

Pravilna vzgoja je mogoča le kot podpiranje duhovnega samorazvoja otroka, ki poteka skozi obdobja občutljivosti za različna področja. Montessori govori o naslednjih občutljivih obdobjih predšolskega otroka (Batistič Zorec, 2003):

- Občutljivost za učenje z vsemi čutili, ki se začne z rojstvom in se nadaljuje do 5. leta. Otrok vtise iz okolja pridobiva z vsemi čutili: vid, sluh, dotik, okus in vonj. Zelo pomembno je, da mu odrasli nudijo čim več senzornih dražljajev in ga pri tem ne omejujejo s pretiranimi prepovedmi.
- Občutljivost za jezik; začne se pri treh mesecih in traja do okoli 5 let in pol. Prva faza v tem obdobju je občutljivost za človeški glas in govorico. Po mnenju Marie Montessori otrok prva leta absorbira jezik nezavedno, naslednja tri leta pa se vse bolj zaveda uporabe jezika in gramatike.
- Občutljivost za red; običajno se začne po enem letu, vrh ima pri drugem letu in izgine pri treh letih. Ne nanaša se toliko na čistočo kot na urejeno okolje in harmonične odnose. Red se nanaša na navade in pravila, ki jih otroci lahko razumejo in ki jim pomagajo, da se orientirajo v svetu. Montessori pod smislom za zunanji red razume odnose med stvarmi, medtem ko ji smisel za notranji red predstavlja telesna koordinacija.

- Občutljivost za male detajle; pojavi se okoli drugega leta starosti. Kaže se v otrokovi pozornosti na majhne predmete v okolju ali na slikah, ki jih odrasli komaj opazimo ali pa se nam zdijo manj pomembni. Ko otroka neka mala stvar pritegne, se dalj časa zadrži pri njej in se s tem razvija sposobnost koncentracije, osredotočenje na eno malenkost z izključitvijo vseh drugih.
- Občutljivost za hojo; traja od 2 let in pol do 4. leta. Pomeni, da se otrok od brezmočnega spremeni v aktivnega. Za to obdobje je značilno veliko ponavljanja določenih gibov, da bi obvladali določene aktivnosti.
- Občutljivost za rabo rok; med osemnajstim mesecem in tretjim letom. V tem času otroci uživajo v prijemanju, odpiranju in zapiranju stvari, zlaganju v škatle in jemanju ven. V ospredju je občutek tipanja.
- Občutljivost za socialne odnose; začne se okoli 2,5 let in traja preko 5. leta. Medtem ko otrok prva tri leta rabi predvsem osebo, ki je zanj pomembna, ima v obdobju do šestega leta potrebo, da se igra z drugimi otroki.

V predšolskem obdobju, katerega Montessori imenuje »vsrkajoči um« (Montessori, 2006, str. 127), loči dve fazi otrokovega razvoja (Plestenjak, 2007):

1. Obdobje od 0–3 let: v tem obdobju otrok vsrka skoraj vse vtise v podrobnostih in vsak vtis se takoj poveže s prejšnjim. Dojemanje posameznih situacij je celovito in neselektivno. Ves proces dojemanja poteka v večini podzavestno, brez otrokove volje. Posebnost tega obdobja je tih notranji razvoj, ki se občasno izkaže v presenetljivih dosežkih. Je obdobje nezavednega vsrkavanja okolja.
2. Obdobje od 3–6 let: v tej fazi se otrok že bolj specifično usmerja na določene vtise, pojavlja se namerna interakcija z naravnim in družbenim okoljem. Otrok deluje v okolju zavestno in namerno, pri čemer ima nekatere izkušnje mnogo raje kot druge, torej je tudi že selektiven. Izkušnje pridobiva brez napora in pritiska. Imenuje ga tudi obdobje zavestnega vsrkavanja okolja.

Montessori (2006) pravi, da imajo otroci do približno šestega leta starosti »nebule« (ustvarjalne energije), za katere je značilno, da brez posebne namere vpijajo informacije iz okolja in tako gradijo svoj um. Vendar pa lahko že pri triletnem otroku opazimo tudi njegov zavedni jaz, njegovo lastno osebnost, ki se je iz nemega opazovalca prelevila v aktivnega akterja. Prične se izpopolnjevanje že izgrajenega.

To kar povzroči različen intelektualni razvoj, so različne izkušnje, ki jim je »vsrkajoči duh« izpostavljen. Otrok uporabi določene vidike vtisov na poseben način. S tem vpliva na osnovno intelektualno strukturo in si na ta način razvije intelektualne sposobnosti. Skrito graditeljsko delo poteka znotraj otroka, spodbujamo ga s posebno občutljivostjo za določene kategorije dražljajev. Na otrokov um lahko neposredno vplivamo z utemeljevanjem in spodbudami šele po šestem letu.

Montessori (2001) razlikuje tudi vegetativno življenje in življenje odnosa. Prvo je odvisno od krvnega sistema, drugo pa od živčnega sistema. Krvni sistem poimenuje tudi črni človek, živčni sistem pa beli človek. Vegetativni sistem jemlje hrano za telo, živčni pa za duha. Med seboj sta povezana preko organov sluha, ki iz okolice zbirajo občutke, in mišic, ki telo gibljejo.

Med otrokovim razvojem delujejo naravne zakonitosti (Štihec in drugi, 2002):

- Načelo dela: svoje potrebe po aktivnosti in ustvarjanju otrok zadovolji preko različnih aktivnosti.
- Načelo odvisnosti: v otroku je želja po neodvisnosti.
- Moč otrokove pozornosti: na določeno stopnji razvoja se pri otroku pokažejo zanimanja za določene predmete in stvari.
- Otroška volja: razvija se med delovanjem otroka v njegovem okolju.
- Razvoj inteligentnosti je ključ za razumevanje življenja: preko izkušenj se razvija intelektualni razvoj.
- Razvoj otroške domišljije in kreativnosti: odvisen je od interakcije z okoljem.
- Razvoj čustvenega in duhovnega življenja: prva čustva otrok sprejema v družini, še posebej od matere, nato pa v interakciji z odraslimi.

2.2.2.6 Svobodna izbira in individualno delo kot temelj vzgojnega pristopa

Svoboda v Montessori okolju pomeni biti sposoben kontrolirati samega sebe in delati, kar si izbral – ne glede na to, kar ti diktirajo notranje misli in občutki določenega trenutka.

Otroci se v vrtcu prostovoljno odločajo, s katerimi dejavnostmi oz. materiali se bodo igrali. Na otrokovo izbiro vplivajo notranje sile. Če si odrasli prilasti mesto notranjega vodnika, otroku prepreči, da si razvija svojo voljo in koncentracijo. Otrokov najmočnejši nagon je, da se osvobodi nadzora odraslih.

Pomembno je, da otroku prepustimo svobodno izbiro predmetov. Vsak zunanji predmet in še močnejše zunanja dejavnost postane ovira, če preusmerja nežen in skriven življenjski impulz, ki, čeprav še nezavedno, vodi majhnega otroka. V okolici, v kateri so čutni dražljaji podrejeni svobodni izbiri otroka, mora vzgojitelj poskusiti, da stopi v ozadje (potem, ko mu je najprej pokazal in razložil uporabo predmetov).

Dejavnost otroka se vzpodbuja od znotraj navzven, ne spodbuja ga vzgojitelj. Otroci izbirajo takšna opravila in dejavnosti, ki so resnična in ki jih lahko v realnosti tudi izvajajo.

S tem ko je otrokom prepuščena svobodna izbira pri izbiri aktivnosti v okolju, ki je vedno skrbno pripravljeno, se obenem učijo nase prevzemati tudi odgovornost pri pospravljanju uporabljenih predmetov in spoštovati delo vrstnikov. »Svoboda ima točno določene meje, ki so enake za vse« (Štradjot, 1996, str.10). Učijo se tudi sprejemati odločitve in spoznajo posledice svojih dejanj.

Otroke je napačno siliti k učenju, ker se radi sami učijo in sami najbolj vedo, kako naj se učijo. Otroci se učijo z aktivno udeležbo s tem, da so vključeni v praktične dejavnosti.

Primeri Montessori svobode (www.montessori.si):

- otrok lahko za malico izbere med jabolkom in jogurtom, ne more pa nič jesti;
- otrok lahko pomije posodo ali pospravi mizo, ne more pa nič narediti;
- otroci v vrtcu lahko delajo z rjavimi stopnicami ali pripravljajo malico, ne morejo pa nič delati in motiti drugih.

Kot pedagoški pristop se Montessori metoda (www.avevita.si) osredotoča na potrebe, talente in individualnost vsakega otroka. Otroci se najbolje učijo, če poslušajo samega sebe. Otroku se mora omogočiti, da ima kontrolo nad lastnim učenjem. Sam namreč kontrolira hitrost, vsebino in ponavljanje vaj neodvisno od ostalih otrok in vzgojitelja.

Tudi materiali so pripravljani tako, da jih lahko uporablja en sam otrok. Z izbranim materialom potem lahko dela tako dolgo, koliko hoče. Tako individualni pristop sledi otrokovi potrebi, da dela na temelju samomotivacije in v lastnem ritmu in tempu.

Pri individualnem delu lahko izpostavimo tudi **polarizacijo pozornosti**, ki pomeni otrokovo popolno osredotočenje na predmet, s katerim rešuje nalogo. Koncentracija izvira namreč iz notranjosti in nastopi takrat, ko se otrok iz notranjih nagibov preda neki stvari. Faze polarizacije (Pečnik in ostali, 1998) za popolno koncentracijo:

- FAZA PRIPRAVE: v tej fazi lahko opazujemo otroka, kako se odloča, s čim se bo ukvarjal. Skrbno si pripravi material, delovni prostor, poišče vse pripomočke in si jih zloži na mizo.
- FAZA RESNEGA DELA: otrok in material se poistovetita. Otrok se tako poglobi v delo, da se ne da motiti. Ostali otroci, ki imajo svojo zaposlitev, ga ne motijo. Vadi in izpopolnjuje svoje sposobnosti do popolnosti. Umiri se šele, ko reši nalogo, ki si jo je izbral.
- FAZA MIRU IN POČITKA: otrok se umiri – faza polarizacije pozornosti je končana. Otrok kaže umirjenost, zadovoljnost, odkrivajo se notranje sposobnosti.

Otrokova inteligenca se razvija ob pomoči rok. Upravljanje rok pride samo iz uma.

Kadar vzgojitelj posreduje v delo otrok, ponudi drugačno rešitev od otrok, kar zmoti harmonijo otroka. Otroci spoštujejo delo in napore drugega in priskočijo na pomoč samo takrat, ko je to resnično potrebno. Tako otroci intuitivno spoštujejo potrebo otroštva, ki se glasi: »Ne pomagaj, če to ni neobhodno potrebno« (Montessori, 2006, str. 245).

2.3 Primerjava javnega vrtca in vrtca Montessori

MONTESSORI PROGRAM	JAVNI PROGRAM
Heterogeni oddelki	Homogeni oddelki
Motivacija iz osebnega razvoja	Motivacija preko vzgojitelja
Notranja motivacija	Zunanja motivacija
Otrok sam najde svoje napake	Kontrola napake je vzgojitelj
Izkustveno učenje	Vzgojitelj uči
Vzgojitelj je opazovalec in usmerja otroka	Vzgojitelj je v središču
Otrok oblikuje svoj cikel dejavnosti	Cikel aktivnosti se odvija po urniku
Svobodno gibanje in delo	Določeni prostori za delo pri mizi ali v koticih
Samodisciplina	Vzgojitelj disciplinira
Vzajemno pomaganje	Vzgojitelj pomaga
Nekaj prekinitev dela	Neprestano prekinjanje dela
Otroci sami izbirajo svoje delo	Delo izbira vzgojitelj
Individualno tempo dela	Tempo odmerja vzgojitelj
Svoboda samostojnega odkrivanja	Vzgojitelj poučuje in odkriva otrokom
Poudarek na konkretnem	Poudarek na abstraktnem
Realno življenje	Igra vlog

TABELA 2: Primerjava javnega in Montessori vrtca (povzeto po: Kordeš Demšar, 2004).

Ta primerjava ni podana zato, da bi povečevali katerega izmed vrtcev, temveč samo za osnoven vpogled v drugačen način dela kot klasičen vrtec.

3 CILJI

Glede na predmet in problem diplomskega dela, so bili cilji naslednji:

- Primerjati vzgojni koncept Marije Montessori s konceptom javnega vrtca na področju gibanja in gibalnih aktivnosti.
- Primerjava gibalnih iger v obeh vrtcih.

4 METODE DELA

Pri strokovnem diplomskem delu je bila uporabljena deskriptivna metoda dela. Diplomsko delo je monografskega tipa. Pri pisanju so bili uporabljeni domači viri in tuji viri iz različnih medijev ter lastna spoznanja in izkušnje, ki sem si jih pridobil med opazovanjem dela v javnem in Montessori vrtcu.

5 PRIMERJAVA MED GIBALNIMI DEJAVNOSTMI V JAVNEM VRTCU IN VRTCU MARIJE MONTESSORI

Že v preteklosti, pa tudi sedaj se pojavljajo novi koncepti vzgoje, ki se med seboj razlikujejo tako po vsebinah (dejavnostih), ciljih programa, metodah vzgojnega dela, materialov in izmenjavi dejavnosti (dnevni red). V diplomskem delu bomo primerjali javni in Montessorijev koncept na področju gibanja. V javnem vrtcu so v predšolskem obdobju posamezna področja otrokovega razvoja (telesno, gibalno, spoznavno, čustveno, socialno) med seboj tesno povezana. Otrokovo doživljanje in dojemanje sveta tako temelji na informacijah, ki izvirajo iz njegovega telesa, zaznavanju okolja, izkušenj, ki jih pridobi z gibalnimi dejavnostmi ter gibalno ustvarjalnostjo v različnih situacijah. Eno izmed načel uresničevanja kurikulumu za vrtce (1999) je načelo horizontalne povezanosti, ki določa povezovanje različnih področij dejavnosti v vrtcu. Tako se gibanje povezuje z jezikom, matematiko, družbo, naravo, umetnostjo (glasbo, likovno in oblikovalno dejavnostjo ter dramsko dejavnostjo) ter kot sredstvo osvajanja prvih besed v tujem jeziku. Otrok preko gibalnih nalog spoznava svoje telo, oblikuje lastno identiteto in samospoštovanje.

Tudi v Montessori vrtcu je gibanje zelo pomembno. Obdobje občutljivosti za gibanje lahko opazimo že pri dojenčku (od rojstva do 1,5 leta). Gibanje je tesno povezano z razvojem otrokove inteligentnosti (Štihec in drugi, 2002). Še posebej je pomembno delo rok, saj otrok preko njih odkriva, raziskuje in spoznava svet okrog sebe. Koordinacija gibanja mu pomaga, da si ustvari red znotraj sebe in si pridobi samostojnost. S tem ko upravlja svoje telo, obenem upravlja samega sebe, svojo notranjo koordinacijo.

5.2 Igre v javnem vrtcu

5.2.1 Otroška igra

Igra kot svojevrstna dejavnost je najbolj primerna otrokovi naravi in zakonitostim njegovega razvoja, saj v največji meri zagotavlja enotnost med gibalnim, spoznavnim, čustvenim in socialnim razvojem. Sama igra je spontana, ustvarjalna, samostojna in raziskovalna dejavnost. Poteka brez zunanje nujnosti, izhaja iz otrokove notranje potrebe. Izhaja iz aktivnosti, ki temelji na svobodni, zavestni odločitvi in izhaja iz želje in potrebe otroka.

Igra ima zelo velik pomen na intelektualnem razvoju (spoznava barve, materiale, velikost), preko nje otrok razvija svoje miselne sposobnosti (opazovanje, pomnjenje, reševanje problemov), področje čutil (vid, sluh, tip), motorika se prične usklajevati z mislimi (otrok se prične gibati z določenim namenom).

Sama otroška igra je univerzalna dejavnosti, ki se spreminja glede na otrokovo starost, vsebino, čas in okolje, oziroma igra je dialog med domišljijo in resničnostjo, med preteklostjo in prihodnostjo, med konkretnostjo in abstraktnostjo, med varnostjo in tveganjem (Marjanovič Umek in Fekonja Peklaj, 2008).

Značilnosti otroške igre:

- cilj je prijetnost igranja samega;
- sredstva so pomembnejša od ciljev;
- usmerjena je v sedanost;
- ni uspeha, razen če je igra tekmovalna;
- svobodna izbira igre in časa igranja;
- otroka zadovolji v polni meri;
- pri igri je vzdušje sproščeno in poteka v prijetnem razpoloženju;
- ne čuti se nobenih pritiskov, igra izhaja iz otroka samega;
- disciplina izhaja iz igre, držati se je potrebno dogovorov, pravil;
- otrok vztraja v igri iz svojega zadovoljstva;

- igra otrokom pomaga povezati različna znanja in spretnosti, ki so jih razvili oziroma so se jih naučili na drugih področjih;
- otroci se v igri igrajo z znanimi predmeti, lahko raziskujejo neznane predmete, predmete pretvarjajo in jih dopolnjujejo s svojimi predstavami.

Dejavniki, ki vplivajo na otrokovo igro:

- Družbeno okolje: vpliva na način igre, število igrač in opremo, ki jo otrok rabi za igro.
- Zdravstveno stanje otroka: bolni otroci se manj igrajo kot zdravi otroci.
- Motorični razvoj otroka: otroci, ki so motorično razviti, se igrajo veliko različnih iger.
- Inteligentnost: bolj inteligentni otroci izkoristijo več različnih možnosti igre neke igrače.
- Spol: dečki se igrajo v večjih skupinah, njihove vloge v igri so mnogovrstne in komplementarne. Igre deklic so manj zahtevne, enostavne, zahtevajo veliko domišljije in potekajo po utečenem modelu.
- Tradicija.
- Letni čas.
- Izobrazba staršev, stanovanjski prostor, zelene površine v mestu.

Čeprav motivacija za igro prihaja iz otroka, je dolžnost staršev oziroma vzgojiteljev, da mu pri tem omogočijo naslednje pogoje:

- Prostor – otroku moramo zagotoviti prostor, ki bi naj bil primeren, lahko pa mu pripravimo tudi več različnih prostorov, kjer se lahko igra (npr. različni igralni kotički v vrtcu).
- Čas – otrok mora imeti dovolj časa za pravo igro, da se igra dovolj dolgo, brez prekinitve.
- Vzdušje – odrasel mora poskrbeti za prijetno vzdušje, kjer se otroci varne in sprejete.
- Soigralci – otrok sam izbira ali se bo igral sam ali bo k igri povabil tudi druge. Odrasel poseže v igro samo tedaj, ko vidi, da se otrok dolgočasi, ko je igra nevarna ali enostranska.

5.2.2 Vrste otroške igre

Veliko avtorjev je z različnih vidikov preučevalo igralne dejavnosti in jih tudi različno klasificiralo, tako da obstaja več vrst delitev otroške igre. V Sloveniji je najbolj poznana Toličičeva (Videmšek in Pišot, 2007), ki otroško igro deli v štiri skupine:

- Funkcijska igra: značilna za otrokov zgodnji razvoj, zlasti za razvoj v prvih dveh letih življenja. Malček v igri preizkuša nove gibalne, čutne in zaznavne funkcije; rokuje s predmeti in raziskuje njihove zaznavne značilnosti in funkcije (predmet ropota, če ga strese ...). Kasneje, v obdobju zgodnjega otroštva, funkcijska igra preide v gibalno in simbolno igro.
- Domišljajska (simbolna igra): prevladuje med 2. in 5. letom starosti. Gre za igranje vlog; otrok si predstavlja stvari, ljudi ali dogodke, ki dejansko niso prisotni – uporablja torej simbole. V domišljaji otrok svobodno spreminja tako vloge sebe in svojih soigralcev, kot tudi pomen predmetov. Tukaj se zrcalijo otrokova izkustva, želje, stiske in napetosti, ki se sproščajo preko igre.
- Dojemalna igra: poslušanje pravljic, opazovanje, posnemanje, obiskovanje kina ... Izkustva, ki jih otrok dobi v naštetih dejavnostih, uporablja v domišljajski in ustvarjalni igri. Pojavi se že pri šestmesečnem dojenčku, pogostejša pa je v drugi polovici prvega leta življenja.
- Ustvarjalna igra: zajema konstruiranje, obdelovanje materialov, risanje, slikanje, pisanje, ročna dela, gibalno in glasbeno ustvarjanje.

Te vrste iger bi lahko uvrstili pod razvojni vidik. Glede na druge vidike pa igro lahko razdelimo še na:

- Socialni vidik: INDIVIDUALNA, SKUPNA, SKUPINSKA, VZPOREDNA igra.
- Vidik organiziranosti igre: IGRE Z VLOGAMI, DRUŽABNE IGRE, IGRE S PRAVILI (gibalne in didaktične igre).

Prve oblike otrokove aktivnosti, kot so refleksne reakcije, še ne moremo poimenovati igra. Prava igra se pojavi med tretjim in četrtem mesecem starosti v obliki igre z lastnim telesom. V prvem letu je v otrokovi igri prisotna le ena oblika igre – funkcijska igra, s pomočjo katere si otrok razvija zaznavne in gibalne sposobnosti ter spoznava predmete in okolje (Videmšek in Pišot, 2007).

Zraven funkcijskih iger imajo v obdobju predšolskega otroka pomembno vlogo tudi raziskovalne ali eksplorativne igre. Osnovna značilnost teh iger je, da otrok preko nje spoznava značilnost predmetov. Značilno teh iger je tudi vnašanje sprememb (variacij) v lastno obnašanje. Nekatere vrste teh iger predstavljajo tudi začetek konstruktivnih iger, ki se nato skozi starostna obdobja pospešeno razvijajo.

5.2.3 Naravne oblike gibanja – elementarne gibalne igre

Naravne oblike gibanja so najstarejša, tako imenovana elementarna gibanja, preko katerih so se skozi obdobja razvoja izoblikovala zahtevnejša, sestavljena gibanja. Naravne oblike gibanja predstavljajo gibalno abecedo človeka, zato moramo otroka čim prej seznaniti z njimi in mu omogočiti, da jih čim bolj pogosto izvaja.

Glede na način premikanja telesa ali njegovih segmentov v prostoru se naravna gibanja delijo (Pistotnik, Pinter in Dolenc, 2002):

- Pedipulacije oziroma lokomocije, kamor prištevamo različna osnovna premikanja celega telesa v prostoru (plazenja, lazenja, hoja, tek, padci, plezanje, skoki).
- Manipulacije, v katerih je zajeto opravljanje osnovnih gibalnih operacij s posameznimi telesnimi segmenti (prijemi, meti in lovljenje predmetov, udarci in blokade udarcev).
- Sestavljena gibanja, ki se sestojijo iz lokomocij in manipulacij, ki se izvajajo hkrati (potiskanje, vlečenje, dviganje in nošenje).

Elementarne igre so igre, ki zajemajo naravne oblike gibanj in v katerih imamo možnost prilagajanja pravil trenutnim okoliščinam in potrebam. Potekajo po nekem ustaljenem redu, s spremembami, ki jih lahko vpeljujeta vzgojitelj ali otrok. Njihove skupne značilnosti so:

- vsebujejo preprosta gibanja;
- preprosta pravila, ki niso natančno določena;

- igralni prostor se lahko spreminja, njegove mere niso točno določene;
- ni omejeno določeno število otrok, vloge v igri se lahko med igro spreminjajo;
- igralni čas ni določen;
- za igro lahko uporabimo različne igralne pripomočke, kateri niso nujno standardizirani, ampak so lahko improvizirani.

S spontanim ali vodenim izvajanjem elementarnih iger lahko uresničujemo različne cilje (razvoj koordinacije, ravnotežja, moči, pomen sodelovanja ...). Postavimo lahko tudi različne poligone, s pomočjo katerih razvijamo pri otroku lastne poti pri reševanju gibalnih problemov.

Pri izvedbi elementarnih iger upoštevamo različna priporočila (Videmšek in drugi, 2002):

- igro kratko, jedrnato in jasno razložimo ter jo tudi demonstriramo;
- otroke razdelimo v številčno in kakovostno enakovredne skupine, s čimer zagotovimo večjo motiviranost otrok;
- igro poskušamo organizirati tako, da so dejavni vsi otroci;
- pri izvajanju elementarnih iger postopoma omogočamo otroku, da se seznanja z osnovnimi pojmi, poimenovanji predmetov in pravili;
- pri izbiri in organizaciji elementarnih iger upoštevamo načelo postopnosti: od lažjega k težjemu, od manj zahtevnih k zahtevnejšim oblikam;
- če motiviranost upade, igro končamo ali priredimo pravila;
- odmore izkoristimo za razlago in pogovor;
- po koncu igre se pogovorimo z otroci in jih spodbudimo, da tudi sami izrazijo svoje občutke;
- v igri lahko dopuščamo tekmovalnost, da bo otrok tako doživljal pomoč drugim, sodelovanje, vztrajnost in odločnost.

Poznamo več različnih oblik elementarnih iger:

- igre orientacije v prostoru,
- borilne igre,
- sprostitvene igre,
- igre z malimi instrumenti,
- moštvene igre z žogo,
- štafetne igre,

- igre v dvojicah,
- igre na snegu in ledu,
- igre hitre odzivnosti,
- igre odzivnosti,
- družabne igre ...

5.2.3.1 Elementarne igre v različnih starostnih obdobjih

Način igranja pri otrocih je v veliki meri odvisen od otrokove starosti oziroma njegove razvojne stopnje kot tudi od pripomočkov in igral, ki do neke mere stopnjujejo vsebino igre.

Igra je podrejena duševnemu in telesnemu razvoju. Pri vsakem starostnem obdobju ima igrača svojevrsten in drugačen pomen. Z odraščanjem se krajša čas igranja, igra postaja vedno bolj formalna, spontanost začne izginjati in telesna aktivnost, ki je pri igri otrok do tretjega leta bistvena, prične upadati. Tako so igre pri treh letih starosti še bolj enostavne, do štirih let so že zahtevnejše, od pet let naprej pa so najzahtevnejše, saj vsebujejo že kompleksna gibanja.

Otrokova motorika se z odraščanjem spreminja tako hitro, da postaja gibanje ne le spretnejše ampak tudi bolj smotrno in gospodarno.

5.2.3.1.1 Primeri elementarnih iger za otroke od 3–4 leta starosti

1. Indijanci

Cilja: sproščeno izvajati naravne oblike gibanja, navajati na upoštevanje navodil.

Športni pripomočki, igrala: /

Opis igre: otroci so indijanci, ki zasledujejo kavboje. Odrasel je njihov opazovalec, ki jim govori, kaj delajo kavboji. Če dvigne roko z odprto dlanjo proti njim, to pomeni stop (kavboji opazujejo, ali jih kdo zasleduje, zato se morajo vsi uleči na tla, da jih ne vidijo). Če zamahuje z roko gor in dol, to pomeni pazi (lahko jih zasledujejo le s plazenjem ali lazenjem po tleh). Če jim z roko daje znak za naprej, to pomeni teci (kavboji so že daleč pred njimi in jih morajo ujeti). Če začne poskakovati, to pomeni skači (kavboje zasledujejo po vodi in skačejo s kamna na kamen). Odrasel lahko ukaze različno kombinira in ponavlja.

Različice: opazovalec je lahko eden od otrok, ki si lahko izmisli še druge ukaze.

2. Superman

Cilja: razvijati hitrost, orientacijo v prostoru in spodbujati domišljijo.

Športni pripomočki, igrala: časopisni papir ali ruta.

Opis igre: vsak otrok prime na koncih ruto ali časopisni papir in ga položi na hrbet kot ogrinjalo. Predstavlja si, da je Superman, in teče po prostoru. Pri tem pazi, da se ne zaleti v sovrstnike.

Različice: med tekom lahko otroci premagujejo različne ovire (plezanje čez oviro, poskoki...).

3. Poišči svoj par

Cilja: razvijati orientacijo v prostoru in sposobnost opazovanja.

Športni pripomočki, igrala: raznobarvne nogavičke.

Opis igre: otrokom razdelimo nogavičke različnih barv (eno iz para). Druge nogavičke iz para skrijemo v športni igralnici. Na znak skuša vsakdo kar najhitreje najti svoj par. Tisti, ki ga prvi najde, je zmagovalec.

4. Morje, gozd, sneg

Cilja: razvijati sposobnost hitrega odzivanja in razvijati orientacijo v prostoru.

Športni pripomočki, igrala: kolaž papir.

Opis igre: na tla postavimo papir različne barve. V en kot igralnice postavimo modro barvo papirja, ki ponazarja morje. V drugi kot igralnice postavimo zeleno barvo, ki ponazarja gozd. Tretji, beli papir pa postavimo na sredino igralnice. Otrokom povemo zgodnico, ki si jo lahko izmislimo in pri tem uporabimo vse tri besede (morje, gozd, sneg). Otroci morajo pozorno poslušati in ko rečemo eno izmed naštetih besed, se morajo hitro premakniti na mesto, katerega barva ustreza izrečenemu pojmu (npr. pozimi se smučamo na snegu – otroci stečejo na papir bele barve).

Za začetek lahko poskusimo z izvajanjem gibanja brez zgodnice, da preverimo odzivanje otroka.

5. Skači previdno

Cilja: razvijati hitrost in eksplozivno moč nog.

Športni pripomočki in igrala: platenka, riž.

Opis igre: v platenko najprej stresemo malo riža, da jo obtežimo. Nato platenke postavimo na tla tako, da ležijo in je vsaka oddaljena druga od druge za dve stopali. Otroci skačejo čez platenke, ne da bi se pri tem katere dotaknili. Iz enonožnih skokov lahko preidemo na sonožne.

6. Polžji red

Cilj: razvijati koordinacijo gibanja celega telesa

Športni pripomočki in igrala: rjuha, blazine, žoge.

Opis gibalne naloge: otroci se morajo v čim krajšem času prebiti izpod rjuh z enega konca na drugega. Za oviro nastavimo pod rjuho še nekaj penastih žogic.

Različice:

- znotraj skupine lahko otroci tekmujejo, kdo bo prvi pokukal izpod rjuhe,
- spreminjamo način gibanja pod rjuho.

7. Slalom med lončki

Cilji: razvijati manipulativne spretnosti, koordinacijo gibanja rok in nog ter natančnosti.

Športni pripomočki in igrala: jogurtov lonček, žoga.

Opis igre: lončke obrnemo narobe in postavimo na tla v zaporedju z razmikom dveh odraslih stopal med dvema lončkoma. Otrok naj žogo z roko kotali med lončki, najprej z bolj spretno, nato še z manj spretno roko. Enako nalogo lahko otroci izvajajo tudi z nogo.

8. Nabiranje gob

Cilja: razvijati odzivno hitrost in orientacijo v prostoru.

Športni pripomočki in igrala: rjuhe, teniške žogice, košare

Opis igre: po igralnem prostoru poljubno razporedimo rjuhe. Otroci prosto tekajo po prostoru. Na določen znak (na primer plosk) stečejo do rjuh, kjer poskušajo nabrati čim več gob (teniških žogic). Igra je končana, ko so pobrane vse gobe.

Različice:

- Otroci tekajo prosto po prostoru ob spremljavi glasbe ali tamburina. Ko se glasba utiša, otroci stečejo po gobe.

- Teniških žogic je manj kot otrok – nekdo ostane brez nje.

5.2.3.1.2 Primeri elementarnih iger od četrtega leta starosti naprej

1. Živalski vrt

Cilji: spoznavati živali, spodbujati domišljijo, ustvarjalnost, koordinacijo gibanja, moč, ravnotežje.

Športni pripomočki in igrala: obroči.

Opis igre: otroci tečejo po prostoru, v katerem so na tleh narobe obrnjene slike živali. Na znak stečejo do določene slike, jo obrnejo in vsak otrok posebej ponazori gibanje te živali. Drugi ugibajo, katero žival ponazarja.

Različice: živali lahko ponazorijo vsi otroci hkrati (z gibanjem in glasovno).

2. Kdo bo zadel žogo

Cilj: razvijati natančnost zadevanja premikajočih se ciljev.

Športni pripomočki in igrala: mehke žoge, različne žoge po velikosti in odboju.

Opis igre: otroci so razdeljeni v dve vrsti, ki stojita druga nasproti drugi. Učitelj počasi zakotali žogo, ki jo skušajo zadeti z mehko žogico.

Različice:

- učitelj zakotali veliko in malo žogo,
- učitelj vrže veliko in malo žogo z odbojem.

3. Semafor

Cilji: razvijati koordinacijo gibanja vsega telesa, razvijati domišljjski svet, spoznavati znanje iz prometa.

Športni pripomočki in igrala: blazine, zastavice.

Opis igre: otroci na učiteljev znak posnemajo različna prevozna sredstva. Če učitelj pokaže zeleno zastavico, predstavlja to zeleno luč in pomeni, da se lahko prosto gibljejo po prostoru. Če jim pokaže rdečo zastavico, se morajo takoj ustaviti in počakati na zeleno luč. Blazine predstavljajo različne postaje (železniško, avtobusno, letališče, pristanišče), ena predstavlja tudi bencinsko črpalko. Ob vsaki blazini je slika, da otroci lažje poiščejo določeno postajo, za katero jim je učitelj rekel, naj jo poiščejo. Ko pridejo na postajo, se usedejo na blazino in

počakajo, da se na njej zberejo vsi otroci. Nato učitelj pove novo prevozno sredstvo, ki ga posnemajo. Kasneje lahko povemo le ime prevoznega sredstva, ustrezno postajo pa poiščejo sami.

4. Smučanje na vodi

Cilja: razvijati ravnotežje, spoznati, kako ohraniti najboljši ravnotežni položaj.

Športni pripomočki in igrala: kolebnica, rjuhe.

Opis igre: igro otroci izvajajo v parih. Eden je smučar na vodi (stoji na zloženi rjuhi) in se z eno roko drži za konec kolebnice. Drugi je čoln in drži drugi konec kolebnice ter vleče smučarja prosto po prostoru.

Različice:

- smučar najprej sedi, potem kleči in na koncu stoji,
- ko pridejo na drugi konec prostori, zamenjajo vloge,
- rjuho lahko zamenjamo s kartonom, rutico, kosom blaga.

5. Žogo meče, žogo meče

Cilja: razvijati natančnost zadevanja in odzivno hitrost.

Športni pripomočki in igrala: mehka žoga.

Opis igre: otroci stojijo v krogu, tesno drug ob drugem. Na sredino kroga postavimo žogo. Učitelj pokliče: »Žogo meče, žogo meče Maja.« Igralci se nato razbežijo, le Maja steče k žogi, jo pobere kar se da najhitreje in reče: »Stop.« Tisti trenutek se morajo ustaviti in biti pri miru. Tisti, ki ima žogo, si izbere najbližjega in ga poskuša zadeti.

6. skozi, pod in čez ovire

Cilji: razvijati koordinacijo gibanja celega telesa, spodbujati tekmovalnost, navajati na upoštevanje pravil.

Športni pripomočki in igrala: okvirji skrinj, klopi, kij.

Opis igre: otroke razdelimo v skupine. Pred vsako skupino postavimo progo, sestavljeno iz okvirjev in klopi. Na koncu proge je kij, ki predstavlja točko obračanja. Naloga otrok, je čim hitreje pretečejo in preplazijo progo. Skozi nekatere ovire se plazijo, po klopih hodijo ali se plazijo pod njimi. Gibanje mora biti natančno določeno in otroci se morajo držati pravil. Skupina mora čim hitreje opraviti zadano nalogo.

7. Mezinček

Cilji: razvijati občutek za ritem, razvijati koordinacijo gibanja vsega telesa, pravilno izvajati plesne gibe.

Športni pripomočki in igrala: /

Opis igre: uvodni takt (korakanje na mestu). »MEZINČEK MALI SE JEZI (z desno nogo dva koraka na poskok v desno in hkrati s pokrčenimi rokami kažejo mezinček), JAZ, NAJMLAJŠI SEM MED PRSTI (hoja nazaj, s tem, da se otroci postopoma znižujejo, mezinček pa skrijejo v dlan), VSAK KAJ BOLJŠEGA DOBI, LE ZAKAJ SEM ZADNJI V VRSTI (otroci naredijo štiri sonožne poskoke naprej, s tem, da so roke pokrčene in kažejo dlani proti nebu)«. Otroci so po igralnici prosto razporejeni, vendar morajo vsi videti učitelja, ko kaže gibe.

8. Ahoj! Ladja!

Cilja: spodbujati otrokovo domišljijo, razvijati koordinacijo gibanja celega telesa

Športni pripomočki in igrala: žoga ali obroč.

Opis igre: vsak otrok pelje svojo ladjo (lahko je žoga, obroč...) in pri tem pazi, da se ne zaleti v druge. Na učiteljev znak:

- »zadeta paluba!« otroci hitro počepnejo,
- »podmornica!« dvignejo eno nogo v zrak (periskop),
- »dve podmornici!« dvigujejo enkrat eno, drugič drugo nogo,
- »vse je čisto!« se prosto gibljejo po prostoru (lahko se uporabljajo še druga elementarna gibanja).

5.2.3.1.3 Primeri elementarnih iger od petega leta starosti naprej

1. Vrteča se žoga

Cilj: razvijati moč nog.

Športni pripomočki in igrala: vrv dolžine 1.5 metra, 1 nogavica in 250 g leče.

Opis igre: učitelj napolni nogavico z lečo in jo zaveže z vrvjo. Nekoga določi, da vrtil vrv. Vrv vrtil okrog 30 cm nad tlemi, igralci pa jo morajo preskočiti. Če vrvica udari koga od igralcev, ta izpade. Zmaga igralce, ki še edini ostane v igri.

2. Ladja

Cilja: razvijati ustvarjalnost, navajati na upoštevanje pravil.

Športni pripomočki in igrala: polivalentne blazine.

Opis igre: vsaka skupina ima enako število različnih oblik blazin. Damo jim nekaj časa, da naredijo ladjo. Ko končajo, se vsa skupina zbere na krovu. Ladja mora imeti stopnice. Na znak »ledena gora« vsi poskačejo z ladje, na znak »morski pes« se vsi zberejo na krovu – pritečejo po stopničkih ali sonožno skačejo. Ko skočijo z ladje, plavajo – se plazijo do stopnic.

Različice: ladjo lahko priredimo tako, da morajo še preplezati ograjo.

3. Limbo

Cilja: razvijati koordinacijo gibanja celega telesa, razvijati moč trebušnih in hrbtnih mišic.

Športni pripomočki in igrala: 2 stojali in prečka ali elastika, kasetofon z glasbo.

Opis igre: igralci se eden za drugim skušajo splaziti pod prečko, tako da se premikajo naprej, z zgornjim delom telesa pa so v zaklonu. Ko vsi opravijo, učitelj zniža prečko. Igralce, ki vrže palico na tla ali se dotakne elastike, je izločen. Zmaga igralec, ki zadnji ostane. Vendar igre ne ustavimo, ampak jo nadaljujemo, dokler se igralec še lahko splazi pod prečko. Pri tem ga lahko igralci spodbujajo z navijanjem ali ploskanjem ob glasbeni spremljavi.

4. Nočni ribolov

Cilji: razvijati sposobnost slušnega zaznavanja, orientacije v prostoru in tipnega zaznavanja.

Športni pripomočki in igrala: rutke za oči.

Opis igre: igralcu, ki predstavlja ribiča, učitelj zaveže oči. Drugi igralci so ribe. Ribe tečejo ob ribiču in se ga skušajo dotakniti, ne da se jih on dotakne. Če ribič ulovi ribo, skuša ugotoviti, kdo je. Če ugotovi, zamenjata vlogi, sicer ribo izpusti. Potrebno je točno določiti območje gibanja rib.

Različice: ribe na določen znak postanejo negibne in oddajajo zvoke. Po zvokih skuša ribič ugotoviti, kje je katera izmed rib.

5. Pikado

Cilj: razvijati sposobnost natančnega zadevanja cilja.

Športni pripomočki in igrala: tabla, kreda, teniška žogica

Opis igre: učitelj nariše na tablo tarčo, in sicer tri krožnice (lahko tudi več), eno okoli druge. Vsak del med krožnicami predstavlja določeno vrednost točk. Najmanjši krog predstavlja 10, srednji 5 in zadnji 2 točki. Učitelj oblikuje dve ali več ekip, lahko pa se tekmuje tudi posamezno. Žogo igralce povalja v magnezij in nato poizkuša zadeti tarčo iz razdalje dveh metrov, ki jo označimo z barvnimi lepilnim trakom. Po določenem številu poizkusov zmaga ekipa z največjim številom točk.

Različice: moštvo ima v izhodišču 100 točk. Pridobljene točke z zadetkom odštevamo od tega števila. Zmaga ekipa, ki prej doseže 0 točk.

6. Vsi za meno

Cilji: spoznati pomen sodelovanja v igralni skupini, razvijati ustvarjalnost, spoznavati različne oblike gibanja.

Športni pripomoči in igrala: /

Opis igre: učitelj izbere vodjo v skupini. Ostali igralci se postavijo za njim v kolono, on pa izbere smer gibanja in vrsto gibanja, ki se spreminja. Na primer: začne s prisunskimi koraki, nato gre v hojo čepe, sledi kotaljenje po vzdolžni osi... Ostali igralci morajo slediti gibanju vodje. Kdor izpusti kakšno nalogo, je izločen. Kdor ostane zadnji, je zmagovalec in postane hkrati novi vodja.

Različice: v zimskem času lahko vodja izvaja gibanje zunaj na snegu, igralci pa sledijo njegovim stopinjam. Kdor zgreši gibanje, je izločen.

7. Spretni prsti

Cilja: krepiti mišice stopalnega loka, razvijati sposobnost upravljanja z nogami.

Športni pripomočki in igrala: riževa vrečka, obroč.

Opis igre: prazne riževe vrečke razporedimo po igralnici. Otroci imajo 60 sekund časa, da s prsti nog poberejo kar največ riževih vrečk in jih prinesejo v obroč (postavimo ga na razdaljo dveh metrov).

Različice:

- otrok z največ vrečkami v obroču je zmagovalec igre,
- na razpolago damo več časa,
- otroke razdelimo v skupine in vsaka ima svoj obroč.

8. V živalskem vrtu

Cilji: razvijati sposobnost prepoznavanja in oponašanja živali, spodbujati ustvarjalnost.

Športni pripomočki in igrala: /

Opis igre: naredimo listke, na katerih so različne živali. Vsaka žival mora imeti med listki svoj par (npr. kokoš – kokoš, zajec – zajca...). Listke damo v vrečo in vsak izmed otrok potegne iz vreče en listek. Na znak začnejo vsi oponašati (glasovno in z gibanjem) živali, ki so jih imeli na listku. Vsak mora poiskati svoj par.

Različice:

- otroci lahko živali že prej samo narišejo,
- otrokom lahko zavežemo rutice čez oči in iščejo pare samo po oglašanju,
- na listkih so zraven slik napisana tudi imena ali začetne črke živali.

5.3 Igre v Montessori vrtcih – dejavnosti iz vsakdanjega življenja

5.3.1 Pomen gibalne igre za otroke

Otroci čutijo potrebo po telesnem gibanju in se tega veselijo. Ker pa telo raste, morajo otroci razvijati obvladovanje rok in nog, ravnotežja in koordinacijo gibov (Montessori, 2006).

Gibanje naj bi bilo brezskrbno trošenje moči, ki jih načrtovano dnevno delo ni porabilo. Je sredstvo, preko katere se porablja presežek energije. Otrok s spontanim gibanjem vzpostavlja odnos s svetom.

Pri igri Montessori ločuje materiale za razvoj grobe motorike in moči in materiale za izpopolnitev fine motorike (manipulativni materiali). Princip, po katerem je pripravljen ves razvojni material je poudarjena kvaliteta. Marija Montessori je namreč menila (Plestenjak, 2007), da igra z nerealističnimi igračkami, kakršne najdemo v kotički za igro vlog v večini vrtcev povzroča problem neločevanja fantazije od realnosti. Odklanjala je spontane igre in domišljijo, razvojni material se nanaša na en problem, ki ga mora otrok rešiti na točno določen način.

Aktivnosti iz praktičnega življenja igrajo veliko vlogo pri oblikovanju otroka, saj se navezujejo na domača opravila. Opravila vsakdanjega življenja prav tako zahtevajo natančno uporabo pripomočkov, disciplinirano pozornost in v gibanju dovršeno dovršenost, kot športne igre. Vendar je moralni namen kljub vsemu drug, ker te dejavnosti ne stimulirajo duha tekmovalnosti in tekem, temveč ljubezen otrok do svoje okolice. S tovrstno vadbo se razvije resnični socialni občutek, do mere v kakršni so otroci aktivni v okolju, v katerem živijo in pri tem niso pozorni na to ali so dejavni zase ali v splošno dobro, saj hitro in navdušeno popravljajo vse napake: tako lastne, kot napake drugih, ne da bi se zadrževali pri iskanju krivca, ki bi naj popravil napako. V okolju, ki je znanstveno pripravljeno na avtonomno otrokovo delovanje, dobi otrok vnaprej pripravljen na temelji učnih procesov preizkušen material.

Pri izbiri vaj iz domačih opravil, ne teoretizira. Razlikuje tri skupine vaj: skrb zase (npr. umivanje rok), skrb za druge (npr. pozdravljanje, nekemu ponuditi stol, pogrniti mizo) skrb za okolje (npr. čiščenje kovin, pomivanje, nega rastlin). Glavni smisel vaj za majhnega otroka je oblikovanje njegove osebnosti, tako da pri vajah poveže svojo pozornost z gibi in čuti ter jih koordinira. Pri tem je značilno, da manjši otrok vaje spontano ponavlja, ne da bi se oziral na njihov zunanji namen in kako se vključujejo v okolje. Montessori je sestavljala sezname, ki navajajo veliko število takšnih vaj. V vsakem vrtcu se ne izvajajo vedno enake. Vsak ima svoje lastno okolje. Svoje navade oblikuje glede na deželo in narod. Vaje praktičnega življenja so s tem tesno povezane. Vsakemu vrtcu dajejo svoj pečat.

Slika 14: Materiali za vaje iz vsakdanjega življenja.

Vsaka aktivnost, v katero se otrok svobodno vključi, pomeni pripravo za nekaj, kar bo delal kdaj kasneje v življenje. Pri tem sta zelo pomembna okolje in prostor. Otroku je potrebno pripraviti posebno okolje z možnostjo svobode, bogate in namerne izbire dejavnosti.

Otroke se uvede v različne dejavnosti, tako da se vaje najprej natančno prikaže. Pri tem smo pozorni na vsak korak dejavnosti. Marija Montessori imenuje to »analiza giba« (Plestenjak, 2007). Izvrševanje teh dejavnosti ima za otroka vrednost le tedaj, če jih lahko natančno izvede. Težnja otroka, ki se nahaja v strukturi njegove osebnosti, je naravnana na popolnost. Negovanje takšne natančnosti ne pomeni pedantnosti in izumetničenega gibanja, temveč natančnost duha, približevanje h gracioznosti in lahkotnosti. Vzgojiteljica vaj ne sme kazati togo in prevzetno, temveč živo in zainteresirano.

Prenos v prakso se začneja z najbolj elementarnimi dejanji vsakdanjega življenja. Glavni smisel vaj za majhnega otroka je oblikovanje njegove osebnosti, tako da pri vajah poveže svojo pozornost z gibi in čuti ter jih koordinira. Pri tem je značilno, da manjši otrok vaje

spontano ponavlja, ne da bi se oziral na njihov zunanji namen in kako se vključujejo v okolje. Umiva roke, čeprav niso umazane, umije jih celo večkrat. Drugo stopnjo pri neki dejavnosti doseže otrok, ko se zave smisla vaj. Na tretji stopnji razvoja otrok dojema, kakšen pomen ima njegova dejavnost v celoti življenja skupnosti in okolice (npr. vstane od dela, da pospravi morebitni nered).

Misel Montessori (Štradjot, 1996) je tudi, da noben mlad športnik ni iz svojih iger izvlekel takšne etične koristi kot novinec iz opravil vsakdanjega življenja, ki jih opravlja, da bi dosegel stanje miru.

5.3.1.1 Primeri dejavnosti od 3. do 4. leta starosti

Skupine v Montessori vrtcih so heterogene, tako da je med otroci starostna razlika. Montessori ni posebej ločevala dela za otroke glede na leta, ampak je dopuščala možnost, da se tudi mlajši otroci pridružijo igri starejših, če jih to zanima. Vsak ima namreč možnost, da sledi osebnim ritmom in zmožnostim ter notranji motivaciji. Da pa se nekega gibanja oziroma vaje nauči, je mora spontano ponavljati, dokler se vaja ne vtisne v spomin. Vsako vajo vzgojitelj natančno demonstrira, sama vaja pa vsebuje tudi kontrolo napake, ki jo otrok sam opazi in popravi. Zraven vaj, ki jih izvajajo, otroci spoznavajo tudi nove pojme in besede. Predstavljene so vaje, značilne za Montessori pedagogiko (Bezjak, 2007).

1. Umivanje rok

Material: nizka miza, skleda, milo, posodica za milo, krtačka, posodica za krtačko, brisača za roke, brisača za čiščenje, (lahek) vrč za vodo, vedro, predpasnik, velik plastični podstavek.

Neposreden namen: razvoj koordinacije gibov, skrbi zase, samostojnosti, čuta za red in čistočo.

Posreden namen: skrb zase in za čistočo, umirjanje otroka, učenje kulturnih navad.

Mikavna točka:

- zadnje kapljice,
- biseri milnih mehurčkov,
- pena milnih mehurčkov,
- splakovanje skleda s kroženjem vode.

Kontrola napake:

- poškropljenost z vodo,
- madeži na brisači,
- mokrota med prsti,
- mokri robovi rokavov.

Jezik: pojmi, dejavnosti, lastnosti (milo, mehurčki, hrbtišče, prsti, dlani, umiti, vtirati).

Predstavitev:

1. Povabim otroka.
2. Oblečem predpasnik.
3. S steklenim vrčem grem po toplo vodo.
4. Vodo nalijem v skledo do polovice.
5. Roki potopim v skledo z dlanmi navzdol.
6. Roki dvignem iz vode, ju obrnem in potopim v vodo s hrbtiščem navzdol.
7. Dvignem ju iz vode in pustim, da voda odteče.
8. Vzamem milo in roki namilim, najprej dlani, nato hrbtišče.
9. Milo odložim.
10. Vtiram milo v dlani, prste in členke.
11. Potopim roki v skledo, da sperem milo.
12. Vzamem krtačko in očistim vsak noht posebej (to delam nad skledo).
13. Krtačko sperem v vodi in jo položim nazaj na podstavek.
14. Roki potopim v vodo in ju dvakrat splaknem.
15. Roki dvignem nad skledo in počakam, da voda odteče.
16. Vzamem brisačo in dlani obrišem, obrišem tudi vsak prst posebej.
17. Obesim brisačo na mesto, kjer je pospravljen.
18. Povonjam roki.
19. Z obema rokama vzamem vedro iz police in ga postavim na tla.
20. Z obema rokama primem skledo in odlijem del vode v vedro.
21. S preostalo vodo skledo splaknem (s krožnimi gibi) in odlijem še preostalo vodo v vedro.
22. Z drugo brisačo pobrišem skledo in podlago.
23. Odnesem vedro z vodo v stranišče, kjer vodo odlijem.
24. Pospravim vedro.
25. Brisačo, s katero sem si obrisal roke, dam v umazano perilo ali obesim na sušilec.

26. Pripravim svežo brisačo za drugega otroka.

Razširitev:

- Umivanje obraza, nog ...
- Umivanje pred ogledalom.

2. Prenašanje stolov

Material: stol (ne pretežek in ne prevelik za otroka), z nepremakljivim sedalom in naslonjalom (ne stol, ki se zloži).

Neposreden namen: KKOS (koordinacija oko-roka, koncentracija (zbranost), občutek za red in samostojnost), skrb za okolje, nošenje stola.

Posreden namen: skrb za druge (kulturne navade).

Mikavna točka:

- dostojanstvena drža pri nošenju,
- stol prenašamo in položimo na tla neslišno.

Kontrola napake:

- stol nam udarja po tleh ali udarja ob bližnje predmete,
- s stolom se udarimo,
- stol nam pade na tla,
- povzročanje hrupa,
- s stolom težko hodimo,
- težo stola čutimo samo na eni strani.

Jezik: pojmi, dejavnosti, lastnosti (stol, nositi, stran od sebe, položiti na tla, dvigniti ...).

Predstavitev:

1. Stopim za stol ob mizi.
2. Stol primem ob strani za naslonjalo z obema rokama.
3. Tiho dvignem stol in se pomaknem dva koraka nazaj (s stolom v roki).
4. Tiho položim stol na tla: najprej zadnji, nato sprednji nogi.
5. Stopim ob stran stola.
6. Stol primem z dominantno roko pod rob naslonjača, tako da je palec zgoraj, ostali prsti spodaj, z drugo roka pa pod sedež, prav tako, da je palec zgoraj, ostali prsti spodaj. Pri tem rahlo počepnem.
7. Dvignem stol v višini prsi in ga nesem da drugi konec sobe.
8. Stol neslišno položim na tla: najprej zadnji, nato sprednji nogi.

3. Tiha hoja

Material: vzgojiteljica.

Posreden namen: čut za druge, spoštovanje do dela drugih, učenje pravilne in pokončne hoje, predpriprava za nošenje pladnjev in hojo po črti.

Neposreden namen: koordinacija celotnega telesa pri hoji, zbranost in osredotočenost na hojo in držo telesa.

Mikavna točka:

- neslišnost korakov,
- rahlo in enakomerno pozibavanje telesa.

Kontrola napake:

- šumi, ki nastanejo pri hoji.

Jezik: pojmi, dejavnosti, lastnosti (hoditi, tiho, počasi ...).

Predstavitev:

1. Stojim vzravnano, roki sta prosto ob telesu, pogled je usmerjen naravnost naprej.
2. Dvignem eno nogo in položim stopalo točno pred drugega, najprej peto, nato prste.
3. Ponovim z drugo nogo. Delam majhne korake.
4. Noge premikam neslišno.
5. Pazim, da se s telesom ničesar ne dotaknem, da ne stopim na preprogo na tleh.

4. Prenašanje vode v vrčku

Material: vrček (ne prevelik, z enim ročajem), po možnosti steklen, da otrok vidi gladino vode.

Neposreden namen: KKOS, naučiti se prenašanja tekočine v vrčku.

Posreden namen: uporaba te spretnosti za različne priložnosti (npr. nošenje vrčka, ko peremo perilo, strežba pri maši).

Mikavna točka:

- gladina vode v vrčku se premika, a ne pljuskne čez rob.

Kontrola napake:

- vrček pade iz rok,
- polita voda.

Jezik: pojmi, dejavnosti, lastnosti (vrček, gladina vode, zlití ...).

Predstavitev:

1. Z dominantno roko primem ročaj vrčka, drugo roko pa položim pod spodnji del trebuščka pri vrču.
2. Oči so usmerjene v tekočino, oziroma v vrček, ki ga držim v rokah.
3. Nosimo tako, da imam roke v pravokotnem položaju v višini pasu, hrbet je raven.
4. Z vrčkom se ne dotikam telesa.

Točenje vode v vrč:

1. Vzamem vrček in ga nesem h koritu.
2. Vrček položim na rob korita ali ga držim v zraku.
3. Vrček držim z nedominantno roko.
4. Vrček nastavim na sredino pipe.
5. Z dominantno roko odprem pipo natočim vodo in jo zaprem, ko je vrč poln do oznake na vrču.
6. Vrček primem z obema rokama in ga odnesem. (Z dominantno roko ga držim za ročaj, z nedominantno pa pod spodnjim delom trebuščka).

5.3.1.2 Primeri dejavnosti od 4. do 5. leta starosti

1. Nošenje mize

Material: nizka, štirikotna miza, ki jo lahko otrok dobro doseže in prime z dvema rokama, ki je otroku prilagojena ne samo po velikosti, ampak tudi po teži, dva otroka.

Neposreden namen: KKOS, skrb za okolje, nošenje mize.

Posreden namen:

- otrok si lahko sam pripravi mizo,
- krepitev mišic in nadzorovanja gibov,
- pridobivanje čuta za urejevanje prostora,
- pridobivanje kulturnih navad,
- delo v paru.

Mikavna točka:

- mizo neslišno postavimo na tla,
- miza je prestavljena na zeleno mesto.

Kontrola napake:

- miza udarja po tleh, ob bližnje predmete ali ljudi,

- z mizo se udarimo,
- miza nam pade na tla,
- hrup, ko mizo nosimo in položimo na tla.

Jezik: otrok pridobiva besednjak za pojme, dejavnosti, lastnosti (miza, nositi, prenašati, položiti na tla, dvigniti, istočasno), skupni dogovori, navezovanje socialnega stika ...

Predstavitve:

1. Dva otroka stopita k mizi.
2. Eden stopi spredaj: S hrbtom je obrnjen k mizi.
3. Drugi stopi zadaj: Z obrazom je obrnjen k mizi.
4. Oba primeta mizo pod ploskev z obema rokama (palec zgoraj, ostali prsti spodaj). Pri tem rahlo počepneta.
5. Hkrati dvigneta mizo in jo počasi preneseta na drugo stran sobe.
6. Mizo neslišno položita na tla tako, da oba rahlo počepneta in položita na tla najprej sprednji, nato zadnji nogi mize.

Razširitve:

- Na mizo lahko položimo kak raven predmet, da vidimo kako previdno nosimo mizo.

2. Prenášanje pladnja (z nezlomljivimi stvarmi, z zlomljivimi stvarmi, z več zlomljivimi stvarmi)

Material: Majhen pladenj, nezlomljiv predmet, zlomljivi predmeti, ovalni predmet.

Neposreden namen: KKOS, naučiti se nošenja pladnja, posebno koordinacija oko-roka, skrb za okolje.

Posreden namen: razvoj ravnotežja in lepe dostojanstvene hoje; razvoj socialne uglajenosti; sam si zna postreči, postreže tudi drugim.

Mikavna točka:

- pladenj dvignem,
- nosim dostojanstveno,
- predmet na pladnju se ne premakne (ne pade s pladnja, se ne razbije),
- nositi žogico na pladnju da ne pade,
- potihoma odložiti pladenj na mizo.

Kontrola napake:

- pladenj ali predmeti na njem mi padejo z rok,
- glasno ga položim na mizo,

- s pladnjem udarjam ob druge predmete,
- spotaknem se ali se zaletim v pohištvo,
- občutek neravnotežja, nestabilnost,
- občutim pladenj, ki se dotika telesa.

Jezik: pojmi, dejavnosti, lastnosti (pladenj, košara, ročaj, lomljivo ...).

Predstavitev:

1. Pladenj primem z obema rokama (palec zgoraj, ostali prsti pod robom pladnja).
2. Dvignem pladenj v višino pasu in ga držim vodoravno ob telesu. Roke so skrčene v komolcih.
3. Gledam predmet na pladnju, ki ga nosim. Roke so ob telesu.
4. Počasi nosim pladenj do mize.
5. Rahlo počepnem in ga odložim enakomerno in neslišno na mizo.
6. Ko pladenj dvignem z mize, dvignem naprej zadnji nato sprednji del pladnja.

Razširitve:

- Prazen pladenj.
- Predmet na pladnju.
- Zlomljiv predmet na pladnju.
- Žogica na pladnju.
- Pladenj z višjim ali nižjim robom.

3. PRANJE PERILA

Material: leseno stojalo, na katerem je zgornji del nagnjen in nazobčan (vmesni leseni kanali), na spodnjem delu stojala je prostor za plastično štirikotno posodo, v katero odteka voda z vrhnjega dela stojala; predpasnik, posoda z milom (na vrhnjem delu stojala), posoda za umazano perilo, brisača (za brisanje rok in brisanje plastične posode in vedra), vrč (na polici pod zgornjim delom stojala), vedro, ogrodje za sušenje perila s podlago za odcejeno vodo, posoda z prijemalkami za obešanje perila.

Če nimamo lesenega stojala za perilo: miza primerna za otroke, vedro, 2 posodi, vrč, perilnik, predpasnik, košara za umazano perilo, košara za čisto perilo, pladenj z milom v posodici, krtača v posodici, goba, brisača za brisanje.

Neposreden namen: KKOS (koordinacija oči – rok, kontrola malih mišic), skrb zase in za okolico.

Posreden namen: slediti različnim sledečim si postopkom, pozitivna samopodoba, učenje kako izpirati, ožemati perilo, izprazniti večja vedra, učenje kako skrbeti za umazano perilo in učenje pranje perila, priprava za pisanje.

Mikavna točka:

- večja količina vode v plastični posodi,
- milnica na perilu, ki ga peremo,
- drgnjenje perila ob leseni, nazobčani del stojala,
- ožemanje,
- umazana voda, pomešana z milnico.

Kontrola napake:

- polita tla, obleka otroka,
- milnica na perilu,
- luža pod obešenim perilom,
- voda v vedru in plastični posodi,
- nepospravljen material in neočiščena delovna površina ob zaključku dejavnosti.

Jezik: pojmi, dejavnosti, lastnosti (poimenuj predmete, ki jih uporabljaš: vedro, vrč ...).

Predstavitvev:

1. Povabim otroka.
2. Oblečem predpasnik.
3. Zaviham rokave čez komolce in odložim nakit.
4. Na eno stran perilnika položim posodo z perilom, na drugo stran na tla položim krpo in nanjo postavim vedro.
5. Z vrčem, ki je na polici pod perilnikom, prinesem toplo vodo .
6. Vrč spravim nazaj na polico, vzamem umazan kos perila in ga potopim v vodo, da se prepoji z vodo.
7. Moker kos perila razgrnem na perilnik.
8. Vzamem milo in ga zmočim.
9. Namilim celo površino perila.
10. Milo odložim in z obema rokama primem perilo na zgornjem robu in ga drgnem ob perilnik z obema rokama.
11. Perilo obrnem in ponovim drgnjenje z druge strani.
12. Perilo primem z obema rokama in ga potopim v vodo, kjer ga sperem.
13. Z obema rokama ožamem perilo.

14. Z nedominantno roko primem za vogal perila, z dominantno roko potegnem po perilu navzdol, da voda odteče.
15. Z obema rokama ožamem perilo.
16. Mokro perilo položim v posodo, kjer je bilo prej umazano perilo.
17. Vodo iz škafa pod perilnikom zlijem v vedro.
18. Z vrčem grem po čisto vodo, ki jo polijem po perilniku, da se milnica izpere.
19. Vodo odlijem v vedro, škaf položim na tla, z brisačo pobrišem podstavek in robove perilnika.
20. Vodo v vedru zlijem v stranišče.
21. Posodo s perilnikom nesem k stojalu za obešanje perila.
22. Z obema rokama primem kos perila, ga otresem in položim čez vrv za obešanje perila. Z nedominantno roko primem perilo na vrvi s palcem in kazalcem, z dominantno roko primem ščipalko in z njo pripnem perilo.
23. Slečem in pospravim predpasnik.
24. Odviham rokave.

4. POMIVANJE TAL

Material: predpasnik, lepilni trak, s katerim označimo prostor za čiščenje tal, vedro, brisača, krpa (ali druga mala brisača), krtačka, vrč, skleda, milo in podstavek zanj, gobica, brisača; pripravimo dva kompleta.

Neposreden namen: KKOS, nadzor na velikimi mišicami rok.

Posreden namen: priprava na pisanje, učenje ravnotežja, skrb za okolico.

Mikavna točka:

- dvojni material,
- večji kvadrat nalepljen na tleh z lepilnim trakom,
- nastanek milnice pri krtačenju tal,
- zvok krtačenja,
- sled gobe, ki pobere milnico,
- očitna razlika očiščenega dela tal od neočiščenega.

Kontrola napake:

- nalepljen kvadrat na tleh,
- voda okrog in v kvadratu,
- mokra brisača, krpa,

- milnica na gobi, suhi krpi, v posodicah,
- nepospravljen material ob zaključku dejavnosti,
- hoja po mokrih tleh.

Jezik: pojmi, dejavnosti, lastnosti.

Predstavitev:

1. Povabim otroka.
2. Z lepilnim trakom označim kvadrat na tleh, ki ga bom očistil.
3. Nadenem si predpasnik in si zavijam rokave.
4. Prinesem košaro z materialom in jo postavim na tla zraven označenega mesta
5. Razgrnem brisačo in nanjo razvrstim stvari glede na uporabo (vrček, gobica, milo, krtača, skleda in brisača).
6. Z vrčkom prinesem vodo in jo zlijem v skledo.
7. Potopim gobico v vodo in gobico ožamem.
8. Gobico položim na zgornji rob označenega mesta in jo vlečem od zgoraj navzdol in od leve proti desni.
9. Odložim gobico in vzamem milo.
10. Milo zmočim v skledi.
11. S krožnimi gibi namilim označeno površino tal (pogledam proti svetlobi, da vidim, če je dobro namiljena).
12. Zmočim krtačo, jo odcedim. Krtačo držim z obema rokama in s krožnimi gibi zdrgnem površino. Vmes krtačo ponovno zmočim.
13. Pogledam, če so tla dobro skrtačena.
14. Krtačo sperem, jo odcedim in odložim.
15. Vzamem gobico, jo zmočim in ožamem. Z njo obrišem tla od zgoraj navzdol in od leve proti desni.
16. Pogledam milnico na gobi in jo po potrebi sperem. Brišem dokler niso tla brez milnice. Gobico sperem in odložim.
17. Vzamem brisačo in jo položim na levi zgornji rob in z obema rokama v vijugah pobrišem označeno mesto.
18. Pogledam, če so tla suha. Če niso, ponovim brisanje.
19. Umazano vodo zlijem v vedro in odnesem v stranišče. Skledo obrišem z brisačo. Umazano brisačo odnesem v škaf za umazano perilo.
20. Vse pripomočke zložim nazaj v košarico, prinesem čisto brisačo in pospravim vedro.

21. Slečem in pospravim predpasnik.
22. Če otrok želi, lahko odlepi trak na tleh.

Razširitev:

- Čiščenje celotnega prostora (sobe).

5.3.1.3 Primeri dejavnosti od 5. do 6. leta starosti

1. Okvirji za zapenjanje

Material: 12 kvadratnih lesenih okvirjev (30x30), na levem in desnem robu sta pripeta dva kosa blaga (vsak 30x15cm). Na sredi okvirja, kjer se kosa blaga stikata, se nahajajo različne oblike zapenjanja:

- pasovi (jermenčki),
- veliki in mali gumbi,
- zadrga,
- gumbi na pritisk (pritiskač, netke),
- ježki,
- zavezovanje pentelj,
- pentlja z rinkami,
- pentlja s kaveljčki,
- kaveljčki in rinke,
- varnostne sponke.

Neposreden namen: vaja v spretnosti rokovanja z različnimi oblikami zapenjanja, razvijanje samostojnosti pri praktičnih stvareh, razvijanje fine motorike, spretnosti prstov, koordinacije gibanja in samozaupanja.

Posreden namen: naučiti si obleči in sleči različna oblačila, skrb zase.

Mikavna točka:

- Belota mizice, ko razgrnejo blago na okvirjih.

Kontrola napake:

- kosi blaga se ne ujemajo,
- kosa blaga nista speta,
- blago okvirja ni gladko,
- robovi blaga se ne iztečejo v ravni liniji,

- pentlja ne drži,
- zmanjka gumbov, oz. gumb ostane nezapet,
- kosa blaga nista popolno zaprta.

Jezik: opis različnih pojmov (gumb, pentlja ...), dejavnosti in lastnosti.

Predstavitev: (za vsak okvir posebej!):

PASOVI (jermenčki)

jermenčki so na desni strani, zaponke na levi strani.

1. Povabim otroka.
2. Z dominantno roko primem pasek na konici in ga potisnem skozi zanko.
3. Z nedominantno potegnem jermenček v smeri nedominantne roke.
4. Z nedominantno roko potegnem jermenček v smer dominantne roke. Zadržim in odstranim jeziček iz luknjice in ga položim na stran dominantne roke.
5. Z nedominantno roko položim jermenček v začetno lego.
6. Z dominantno roko dvignem zaponko in z nedominantno roko potegnem jermenček ven v smer nedominantne roke.
7. Zaponka ostane dvignjena.
8. Postopek ponovim za vse jermenčke.
9. S pripadajočo roko primem spodnji rob blaga.
10. Z nasprotno roko primem zgornji rob blaga.
11. Blago razgrnem navzven.
12. Ponovim za drugi del blaga.
13. Zagrnem blago na enak način kot sem ga razgrnil. Najprej spodnji, nato zgornji del.
14. Z dominantno roko primem zaponko, ki je obrnjena navpično.
15. Z nedominantno roko primem jermenček na koncu in ga potisnem skozi zaponko.
16. Jermenček vlečem proti dominantni roki do konca jermenčka.
17. Z nedominantno roko primem jermenček na koncu, ga dvignem in dominantno roko položim na blago.
18. Z nedominantno roko potegnem jermenček v smer nedominantne roke in s kazalcem dominantne roke pokažem luknjico in jeziček zaponke.
19. S palcem in kazalcem dominantne roke primem jeziček zaponke in ga nastavim na luknjico.
20. S kazalcem dominantne roke jeziček zadržim.

21. Z nedominantno roko jermenček potegnem v smer dominantne roke in obe roki spuštim.
22. Z dominantno roko primem zanko, z nedominantno roko primem jermenček.
23. Konico jermenčka potisnem skozi zaponko.
24. Ponovim postopek za vse jermenčke.

VELIKI IN MALI GUMBI

1. Z nedominantno roko primem gumb.
2. Z dominantno roko primem blago nad gumbnico in blago potegnem navzgor.
3. Z nedominantno roko potisnem gumb od zgoraj navzdol skozi gumbnico.
4. Z dominantno roko gumb primem na spodnji strani blaga in ga potegnem ven.
5. Z nedominantno roko držim blago z gumbnico in jo odviham.
6. Spustim blago in postopek ponovim z ostalimi gumbi.
7. S pripadajočo roko primem spodnji rob blaga.
8. Z nasprotno roko primem zgornji rob blaga.
9. Blago razgrnem navzven.
10. Ponovim za drugim drugi del blaga.
11. Zagrnem blago na enak način nazaj kot sem ga razgrnil. Najprej blago z gumbi, nato blago z gumbnico.
12. Z nedominantno roko primem blago ob gumbnici in ga privzdignem.
13. Z dominantno roko primem gumb in ga z zgornjim robom potisnem skozi gumbnico.
14. Z nedominantno roko primem gumb za zgornji rob in ga povlečem skozi gumbnico.
15. Z dominantno roko primem blago ob gumbnici.
16. Ponovim postopek za ostale gumbe.

ZADRGA:

1. Povabim otroka.
2. Z nedominantno roko primem mesto na začetku zadrge.
3. Z dominantno roko primem jeziček drsala zadrge s palcem in kazalcem.
4. Počasi potegnem navzdol in odpnem zadrgo.
5. Ko sem na polovici, premaknem nedominantno roko navzdol po blagu.
6. Potegnem do konca, da se zadruga iztakne.
7. S pripadajočo roko primem spodnji rob blaga.
8. Z nasprotno roko primem zgornji rob blaga.

9. Blago razgrnem navzven.
10. Ponovim za drugi del blaga.
11. Zagrnem blago na enak način nazaj kot sem ga razgrnil.
12. Drsalo je čisto spodaj, jeziček za vleko gleda navzdol.
13. S prsti desne roke primem drsalo na spodnjem vogalu desne polovice blaga (palec zgoraj, kazalec in sredince spodaj).
14. S prsti leve roke primem tirnico zadrge v žlebiček drsala (potisnem do konca).
15. S prsti desne roke primem jeziček drsala, s prsti leve roke močno držim spodnji levi rob blaga in vlečem drsalo navzgor.
16. Drsalo potegnem do polovice.
17. Z levo roko primem blago in z desno roko potegnem zadrgo do konca.

2. Pomivanje posode

Material: predpasnik, dve posodi za pomivanje posode (na mizi ali v pomivalnem koritu primerne višine otroku), majhen pladenj (na katerem so: detergent, goba, krpa in krtačka za pomivanje), vrč, krpa, pladenj/prostor za oprano posodo, krpa za brisanje posode, brisača za roke, posoda, vedro, vse v lepo ujemajočih se barvah.

Neposreden namen: razvoj koncentracije, koordinacija gibov, samostojnost, skrb za okolico, vzgoja za skupnost.

Posreden namen: različni sledeči si postopki – prepoznavati in upoštevati njihovo zaporedje, notranji red.

Mikavna točka:

- lepa posoda, s privlačnimi vzorci in raznovrstne oblike posode,
- uporaba detergenta, ki se peni,
- milo v posodi,
- glas posode, ki jo peremo,
- zadržati v rokah spolzko posodo.

Kontrola napake:

- lomljiva posoda,
- voda na tleh, mizi,
- mokra ali umazana posoda ob zaključku dejavnosti,
- število krožnikov na razdelku stojala,
- pospravljen material ob koncu,

- napačno zaporedje dogodkov.

Jezik: pojmi, dejavnosti, lastnosti.

Predstavite:

1. Povabim otroka.
2. Oblečem predpasnik in zaviham rokave
3. Z vrčem grem po toplo vodo in do polovice napolnim posodi, ki sta na mizi ali v koritu.
4. V vodo v eni posodi dodam malo detergenta.
5. Vzamem suho krpo in jo razgrnem na mizo.
6. Z obema rokama primem umazano posodo in jo položim v posodo z detergentom.
7. V dominantno roko primem gobico, v nedominantni držim posodo. S krožnimi gibi posodo očistim na zgornji in spodnji strani.
8. Pomito posodo z obema rokama potopim v posodo s čisto vodo, kjer jo splaknem.
9. Posodo z obema rokama dvignem iz čiste vode in počakam, da se odcedi.
10. Posodo položim na odcejalnik.
11. Ponavljam korake od 6. do 10., dokler ne pomijem vse posode.
12. Vzamem suho krpo, jo razgrnem na mizo in na njeno zgornjo polovico položim odcejeno posodo.
13. Krpo prepognem čez posodo in jo s krožnimi gibi obeh rok obrišem do suhega.
14. Posodo postavim na mesto, kjer je pospravljena.
15. Ponavljam korake od 13. do 14., dokler ne obrišem in pospravim vse posode.
16. Vodo iz obeh posod zlijem v vedro in odnesem v stranišče.
17. Z gobico pobrišem obe posodi za pomivanje.
18. Mokri krpi obesim na vrv za obešanje perila.
19. Pospravim vedro.
20. Vzamem krpo za brisanje tal in pobrišem, če je kaj polito po tleh.
21. Roki obrišem v brisačo.
22. Slečem in pospravim predpasnik.

3. Pometanje tal

Material: metla (omelo), smetišnica, majhna metlica, posoda z materialom za pometanje (posušeno cvetje vrtnic, žagovina ...), koš za smeti, lepilni trak.

Neposreden namen: KKOS, učenje pometanja, skrb za okolje.

Posreden namen: spoštovanje drugih, pridobivanje občutka za urejenost in čistočo okolja.

Mikavna točka:

- raznobarvne in velike »smeti«,
- padanje »smeti« na tla,
- elegantni gibi z metlo (kot plesanje),
- kup smeti točno v sredini kvadrata,
- pobiranje vseh smeti na smetišnico,
- lepljenje lepilnega traku na tla.

Kontrola napake:

- dvigovanje in raznašanje »smeti«,
- kvadrat na tleh,
- smeti na tleh ali metli ali na smetišnici ob zaključku dejavnosti.

Jezik: pojmi, dejavnosti, lastnosti (metla, smetišnica, omelo, metlišče, pometanje, smeti ...).

Predstavitev:

1. Iz košarice vzamem lepilni trak in škarje.
2. Začetek lepilnega traku prilepim na tla in povlečem trak z dominantno roko (približno 30 cm), z drugo roko trak prilepim na tla.
3. Vzamem škarje in trak odrežem.
4. Postopek z lepilnim trakom ponovim še trikrat tako, da na tleh nastane iz lepilnega traku kvadrat.
5. Pospravim škarje in lepilni trak v košarico in vzamem iz nje posodo s »smetmi«.
6. »Smeti« z dominantno roko jemljem iz posode in jih raztresem okrog kvadrata.
7. Odložim posodo za »smeti« v košarico in grem po omelo.
8. Omelo nesem z obema rokama pred seboj (v navpični smeri).
9. Položim omelo na tla in ga primem: z dominantno roko trdno na vrhu metlišča, z drugo roko niže, rahlo, tako, da lahko metlišče drsi navzgor in navzdol.
10. Omelo dvignem in postavim stran od sebe. Z dolgimi potegi proti sebi pometam smeti v kvadrat.
11. Grem vse okrog in okrog kvadrata in z dolgimi potegi pometem vse »smeti« v kvadrat.
12. Dvignem spodnji del omela in poberem »smeti«, ki so se nabrale na metlicah in jih dam v kvadrat med druge »smeti«.
13. Pospravim omelo in prinesem smetišnico z malo metlico.
14. Položim smetišnico na rob kvadrata in jo držim z nedominantno roko.

15. Z dominantno roko, v kateri držim metlico, pometem »smeti« na smetišnico.
16. Če je potrebno, smetišnico malo premaknem in še enkrat pometem ostanek »smeti«.
17. Metlico položim čez «smeti» na smetišnici, vendar jo še vedno držim.
18. Smetišnica je rahlo dvignjena navzgor, da smeti ne drsijo z nje
19. »Smeti« odnesem in stresem v koš za smeti (ali stresem nazaj v posodo za smeti).

Razširitve:

- Pospravljanje s sesalcem.
- Ometanje pajčevin s stene.

Opombe:

- Kvadrat lahko ostane na tleh ali pa ga odlepim.

4 Spletanje kit

Material: speti šop las, sponka ali elastika (ali trije trakovi – lahko raznobarvni – 2-3 cm širine in 50 cm dolžine).

Neposredni namen: razvoj KKOS, spletnje kite.

Posredni namen: motorični razvoj, spoznati zaporedje oz. vrstni red trakov, priprava na osebno nego, priprava na umetnost.

Mikavna točka:

- spletena kita,
- prelivanje barv v kiti.

Kontrola napake:

- nepravilni položaj enega ali dveh trakov,
- trak oz. lasje štrlijo iz kite,
- kita ni spletena dovolj trdno.

Jezik: pojmi, lastnosti, dejavnosti (kita, spletnje, lasje, razdeliti).

Predstavitev:

1. Povabim otroka.
2. Na mizo pripravim speti šop umetnih las tako, da ležijo od zgoraj navzdol.
3. Otrok sedi vzgojitelju nasproti in drži lase pri zgornji sponki.
4. Spodnjo sponko na laseh odpnem in lase razdelim na tri dele – trakove.
5. Levi trak potisnem na levo stran, desnega na desno, tretji trak pa ostane na sredini mize.
6. Z levo roko primem levi trak las in ga položim čez srednji trak

7. Sedanji levi trak las potisnem z levo na levi rob mize.
8. Z desno roko primem trak las na desni strani mize in ga položim čez trak las na sredini mize.
9. Z desno roko primem sedanji desni trak las in ga potisnem na desni rob mize.
10. Ponavljam do konca.
11. Konec spletene kite spnem z elastiko.
12. Kito obrnem proti otroku, da si jo ogleda.
13. Razpletam obratno: trak las na levi strani primem z desno roko in ga prenesem na desno, sedanji srednji trak primem z levo roko in ga prenesem na levo stran.

5.3.1.4 Gibanje po črti

Posebna oblika gibanja, ki se vsakodnevno izvaja v Montessori vrtcih je gibanje po črti (Kordeš Demšar, 2004), katerega se udeležijo vsi otroci v vrtcu. Pri tem razlikujemo hojo po črti in vaje na črti. Namen obeh vaj je:

- neposreden namen: razvijanje ravnotežja skozi naravno gibanje pri hoji, harmoničen razvoj osebnosti;
- posreden namen: koordinacija vseh gibov telesa.

Vaje lahko spremljamo s počasno glasbo, ki spodbuja otroka h glasbi. Glasba je le za hojo. Kadar hodimo peta-prsti glasbe ni v ozadju. Lahko imamo poseben akord za merjenje razdalje, tako da se otroci lahko odzovejo na glasbo in ni potrebe po ustnem povabilu za ohranjanje razdalje med otroci. Glasba otrokom lahko pove, kako hoditi; postopno se lahko začnejo odzivati na glasbo namesto na ustne napotke. Pri tem poskuša vzgojitelj najti več melodij za isti ritem (na primer za ritem, ko hodimo potih), tako da se otroci naučijo odzvati na ritem in ne na melodije. Glasba je tekoča, preliva se iz ene v drugo melodijo. Spremembe ritma so postopne in ne bliskovite

Hoja po črti

Material: velika črta na tleh v obliki elipse. (Naredimo jo tako, da določimo dve točki in okrog njiju položimo vrvico. V vrvico vpnemo pisalo in rišemo elipso, tako da je vrvica ves čas napeta med obema točkama in pisalom).

Predstavitve I. : Otroci naj sedijo okrog elipse na zunanji strani črte.

1. »Sezuli si bomo čevlje in nogavice ter jih dali za naše hrbte.«
2. »Pokazal(a) vam bom kako hodimo po črti: »Sproščeno, naravno hodimo po črti, roke proste, gledamo naprej. Ko se ustavimo, jasno rečemo stop.«
3. Enega za drugim povabimo otroke, da hodijo po črti. Ko otrok konča cel obhod, rečemo »stop«.
4. Izberemo otroka, kateri se postavi na črto. Pokličemo še druge otroke, enega za drugim, da se postavijo na črto. Potem začnemo hoditi. Rečemo »stop« in posedemo otroke.
5. Pokličemo vse otroke, da se postavijo na črto, hodijo in se ustavijo na naš znak.

Opomba: Vsak otrok mora dobiti priložnost, da hodi po črti pri prvi predstavitvi. Ta predstavitev v petih korakih lahko traja več dni preden jo vsi končajo.

Predstavitve II. : Merjenje, dajanje znakov, vaje iz hoje.

1. »Pokazal(a) vam bom kako merimo.« Stopimo na črto in držimo roke popolnoma odročene v stran. Otroci naredijo isto, tako da stojijo narazen za dve dolžini roke.
2. »Ko zaploskam (ali kakršen koli drug znak izberemo), lahko začnete skakati po črti v krogu, nazaj do vašega mesta.« (Vsi otroci skačejo v isti smeri, tako da so enako obrnjeni in pripravljeni za hojo.) Pokažemo skakanje in potem nadaljujemo: »Hodimo ... stop ... merimo...«
3. Ponovimo večkrat, dokler otroci tega ne počno z lahkoto.

Predstavitve III. : Hoja peta-prsti.

1. »Pokazal(a) vam bom kako hodimo peta-prsti.« Hodimo po črti peta-prsti s poudarkom na natančnem postavljanju enega stopala takoj za drugim. Roke so sproščene ob strani.
2. Povabimo otroke, enega za drugim, da se pridružijo, dokler ne hodijo vsi po črti.
3. »Stop.« »Obrnimo se.« Hodimo peta-prsti v nasprotno smer.

Opomba: V vsaki novi predstavitvi vključimo del iz prejšnjih predstavitev: normalna hoja, merjenje, ustavljanje, itd.

Vaje na črti

Vaje na črti lahko predstavimo z gibi, ki jih postopoma dodajamo. Da bi videli, kako dobro imajo otroci razvito ravnotežje in držo, jih lahko nekega dne povabimo, da hodijo:

1. brez gledanja v tla,
2. brez premikanja rok.

Otroci, ki zmorejo ta dva načina hoje, so pripravljeni, da hodijo po črti, medtem ko nosijo različne predmete, katere predstavimo enega za drugim glede na težavnost:

1. hoja z nošenjem zastave, kjer se osredotočimo na zastavo, ki mora ostati ravno (kasneje nosimo dve zastavi).
2. ostali predmeti, ki jih lahko predstavimo:
  - posoda z žitom,
  - dva kvadra, eden na drugim, držimo le spodnjega,
  - kozarec napolnjen z barvno tekočino skoraj do roba,
  - dva kozarca,
  - žlica z žogico za namizni tenis (žogica ne sme pasti),
  - zvonček obešen na trak (zvončka ne smemo slišati),
  - težek predmet (nihalo ali utež) obešen na dolgo vrv, nosimo ga ne da bi utež zanihala,
  - mala blazina ali košara, ki jo nosimo na glavi, tako da ne pade,
  - prižgana sveča, ki jo nosimo pokončno, tako da nam vosek ne kaplja na papirnat ovratnik okrog sveče,
  - košara s sadjem na glavi (pod košaro imamo blazino iz blaga).

Opombe:

- Pri teh vajah je treba pazljivo spremljati otroka in mu dati vajo, za katero je pripravljen.
- »Merimo.« »Hodimo.« Ko otrok gre mimo nas, mu damo predmet, ki ga nosi v stran iztegnjeni roki. Če nosi dva predmeta, mora imeti iztegnjeni obe roki.
- Ko dajemo otrokom predmete, da jih nosijo, naj bo število predmetov omejeno na 3 do 4 za skupino 20 otrok.

Slika 15: Gibanje po črti.

5.4 Primerjava obeh oblik iger

Otroci v javnih vrtcih večino časa porabijo za najrazličnejše igralne dejavnosti, med katerimi so nekatere vodene (pridobivanje gibalnih spretnosti, koordinacije ...), druge pa spontane (prosta igra otrok). Vodene igre so načrtno izbrane glede na cilje in razvojno stopnjo otrok, potekajo lahko v večjih ali manjših skupinah z ali brez uporabe športnih pripomočkov in rekvizitov. Najpogosteje se uporabljajo elementarne igre. Igre lahko sproti prilagajamo glede na potrebe in motivacijo otrok, potekajo lahko v zaprtem prostoru ali zunaj na prostem. Pri tem je lahko vzgojitelj samo demonstrator in koordinator ali pa se tudi aktivno vključi v igro skupaj z otroci. Elementarne igre so večinoma skupinske igre. Spontana ali prosta igra pa je v celoti prepuščena izbiri otroka (lahko se igrajo v skupini ali vsak zase). Prostor v igralnici je pogosto organiziran v igralne kotičke, kjer so na razpolago igrače (igrače za razgibavanje, ljubkovalne igrače, igrače, ki spodbujajo otrokovo domišljijo ...), ki dajejo tudi okvirno idejo oziroma vsebino in obliko igri.

V Montessori vrtcih nikjer ne zasledimo mehkih igrač, športnih pripomočkov ali kakšnih drugih igrač, ki bi spodbujale spontano igro in otrokovo domišljijo. Vse vrste iger oziroma dejavnosti imajo osnovo iz vsakdanjega realnega življenja. Opravila vsakdanjega življenja so jim predstavljena na privlačen in njim razumljiv način, da bi jih nato sami vzljubili in jih z veseljem opravljali. Ker jim je vsaka dejavnost natančno predstavljena, jo morajo otroci izvajati tako, kot jim je bila predstavljena. Pri tem sami izbirajo, katero dejavnost si izberejo in kako dolgo se bodo z njo ukvarjali. Vzgojitelj jih pri tem opazuje (njegova vloga je pasivna – kot opazovalec) in jih po potrebi popravlja. Tako tukaj ni prostora za domišljijo in ustvarjalnost, saj otroci vse vaje natančno izvajajo. Dejavnosti se izvajajo večinoma individualno, po potrebi se lahko oblikuje manjša skupina otrok. Vse igrače so didaktični materiali, ki so namenjeni točno določeni aktivnosti. Otrok točno ve, kje bo določen material našel in kam ga mora odložiti. Vsak material ima vgrajeno kontrolo napake (otrok sam ugotovi, če je ravnal pravilno), povezan je z dejavnostjo in je pregleden. Materiali so nastali na podlagi dolgoletnih izkušenj in opazovanj otrok. Njihov namen je (www.montessori.si):

- urjenje opazovanja;
- klasificiranje različnih lastnosti;
- so ključ k usmerjenemu raziskovanju;
- razkrijejo svet tako, da otrok lahko opazi več stvari v večjem obsegu in podrobnostih.

6. SKLEP

Gibalna dejavnost v predšolskem obdobju je integralni del otrokovega vedenjskega repertoarja, s pomočjo katerega se otrok neposredno vključuje v okolje, ki ga obdaja, se seznanja z razsežnostmi okolja ter mu omogoča pridobivanje bogatih izkušenj in doživetij. Obenem ključno vpliva na razvoj otrokovih spoznavnih procesov, na socialni in čustveni razvoj in je pomemben temelj za kasnejše gibalne dejavnosti. Gibalni razvoj predstavljajo dinamične in kontinuirane spremembe v motoričnem vedenju, ki se kažejo v razvoju motoričnih sposobnosti in gibalnih spretnosti. Zato je potrebno poskrbeti za celosten razvoj gibalnih sposobnosti s sistematičnim podajanjem vsebin, ki naj spodbudijo otrokovo aktivnosti in ustvarjalnost.

Dejavnosti s področja gibanja je potrebno načrtovati na temelju poznavanja otrokovega razvoja in potreb. Povezovati jih je potrebno tudi z drugimi področji dejavnosti v vrtcu, saj so različni vidiki otrokovega razvoja med seboj povezani (telesni, gibalni, intelektualni, čustveni in socialni). Igra spada med osnovne otrokove potrebe. Ker se otrok že po naravi rad igra in raziskuje okolje, mu moramo pripraviti takšne igre, ki ga bodo motivirale in ki bodo vplivale na razvoj različni sposobnosti.

Namen diplomskega dela je bil predstaviti javni in Montessori koncept vzgoje v vrtcu. Glavna tema pa je bila primerjava gibalnih iger z obeh vidikov. V prvem delu diplomske naloge smo predstavili kurikulum za javni vrtec in izpostavili cilje s področja gibanja, vlogo odraslih in staršev pri gibanju. Predstavljen je bil otrokov razvoj z vidika telesnih, gibalnih, socialnih in čustvenih ravni razvoja do šestega leta starosti. Prav tako je bil predstavljen koncept Montessori pedagogike, vzgojne dejavnosti, ki se izvajajo v Montessori vrtcih, vloga vzgojitelja in staršev, otrokov razvoj, ter otrokovi primarni potrebi po individualnosti in svobodi.

V drugem delu smo predstavili pomen otroške igre, vrste otroške igre ter nekatere značilnosti naravnih oblik gibanja in elementarnih iger, ki so značilne za javni vrtec. Igre smo razdelili na tri starostna obdobja od treh do šest let in za vsako starostno obdobje predstavili po osem elementarnih iger. Predstavili smo tudi pomen gibanja in gibalnih dejavnosti (iger) v Montessori vrtcu, kjer smo predstavili po štiri dejavnosti iz vsakdanjega življenja za vsako starostno obdobje.

Javni koncept vzgoje poudarja:

- ⇒ v ospredju predšolske vzgoje je otrokov vsesplošni (dušeni in telesni) razvoj;
- ⇒ otroška igra na najbolj naraven način združuje temeljna načela predšolske vzgoje;
- ⇒ otrok preko osnovnih gibalnih konceptov spoznava svoje telo in se zaveda sebe v prostoru;
- ⇒ otroci s pomočjo različnih iger razvijajo svojo domišljijo in ustvarjalnost;
- ⇒ pri gibalnih igrah otroku postopoma omogočamo, da se seznanja z osnovnimi pojmi, poimenovanji predmetov in pravili;
- ⇒ predšolska vzgoja temelji na neposrednih aktivnostih in pridobivanju konkretnih izkušenj ter dejavnosti v vsakodnevnem življenju;
- ⇒ starši sodelujejo pri vzgoji;
- ⇒ z dejavnostmi na prostem ohranjati in krepiti otrokovo zdravje ter spoznavati naravo in okolje;
- ⇒ spoznavanje in učenje različnih športnih zvrsti (smučanje, plavanje, kolesarjenje ...);
- ⇒ prepletanje različnih dejavnosti v vrtcu (gibanje, jezik, matematika, narava, družba, umetnost).

Igre v javnih vrtcih:

- ⇒ igre so elementarne in skupinske, vsebujejo različne športne pripomočke in igrala, otrokom so hitro razumljive in enostavne;
- ⇒ z gibalnimi igrami uresničujemo opredeljene cilje, ki jih želimo doseči;
- ⇒ igre so različne po vsebini, trajanju, prostoru in vlogi odraslega;
- ⇒ vloga odraslega je, da nudi otrokom ustrezne izzive in da jih vodi na osnovi pozitivnih strategij, katere omogočajo udeležbo gibalnih dejavnosti vsem otrokom, ki se jih sproščeno udeležujejo;
- ⇒ odrasli otroke spodbujajo, usmerjajo, popravljajo, svetujejo, demonstrirajo, se z njimi skupaj igrajo in se tudi sami učijo.

Montessori koncept vzgoje poudarja:

- ⇒ celovit pristop k otroku: aktivnosti spodbujajo razvoj socialnih veščin, čustveno rast in fizično koordinacijo, predstavljajo pa tudi kognitivno pripravo za prihodnje intelektualne podvige;
- ⇒ fleksibilno zaporedje rutin in dejavnosti, ki podkrepijo ritmične vzorce dejavnosti otrok;
- ⇒ raznolikost zanimivih montessori materialov, ki so pripravljene za zadovoljitev razvojnih potreb in občutljivih obdobjih otrok;

- ⇒ sistematičen pristop k reševanju težav in pridobivanju akademskih spretnosti;
- ⇒ spodbujanje samodiscipline, samopoznavanja, samostojnosti in neodvisnosti otrok;
- ⇒ samostojnost in svoboda otrok, ki je pogoj za uspeh in učenje brez omejitve ali kritike;
- ⇒ osredotočenost na potrebe, talente in individualnost vsakega otroka;
- ⇒ pripravljeno okolje kot sredstvo notranje motivacije;
- ⇒ materiali omogočajo postopno učenje, otrok lahko sam preveri in popravi napake. S pomočjo materialov otroci razvijajo mišljenje, pozornost, koordinacijo, občutek za red...
- ⇒ pomembno vlogo imajo dejavnosti iz vsakodnevnega življenja;
- ⇒ otrok se ne uči, ampak gradi svoje znanje z izkušnjami in v odnosu s prostorom, stvarmi in ljudmi;
- ⇒ sodelovanje staršev v življenju vrtca;
- ⇒ kombiniranje didaktičnih iger z meditacijo;
- ⇒ vzgojitelj omogoča odnos med otrokom in razporeditvijo v okolju ter pospešuje interakcijo med otrokom in materialom.

Igre v montessori vrtcu:

- ⇒ otroku pomagajo razvijati koncentracijo, ravnotežje in moč ter predvsem fino motoriko;
- ⇒ na voljo so razni didaktični materiali;
- ⇒ poudarek je na opravih vsakdanjega življenja;
- ⇒ vsebujejo kontrolo napake.

Oba principa poudarjata celosten razvoj otroka, le da ga interpretirata vsak na svoj način. Vendar lahko med njima zasledimo tudi podobnosti. Tako npr. oba koncepta poudarjata, da je proces učenja pomembnejši od rezultatov, otrokovo pravico do izbire dejavnosti in soigralcev, individualno (in ne le skupno) vzgojno delo, pomen uporabe vseh čutil, praktičnih aktivnosti in gibanja. V primerjavi z javnimi vrtci imajo otroci v Montessori vrtcu ves čas na razpolago materiale, ki jih lahko vidijo in svobodno izberejo. Čeprav je za delo na razpolago veliko materialov, pa je zato manj svobode pri izvedbi aktivnosti, saj mora otrok z materialom ravnati tako, kot mu je demonstrirala vzgojiteljica. Učenje v oddelku poteka večinoma individualno, vzgojiteljica otrokom v manjših skupinah v sorazmerno kratkem času pokaže, kako se uporabljajo različni didaktični materiali. Oba koncepta poudarjata vlogo staršev pri sodelovanju z vrtcem, le da je to sodelovanje v Montessori vrtcih bolj aktivno (večeri z očetom, mamo). Tako kot so v klasičnih vrtcih razni koticiki za igranje, je tudi v Montessori vrtcu prostor razdeljen v štiri igralne koticike: koticček, v katerem otroci razvijajo praktične

spretnosti, kotichek, v katerem pridobivajo zaznavne izkušnje, kotichek za jezik in kotichek za matematiko. Pohišstvo je v teh koticčkih, kakor nasploh v celotne prostoru, prirejeno za otroke. Okolje je ključnega pomena za razvoj in učenje otrok. Otroci si sami določajo svoj dnevni ritem, vzgojiteljica jim samo pripravi okolje in ne posega v njihovo delo.

Podobno kot v javnem vrtcu, je tudi tukaj vzgoja razdeljena na razna področja dela (gibanje, jezik, matematika, narava...), vendar tukaj ni tako izrazite medpodročne povezave. V javnem vrtcu se pri igri uporabljajo razni športni pripomočki in igrala, medtem ko v Montessori vrtcih ni nikjer zaslediti mehke žoge ali športnih rekvizitov, tudi ne sredstev za domišljajske igre.

Iz opisanega lahko ugotovimo, da so nekatere povezave med obema vrtcema, vendar pa se na splošno razlikujeta, tako po organiziranosti, kot tudi po samem delu, še posebej v vlogi vzgojitelja. Vsak koncept ima svoj pogled na vzgojo, ki se kaže tudi v različnem načinu dela. Težko je reči, kateri vrtec je boljši ali katerega bi bolj priporočali, rečemo lahko samo, da je vsak drugačen pogled na vzgojo, ki nas pripravi do razmišljanja, dobrodošel!

Diplomsko delo je namenjeno vzgojiteljicam, športnim pedagogom, študentom, staršem in vsem, ki jih zanima drugačen pogled na vzgojo v predšolskem obdobju.

7 LITERATURA

1. Bahovec, E. in Kodelja, Z. (1996). *Vrtci za današnji čas*. Ljubljana: Center za kulturološke raziskave pri Pedagoškem inštitutu.
2. Batistič Zorec, M. (2003). *Razvojna psihologija in vzgoja v vrtcih*. Ljubljana: Inštitut za psihologijo osebnosti.
3. Bezjak, R. (2007). *Vaje vsakdanjega življenja*. Neobjavljeno delo.
4. Bizjak, Z. (2001). *Povezanost sledenja razvoja otrok in učenja: dejavnosti v oddelkih za otroke od tretjega do šestega leta starosti*. Ljubljana: Pedagoški inštitut.
5. Cemič, A. (2007). *Motorika predšolskega otroka*. Ljubljana: Dr. Mapet.
6. Doupona, M. in Petrovič, K. (2000). *Šport in družba : sociološki vidiki*. Ljubljana: Fakulteta za šport, Inštitut za šport.
7. Eržečnik Pačnik, M. (2003). Komunikacijski model govorne vzgoje. V J. Bezenšek (ur.), *Predšolski otrok danes: zbornik prispevkov strokovnega srečanja* (str. 195-200.). Slovenske Konjice: Vrtec Slovenske Konjice.
8. Hohmann, M. in Weikart P, D (2005). *Vzgoja in učenje predšolskih otrok*. Ljubljana: DZS.
9. Kurikulum za vrtce. (1999). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
10. Kroflič, R. (2001). Temeljne predpostavke, načela in cilji kurikula za vrtce. V Marjanovič Umek, L. (ur.), *Otrok v vrtcu* (str. 7-26). Maribor: Obzorja.
11. Kordeš Demšar, M. (2004). *Angelin vrtec – program Montessori vrtca*. Pridobljeno 16.07.2008, iz <http://vrtec.skofijska.si/program.html>.

12. Lepičnik Vodopivec, J. (2003). Predšolski otrok danes pred izzivi novega tisočletja. V J. Bezenšek (ur.), *Predšolski otrok danes: zbornik prispevkov strokovnega srečanja* (str. 7 – 9). Slovenske Konjice: Vrtec Slovenske Konjice.
13. Marjanovič Umek, L. in Fekonja Peklaj, U. (2008). *Sodoben vrtec: možnosti za otrokov razvoj in zgodnje učenje*. Ljubljana: Znanstveno raziskovalni inštitut Filozofske fakultete.
14. Musek, J. in Pečjak, V. (1996). *Psihologija*. Ljubljana: Educy.
15. Montessori, M. (2001). *Otkriče Deteta*. Beograd: Čigoja štampa.
16. Montessori, M. (2006). *Srkajoči um*. Ljubljana: Uršulinski zavod za vzgojo, izobraževanje in kulturo.
17. Montessori, M. (1967). *The Discovery of the Child*. New York: Fides Publishers, Inc.
18. Pečnik, M., Klobučar, M., Henigman, I., Bobič, A., Žinko, V., Lavrič, M. in Pečnik, J. (1998). *Naša šola v luči pedagogike Marie Montessori*. Šmarjeta: Osnovna šola Šmarjeta.
19. Plestenjak, M. (2007). *Alternativni vzgojni koncepti*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
20. Pistotnik, B., Pinter, S. in Dolenc, M. (2002). *Gibalna abeceda*. Ljubljana: Fakulteta za šport, Inštitut za šport.
21. Stokes Szanton, E (ur.). (2001). *Oblikovanje oddelkov osredotočenih na otroke od prvega do tretjega leta starosti*. Ljubljana: Tiskarna ABC Merkur.
22. Štihec, J., Videmšek, M., Karpljuk, D. in Kondrič, M. (2002). Vzgojni koncept Marie Montessori. *Šport*, 50 (1), 16-19.
23. Štradjot, A. (1996). *Montessori Pedagogika*. Ljubljana: Glotta Nova.
24. Urbas, M. (2005). *Primerjava gibalnih dejavnosti v klasičnem in waldorfskem vrtcu*. Diplomsko delo, Ljubljana; Univerza v Ljubljani, Fakulteta za šport.

25. Videmšek, M., Berdajs, P. in Karpljuk, D. (2003). *Mali športnik*. Ljubljana: Fakulteta za šport, Inštitut za šport.
26. Videmšek, M. in Kovač, M.(2001). Gibanje. V L. Marjanovič Umek (ur.), *Otrok v vrtcu : priročnik h Kurikulu za vrtce* (str. 55 – 77.). Maribor: Obzorja.
27. Videmšek, M. in Pišot, R. (2007). *Šport za najmlajše*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za šport, Inštitut za šport.
28. Videmšek, M. in Stančevič, B. (2004). *Popestrimo športno vzgojo*. Ljubljana: Fakulteta za šport, Inštitut za šport.
29. Videmšek, M., Strah, N. in Stančevič, B. (2001). *Igrajmo se skupaj*. Ljubljana: Fakulteta za šport, Inštitut za šport.
30. Videmšek, M., Šiler, B. in Fišer, P. (2002). *Slepa miš, ti loviš*. Ljubljana: Fakulteta za šport, Inštitut za šport.
31. Videmšek, M. in Visinski, M. (2001). *Športne dejavnosti predšolskih otrok*. Ljubljana: Fakulteta za šport, Inštitut za šport.
32. Pridobljeno 16.07.2008, iz <http://www.montessori.si>
33. Pridobljeno 16.07.2008, iz <http://www.avevita.si>